

Riksdagens protokoll

1998/99:76

Fredagen den 26 mars

Kl. 09.00 – 15.58

Protokoll
1998/99:76

1 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1998/99:215

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:215 av Leif Carlson om primärvårdsförsöken.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 24 mars 1999

Lars Engqvist

Interpellation 1998/99:216

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:216 av Chatrine Pålsson om sjukvården.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 24 mars 1999

Lars Engqvist

Interpellation 1998/99:218

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:218 av Rigmor Ahlstedt om Kompetenscentrum för forskning om biverkningarna av dentala material.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 21 maj 1999.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 24 mars 1999

Lars Engqvist

Interpellation 1998/99:189

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:189 av Ronny Olander om förenklingar för medborgarna.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 23 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 22 mars 1999

Britta Lejon

Interpellation 1998/99:217

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:217 av Ola Karlsson (m) om företagande och skatter.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 23 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är bl.a. att veckorna 13 och 14 är plenifria samt inrikes och utrikes resor.

Stockholm den 18 mars 1999

Erik Åsbrink

Interpellation 1998/99:222

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:222 av Magnus Jacobsson (kd) om Bengtsfors.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är den stora anhopningen av interpellationer.

Stockholm den 23 mars 1999

Näringsdepartementet

Enligt uppdrag

C H Fallenius

Expeditionschef

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1998/99:Fö3 och Fö4 till försvarsutskottet

1998/99:Ju16–Ju19 till justitieutskottet

1998/99:Fö5–Fö16 till försvarsutskottet

1998/99:U3–U8 till utrikesutskottet

1998/99:MJ6–MJ8 till miljö- och jordbruksutskottet

JuU19 Unga lagöverträdare

Mom. 1 (familjens och skolans brottsförebyggande betydelse)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd)

Votering:

181 för utskottet

104 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 14 c, 10 fp, 14 mp

För res. 1: 69 m, 35 kd

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 2 (samarbetet mellan myndigheter m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (c, fp)

Votering:

246 för utskottet

38 för res. 2

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 69 m, 34 v, 35 kd

För res. 2: 14 c, 10 fp, 14 mp

Frånvarande: 23 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 3 (föräldrars skadeståndsansvar)

1. utskottet

2. res. 3 (m)

Votering:

216 för utskottet

69 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 35 kd, 14 c, 10 fp, 14 mp

För res. 3: 69 m

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 5 (påföljdsfrågor)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

182 för utskottet

35 för res. 6

68 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 2 m, 35 kd, 13 c, 10 fp, 13 mp
För res. 6: 34 v, 1 mp
Avstod: 67 m, 1 c
Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 7 (drogtest av barn under 15 år)

1. utskottet
2. res. 8 (m, mp)

Votering:

200 för utskottet

81 för res. 8

2 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 34 kd, 14 c, 9 fp

För res. 8: 67 m, 14 mp

Avstod: 1 kd, 1 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU6 Vissa näringspolitiska frågor

Mom. 1 (näringspolitikens inriktning)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd, fp)
3. res. 2 (c)

Förberedande votering:

110 för res. 1

14 för res. 2

160 avstod

65 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

157 för utskottet

113 för res. 1

14 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 14 mp

För res. 1: 68 m, 35 kd, 10 fp

Avstod: 14 c

Frånvarande: 22 s, 14 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 2 (statliga företag)

1. utskottet

2. res. 3 (s, v)

Votering:

129 för utskottet

152 för res. 3

4 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 3.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 69 m, 35 kd, 14 c, 10 fp

För res. 3: 108 s, 34 v, 10 mp

Avstod: 4 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 3 (regelförenkling)

1. utskottet

2. res. 5 (m, kd, c, fp)

Votering:

157 för utskottet

128 för res. 5

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 14 mp

För res. 5: 69 m, 35 kd, 14 c, 10 fp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 5 (kapitalförsörjning)

1. utskottet

2. res. 8 (s, mp)

3. res. 9 (v)

Förberedande votering:

122 för res. 8

34 för res. 9

129 avstod

64 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

116 för utskottet

157 för res. 8

12 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 8.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 69 m, 35 kd, 2 c, 10 fp

För res. 8: 109 s, 34 v, 14 mp

Avstod: 12 c

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 6 (stöd till uppfinnare och innovatörer)

1. utskottet
2. res. 11 (s, v)
3. res. 12 (mp)
Förberedande votering:
141 för res. 11
13 för res. 12
130 avstod
65 frånvarande
Kammaren biträdde res. 11.
Huvudvotering:
128 för utskottet
143 för res. 11
14 avstod
64 frånvarande
Kammaren biföll res. 11.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 69 m, 35 kd, 14 c, 10 fp
För res. 11: 109 s, 34 v
Avstod: 14 mp
Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU8 Vissa energipolitiska frågor

Mom. 1 (riktlinjer för energipolitiken)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp)
3. res. 2 (kd)
4. res. 3 (mp)
Förberedande votering 1:
35 för res. 2
14 för res. 3
236 avstod
64 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 2:
79 för res. 1
35 för res. 2
171 avstod
64 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
156 för utskottet
80 för res. 1
48 avstod
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 32 v, 1 kd, 13 c, 1 fp

För res. 1: 69 m, 2 kd, 9 fp

Avstod: 1 v, 32 kd, 1 c, 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 10 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Yvonne Andersson (kd) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Mom. 2 (naturgasnät i Sverige)

1. utskottet

2. res. 4 (m, kd, fp, mp)

Votering:

157 för utskottet

128 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 14 c

För res. 4: 69 m, 35 kd, 10 fp, 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 4 (kärntekniklagen)

1. utskottet

2. res. 7 (m, kd, fp)

Votering:

171 för utskottet

113 för res. 7

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 14 c, 14 mp

För res. 7: 68 m, 35 kd, 10 fp

Frånvarande: 22 s, 14 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 6 (Vattenfall AB m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (mp, c)

Votering:

140 för utskottet

27 för res. 10

116 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 32 v

För res. 10: 14 c, 13 mp

Avstod: 1 s, 69 m, 2 v, 35 kd, 9 fp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 8 fp, 3 mp

Mom. 8 (kärnkraftsreaktorerna och millennieskiftet)

1. utskottet

2. res. 12 (mp)

Votering:

272 för utskottet

13 för res. 12

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 35 kd, 14 c, 10 fp, 1 mp

För res. 12: 13 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU5 Distansutbildning m.m.

Mom. 3 (resurstilldelningssystem för distansutbildning m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (c)

Votering:

271 för utskottet

14 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 35 kd, 10 fp, 14 mp

För res. 1: 14 c

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 8 (handledare i distansundervisning)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

250 för utskottet

35 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 14 c, 10 fp, 14 mp

För res. 2: 35 kd

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU6 Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet

Mom. 3 (jämställdhetsarbetet i skolan)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (kd)

Votering:

250 för utskottet

35 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 14 c, 10 fp, 14 mp

För res. 1: 35 kd

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 11 (jämställdhetslagstiftning för studenter)

1. utskottet

2. res. 3 (kd, c, mp)

Votering:

222 för utskottet

63 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 10 fp

För res. 3: 35 kd, 14 c, 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 12 (utvärdering av jämställdhetsplaner inom högskolan)

1. utskottet

2. res. 4 (v, mp)

Votering:

237 för utskottet

48 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 35 kd, 14 c, 10 fp

För res. 4: 34 v, 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 19 (jämställdhetsrevisioner vid forskningsråden)

1. utskottet

2. res. 5 i motsvarande del (c, fp)

Votering:

260 för utskottet

25 för res. 5

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1998/99:76

26 mars

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 34 kd, 14 mp
För res. 5: 1 kd, 14 c, 10 fp
Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 20 (anställningar av kvinnor och män inom högskolan)

1. utskottet

2. res. 6 (m)

Votering:

163 för utskottet

70 för res. 6

52 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 4 kd, 2 fp, 14 mp

För res. 6: 69 m, 1 fp

Avstod: 31 kd, 14 c, 7 fp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Lars Gustafsson (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 24 (granskning av läromedel ur ett könsperspektiv)

1. utskottet

2. res. 7 (v)

Votering:

235 för utskottet

49 för res. 7

1 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 kd, 13 c, 10 fp

För res. 7: 34 v, 1 kd, 14 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU7 Högskolefrågor

Mom. 1 (reformstrategi för utbildnings- och forskningsområdet)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m)

Votering:

216 för utskottet

69 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 34 v, 35 kd, 14 c, 10 fp, 14 mp
För res. 1: 69 m
Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 2 (samverkan mellan högskolan och det omgivande samhället)

1. utskottet
2. res. 2 i motsvarande del (kd)

Votering:

168 för utskottet

35 för res. 2

82 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 1 m, 34 v, 10 fp, 14 mp

För res. 2: 35 kd

Avstod: 68 m, 14 c

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 10 (universitetsfilial i Karlskoga)

1. utskottet
2. res. 5 i motsvarande del (v)

Votering:

249 för utskottet

34 för res. 5

2 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 35 kd, 13 c, 9 fp, 14 mp

För res. 5: 34 v

Avstod: 1 c, 1 fp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 15 (kvalificeringstrappa)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (c)

Votering:

271 för utskottet

14 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 35 kd, 10 fp, 14 mp

För res. 3: 14 c

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 16 (samlad forskningsbudget)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (c)

Votering:

270 för utskottet

15 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 34 v, 35 kd, 10 fp, 13 mp

För res. 3: 14 c, 1 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 28 (rekryteringsunderlaget till lärarutbildning)

1. utskottet

2. res. 9 i motsvarande del (v, mp)

Votering:

237 för utskottet

48 för res. 9

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 35 kd, 14 c, 10 fp

För res. 9: 34 v, 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 40 (utbildning och forskning om homosexualitet)

1. utskottet

2. res. 12 (v, fp, mp)

Votering:

226 för utskottet

58 för res. 12

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 35 kd, 13 c

För res. 12: 34 v, 1 c, 9 fp, 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 8 fp, 2 mp

Mom. 66 (basåret)

1. utskottet

2. res. 5 i motsvarande del (v)

Votering:

242 för utskottet

34 för res. 5

9 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 69 m, 35 kd, 14 c, 1 fp, 14 mp
För res. 5: 34 v
Avstod: 9 fp
Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 78 (FOA:s verksamhet)

1. utskottet
2. res. 9 i motsvarande del (v, mp)

Votering:

238 för utskottet

47 för res. 9

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 35 kd, 14 c, 10 fp, 1 mp

För res. 9: 34 v, 13 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 9 v, 7 kd, 4 c, 7 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

4 § Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.

Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU6

Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m. (prop. 1997/98:182)

Anf. 1 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Socialutskottets betänkande handlar om en strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige. Det är ett steg framåt att Sverige nästan tio år efter att vi ratificerade barnkonventionen äntligen har tagit fram en strategi för att också förverkliga den.

Strategin innehåller också många bra saker. Där pekas bl.a. på att barnkonsekvensanalyser skall göras vid statliga beslut som rör barn. Man talar om behovet av utbildning av grupper av statlig personal, om en förstärkning av Barnombudsmannen i syfte att stärka dess roll i genomförandet av barnkonventionen och en rad andra mycket positiva åtgärder.

Vi i Vänsterpartiet tycker att det här är bra åtgärder men menar att de inte är heltäckande och därmed inte heller tillräckliga. Vi menar att barnkonventionen i dess helhet borde inkorporeras i svensk lagstiftning för att kunna hävdas och tillämpas på alla beslutsnivåer och inom alla områden.

Den strategi som redovisas i betänkandet tar i första hand sikte på den statliga nivån. När det gäller andra nivåer och beslutsfattare skall Barnombudsmannen hjälpa till, dvs. driva på så att bl.a. kommunerna tar fram planer på hur de avser att förverkliga barnkonventionen.

Om man tittar närmare på läget i Sverige kan man konstatera att tio år efter att barnkonventionen ratificerats har endast en fjärdedel av Sveriges

kommuner behandlat barnkonventionen på något sätt. Med den takten skulle det dröja 30 år till innan vi har fått genomslag när det gäller barnkonventionen och barnens rättigheter i landets samtliga kommuner. Vi anser att om man vill ha ett snabbt genomslag för barnens rättigheter inom alla områden skall barnkonventionen införlivas, inkorporeras, i svensk lagstiftning.

Majoriteten avvisar detta och säger att transformering är den bästa vägen. Vi har två skäl till att inte tro på den vägen.

Det ena skälet är att vi tror att det tar för lång tid. Det andra skälet är att en transformering aldrig kommer att bli heltäckande.

Vi har pekat på att Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är en konvention som har inkorporerats i svensk lagstiftning. Tekniken har alltså redan använts en gång. Då gjorde man det med motivet att det var en sådan viktig konvention att man skulle göra på det sättet. Vi menar att även barnkonventionen är en viktig konvention. Jag vill därför rikta frågan till statsrådet Maj-Inger Klingvall: Anser statsrådet att barnkonventionen är en lika viktig konvention som Europakonventionen om mänskliga rättigheter? Om statsrådet gör det, varför skall inte barnkonventionen behandlas på samma sätt och inkorporeras? Eller anser statsrådet att barnens rättigheter väger lättare än vuxnas? Jag tycker att det vore bra om vi fick svar på de frågorna.

Det andra motivet som man anför för att inte inkorporera barnkonventionen är att den är av allmän karaktär och att den behöver tolkas. Det vill man inte överlåta till domstolarna. Vi menar att det inte finns någonting som hindrar att riksdag och regering vid sidan av inkorporeringen beslutar om föreskrifter som går längre än konventionstexten. Därmed motverkas risken att konventionen tolkas alltför snävt av domstolar och myndigheter. Vi vill lägga en heltäckande lagstiftad grund för barnens rättigheter i samhället och har föga förståelse för dem som i stället väljer att riskera att det uppstår luckor i skyddet i den lagstiftning som skall förverkliga barnkonventionen i Sverige.

I dag finns det stora grupper av barn i Sverige som inte får de rättigheter som konventionen stadgar. Det handlar bl.a. om flyktingfamiljer. Barnfamiljer som har splittrats på grund av krig har mycket svårt att återförenas i Sverige. Tusentals barn väntar på besked om uppehållstillstånd år efter år. Jag träffade själv en barnfamilj som väntat i sju år på flyktingförläggningen i Gimo.

Vad är det nu som står i artikel 13? Jo, barnets bästa skall alltid komma i första rummet. Sju år av oviss väntan, är det barnets bästa i första rummet?

Vi har i vår motion föreslagit att asylsökande barn som väntat i två år skall få permanent uppehållstillstånd i Sverige. Det har avvisats. Vi har också föreslagit att varje barn skall ha rätt till ett medborgarskap, allt i enlighet med barnkonventionen. I Sverige finns i dag statslösa barn. Vi menar att medborgarskapslagen skall ändras så att statslösa barn kan få permanent medborgarskap ett år efter att de har fått permanent uppehållstillstånd.

Vi har också lyft fram barn till missbrukande föräldrar och andra som är i riskzonen. De behöver särskilt uppmärksammas.

I spåren efter 90-talets åtstramningspolitik har dessa barn glömts bort. Resurser till BUP, barn- och ungdomspsykiatri, har dragits ned, liksom socialtjänstens resurser och elevvårdande personal i skolan. Barn drabbas när resurser skärs ned, särskilt de utsatta barnen. Vi står därför bakom flera reservationer som gäller just dessa utsatta barn. Vi beklagar att en majoritet i utskottet inte ens vill ställa sig bakom en utredning om de här barnens situation.

Vänsterpartiet har i många år drivit kraven på en allmän förskola. Vi menar att det stämmer illa med barnkonventionen att barn skall tvingas lämna sin invanda sociala miljö, sina kompisar, bara för att mamma eller pappa blir arbetslös. Ytterst sällan förstår barnet varför det skall straffas för att dess föräldrar är arbetslösa. Vi tycker inte heller att det är rimligt att barn som får ett syskon skall tvingas lämna sin barngrupp om barnet självt och föräldrarna vill att det skall ha kontakt med sin gamla invanda miljö. Den synen, att förskolan är till för föräldrarnas eller samhällets skull för att frigöra arbetskraft och att barnen skall åka in och ut ur förskolan som en jojo, saknar helt och hållet barnperspektiv.

Vi menar att förskolan skall vara tillgänglig för alla barn, även flyktingbarn. Det är de enskilda föräldrarna som skall ta ställning till om barnet skall vara på förskolan eller inte. För Vänsterpartiet är det här en mycket prioriterad fråga.

Dessvärre har utskottet avstyrkt vår motion. Men vi är helt övertygade om att det här sättet att sortera barn efter föräldrarnas förvärvsarbete kommer att försvinna ur historien även om det inte sker med ett riksdagsbeslut här i dag.

Betänkandet innehåller även en rad andra motioner. Bl.a. föreslår utskottet med anledning av en miljöpartimotion en ändring i socialtjänstlagen för barn som har omhändertagits eller av andra skäl skall placeras. I första hand skall det övervägas att omplaceringen skall ske hos någon anhörig eller närstående. Lagen ändrades så sent som den 1 januari 1998, då utskottet sade att vid placering av barn *bör* i första hand övervägas anhörig eller närstående. Vänsterpartiet var mycket aktivt när det gällde att genomdriva den förändringen. Nu har lagen gällt i drygt ett år, och vi önskar att den hade utvärderats för att se om lagändringen har fått den önskade effekten, dvs. att barnen i första hand placeras hos anhöriga. Vi har under utskottets behandling förstått att det trots allt finns starka skäl för att redan nu förstärka lagstiftningen, och vi står därför bakom lagändringen. Men vi har i ett särskilt yttrande markerat att vi vill att lagändringen utvärderas och att utvecklingen på området följs noga.

Vi har också i ett särskilt yttrande pekat på att familjerådslag bör utvecklas och prövas i många kommuner, även om vi, liksom utskottets majoritet, inte är beredda att lagstifta om detta i nuläget.

Herr talman! Vänsterpartiet har ytterligare ett antal reservationer fogade till betänkandet. En sak är gemensam för dessa reservationer, nämligen att vi försöker förstärka arbetet för barnens bästa ur ett barnperspektiv. Det handlar om flickor som utsatts för sexuella övergrepp, om utbildning av familjehemsföräldrar, om ungdomsmottagningar, om föräldrarådgivning m.m.

Vi menar att strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter har sina förtjänster men också sina brister. Det återstår mycket

innan alla barn i Sverige har samma rättigheter och lika värde, där ingen diskrimineras och där barnens bästa alltid skall komma i första rummet.

Det största steget vi kan ta, som jag inledningsvis sade, vore att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning. Så länge som det inte sker riskerar vi faktiskt att FN:s barnkonvention kommer att förbli en papperstiger och till intet förpliktande. Måtte så inte ske.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga av Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinning nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 1 och reservation nr 11.

Anf. 2 CHRIS HEISTER (m):

Herr talman! I dag skall vi debattera barnkonventionens förverkligande i vårt land. Det är ett i stort sett enigt utskott som står bakom regeringens förslag som presenterades i proposition 1997/98:182. Men på ett par punkter har vi moderater en avvikande mening, vilket förs fram i reservationer.

Den 11 mars 1999, för inte så länge sedan, kunde vi i denna kammare höra statsrådet Maj-Inger Klingvall säga följande: "Föräldrarnas ansvar för barnet löper som en röd tråd genom barnkonventionens sakartiklar."

Jag kan inte annat än hålla med statsrådet i hennes tolkning av barnkonventionen. Föräldrarnas oavvisliga rätt till sina egna barn och makten att påverka utformningen av vården av och omsorgen om de egna barnen är någonting som vi moderater anser är en central och viktig del av ett civiliserat samhälle. Vi moderater kan därför biträda konventionens texter utan några betänkligheter. I konventionens inledning sägs följande:

"Konventionsstaterna, som är övertygade om att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmar och särskilt för barnets utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället."

Som jag redan har sagt står vi moderater bakom konventionen. Det gjorde vi redan då konventionen för första gången var förmål för behandling i riksdagen, våren 1990. Vi ansåg dock då, och vi anser fortfarande, att Sverige inte till fullo ger familjerna förutsättningar att själva kunna bestämma om vården och omsorgen om de egna barnen och att vi därför inte fullt ut lever upp till konventionen.

Vi menar att familjerna inte ges full möjlighet att välja t.ex. barnomsorgsform. Vi anser att det innebär att Sverige inte fullt ut uppfyller t.ex. konventionens artikel 18, punkt 2, som stadgar följande:

"För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn."

Enligt socialdemokraterna innebär detta att kommunal barnomsorg skall komma i första hand och familjerna skall vara hänvisade till endast en omsorgsform. För mig som moderat finns en annan tolkning, nämligen den att det offentliga skall garantera omsorg men att valet är den enskildes, inte politikernas. Därför har vi också förslag om garanterad valfrihet inom t.ex. barnomsorgen, avdrag för styrkta barnomsorgskostnader och vårdnadsbidrag.

Det finns en stor skillnad mellan oss moderater och vår tro på den enskilda familjens möjlighet och självklara rätt att forma sina egna liv och socialdemokraternas monopoltänkande. Det är ett tänkande som innebär att politiker alltid vet vad som är bäst för den enskilde. Om detta har vi debatterat och kommer att debattera mycket. Det är jag övertygad om.

Låt mig i stället koncentrera mig på betänkandet från ett moderat perspektiv.

Herr talman! Som jag redan har antytt är vi i stort eniga om huvudragen i betänkandet. Men det finns några viktiga skillnader där vi moderater dessutom fått gehör för våra synpunkter. På två mycket väsentliga punkter har vi lyckats nå enighet i utskottet.

Den första punkten gäller anhörigas medverkan vid omhändertagande. I dag är det inte ovanligt att barn placeras i okända familjehem, trots att en placering hos t.ex. mor- eller farföräldrar skulle vara möjlig. Även om socialtjänstlagen nu säger att man bör pröva om en familjeplacering är möjlig, är det inte ovanligt att släktingar inte ges denna möjlighet.

Socialutskottet besökte Östergötland i början på denna vecka och fick då en grundlig redovisning av hur länsstyrelsen inom ramen för sitt tillsynsansvar ser på familjehemsplaceringar. Man hade där skrivit en rapport, *Familjehemsplaceringar – barn och ungdomar placerade i släktinghem och andra nätverkshem*. Där konstaterar socialkonsulenten med tillsynsansvar att trots att internationell och svensk forskning visar att släktingplacering kan vara att föredra sett i ett livsperspektiv, utgör släktingplaceringar i Östergötland bara 22 % av placeringarna och i det jämförbara länet Jönköping 20 %.

Bo Vinnerljung har tittat på den svenska forskningen om fosterbarnsvård, och han har konstaterat att de senaste 30–40 åren har andelen placerade i släktinghem sjunkit – från hälften till nu 20 %. Trots detta har forskningen visat att omplaceringar från släktinghem i stort sett inte har förekommit. Det finns en stark stabilitet. Placeringar i släktinghem är därvid stabilare. De släktinghemsplacerade barnen har haft en bibehållen kontakt med sina biologiska föräldrar, som inte motsvaras av den kontakt som har funnits mellan föräldrar och barn i traditionella familjehem.

Vinterhed finner i en rapport från Barnen i kris-projektet att fördelar med släktinghemmen är att kontakten mellan barn och föräldrar upprätthålls bättre. Barnen slipper bygga upp en ny identitet från grunden.

Detta är viktiga konstateranden, och det finns stöd för detta i både internationell och svensk forskning. Trots det kan vi se att antalet familjehemsplaceringar minskar.

Socialkonsulenten säger att ett av skälen till att det har blivit denna snabba förändring är att socialarbetare är skeptiskt inställda till släktingar som familjehemsföräldrar. Mot den bakgrunden är det viktigt att i dag skärpa lagstiftningen. Socialkonsulenten tycker att det är bra med denna skärpning av lagstiftningen, så att socialtjänsten alltid ges i uppdrag att i första hand titta på vilka möjligheter det finns för familjehemsplacering hos en nära anhörig eller annan anhörig.

Det är bra att utskottet är enigt, även om det fanns en viss motvilja hos socialdemokrater och vänsterpartister, vilket kommer till uttryck i ett särskilt yttrande. Det innebär att socialtjänsten i första hand skall överväga om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående.

Jag vill i detta sammanhang påminna kammaren om vad som står i konventionens 20:e artikel under punkt 3: ”Då lösningar övervägs skall vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.”

Den skärpning av lagen som vi kommer att få den 1 juli i år är därmed viktig och kommer att betyda att barnets bästa sätts i centrum i ännu högre grad än vad som är fallet i dag.

Den andra punkt där det råder enighet i utskottet och som har sin grund i ett förslag från riksdagens tvärvärdpolitiska barngrupp är den utredning som utskottet beställer av regeringen om barn vilkas föräldrar har delad vårdnad och där barnet växlar hos båda föräldrarna. Studierna skall särskilt se på hur små barn påverkas vid växelvis boende och hur föräldrarna bäst kan informeras och stödjas så att barnens behov får styra hur boendet och umgänget utformas.

Låt mig avslutningsvis kommentera en av de reservationer som vi har avgivit. Det gäller reservation 18 under mom. 25 om ett återinförande av barnvårdslagens 26 §. Skälet till att vi anser att socialtjänstlagen bör utökas och förändras med en formulering liknande den som återfanns i den gamla barnvårdslagen är att vi ytterligare vill betona det som barnkonventionen betonar, nämligen familjens centrala roll.

Barnvårdslagens 26 § innehöll fyra punkter som rör den situation då ett barn riskerar att hamna snett. Redan från början är familjens roll central, eftersom lagen stadgade att hela familjen skulle involveras redan från början. Utgångspunkten i 26 § var att familjen utgör en helhet och att ett barn först undantagsvis skall skiljas från sin familj. Först som en sista utväg fanns ett omhändertagande som en möjlighet. Genom denna bestämmelse bevarades och respekterades familjen som en enhet och en viktig resurs för att anpassa barnet till ett normalt liv igen.

Man kan säga att denna paragraf på sätt och vis faktiskt liknar de familjerådslag som används i alltfler kommuner med mycket positiva resultat. Vi moderater anser att denna frivilliga verksamhet som finns på ett antal håll i Sverige bör bli normgivande för arbetet med barn som riskerar att fara illa och anser därför att socialtjänstlagen bör kompletteras med en bestämmelse motsvarande 26 § i den tidigare barnvårdslagen.

Mot den bakgrunden yrkar jag, herr talman, bifall till reservation 18 under mom. 25. Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande begränsar jag mig till att yrka bifall till reservation 18.

Anf. 3 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Mot bakgrund av vad som nu händer i Europa känns det angeläget att få vara med och besluta om en strategi för genomförandet av barnkonventionen i vårt land. Barnen är oavsett bakgrund vår framtid. För att barn skall utvecklas till trygga medborgare gäller det att vi tillsammans bygger ett samhälle som tar hänsyn till människans grundbehov av kärlek, trygghet, tillit, stabilitet, identifikation, lärande och utveckling.

Barn skall respekteras. Det är det grundläggande budskapet i konventionen om barnets rättigheter. Att ha ett barnperspektiv på samhällsfrågorna innebär också att respektfullt lyssna på barn och våga använda deras idéer när samhället utformas. Om vi vuxna antar denna utmaning kommer vi att få lämna många invanda föreställningar och tankemönster.

Att sätta barnen först är också att ge möjlighet till föräldrar och barn att få mer tid tillsammans. Då måste de olika regelsystemen för föräldraför-säkring, barnomsorg och rätt till tjänstledighet samverka på ett flexibelt sätt. En jämnare fördelning mellan förvärvsarbete och omsorg om barnen skulle få positiva effekter för familjerna och samhället. Familjestabilite-ten skulle öka, och kontakten mellan föräldrar och barn skulle förbättras. Om man ser till barnets bästa bör alla politiska förslag bedömas utifrån att stärka familjen.

Kristdemokraterna stöder socialutskottets syn att det är utomordentligt angeläget att barnkonventionen tillämpas och får genomslag på alla nivåer i samhället. Vi anser också att Barnombudsmannen bör få i upp-gift att årligen rapportera till riksdagen hur förverkligandet av barnkon-ventionen fortskrider.

Herr talman! Svenska barn är bland de friskaste i världen. De flesta mår bra och lever sannolikt under betydligt bättre förhållanden än någon tidigare generation har gjort. Trots detta finns det barn och unga som inte mår bra utan far illa på olika sätt. Att de svenska barnen anses vara bland de friskaste i världen åsyftar främst det faktum att den fysiska hälsan förbättrats. Det finns dock tecken på att den psykiska ohälsan ökar. Både pojkar och flickor upplever mera huvudvärk, magont, trötthet och ned-stämndhet. Kristdemokraterna anser att regeringen snarast bör presentera ett åtgärdsprogram för att möta de problem som den psykiska ohälsan hos barn orsakar.

Fler barn än någonsin kontakter BRIS och berättar om övergrepp. Den som kränker ett barn kan själv ha varit försummad som barn och saknar förmåga att känna empati. Vi anser att en aktionsplan bör tas fram mot sexuella övergrepp på barn. Inga föräldrar skall behöva känna rädsla eller oro för att lämna sina barn till dagis eller fritidsaktiviteter.

Vi har utvecklat våra skäl i reservation nr 10, och jag yrkar bifall till den. I övrigt står vi kristdemokrater naturligtvis bakom alla våra reservat-ioner.

Jag är mycket nöjd med utskottets bedömning angående placering av barn och stöder av hela mitt hjärta Miljöpartiets yrkande att ordalydelsen i 22 § fjärde stycket ändras från ”bör” till ”skall”.

Detta har länge varit en av Kristdemokraternas hjärtefrågor. I den kristdemokratiska familjesynen är familjen en del i ett nätverk av männi-skor i flera generationer. Släktingar och vänner är viktiga när barn och ungdomar behöver andra vuxna än föräldrarna att identifiera sig med.

Det skall inte vara så som en släkting till två barn beskrev en situation för mig. På grund av att föräldrarna inte kan enas om vårdnaden av bar-nen är socialtjänstemannens åsikt att det bästa för dessa barn, som bor på västkusten, skulle vara att placeras i ett fosterhem i mellersta eller norra Sverige. Konsekvensen för dessa barn skulle bli att de bestraffas med att skiljas från mor- och farföräldrar och övrig släkt. Placering av barn hos släktingar måste ses över tiden, ur ett livstidsperspektiv. Naturligtvis motsätter vi oss inte att en sedvanlig utredning görs.

Det är nödvändigt att uppvärdera föräldrarollen. Barnen har rätt till båda sina föräldrar, och varje familj måste få en reell chans att få hjälp när det krisar. De s.k. familjerådslagen sätter familjen i fokus. Det inne-bär att familj, släkt, vänner och andra personer som står barnet nära, den s.k. utvidgade familjen, träffas för att diskutera barnets problem och ta

fram en handlingsplan. Barnets behov sätts i fokus. Kristdemokraterna stöder idén om familjerådslag och att de leds av en oberoende samordnare som står fri från de sociala myndigheterna. Min förhoppning är att kunskapen om barnkonventionen skall leda till att tillämpningen och de politiska besluten ute i kommunerna skall ha barnens bästa för ögonen. Vår inställning, att familjerådslag bör ingå i kommunernas barn- och familjestödande arbete, framgår i det särskilda yttrande som finns i betänkandet.

Att utskottet stöder den flerpartimotion som har sin grund i riksdagens tvärpolitiska barngrupp och som Inger Davidson tagit initiativ till om att studier snarast bör genomföras beträffande hur små barn påverkas vid växelvis boende välkomnar vi kristdemokrater. En sådan kunskap underlättar när det gäller att stödja föräldrar så att det blir barnets behov som får styra hur umgänget utformas efter en separation.

Anf. 4 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! De allra flesta barn i Sverige har det materiellt mycket bra och har engagerade föräldrar. Men det finns även stora grupper av barn som har det svårt och som befinner sig i utsatta situationer. Det är barn som lever i familjer där psykisk ohälsa, missbruk eller misshandel förekommer och barn som utsätts för övergrepp av olika slag.

Risken är stor att många barn får en ogynnsam utveckling som kan leda till missbruk, kriminalitet och psykiska störningar. Barn måste få känna trygghet. De måste mötas med respekt, och de måste uppleva gemenskap, delaktighet och tillit. Vi har alla ett stort ansvar för att ge våra barn bästa tänkbara uppväxtmiljöer med mycket kärlek och omsorg och fria från våld och droger.

Det är viktigt att det finns en gemensam grundsyn för allt arbete med barn och ungdomar. FN:s konvention om barns rättigheter skall vara den självklara utgångspunkten. Dess grundsyn om barns rätt att åtnjuta respekt för sina rättigheter, om principen om barns bästa, om vikten av att lyssna till barnet och om dess rätt till liv och utveckling skall genomsyra alla beslut som rör barn.

Sverige ratificerade FN:s barnkonvention 1990. Lagstiftningsarbetet pågår med Europarådets konvention *on the exercise of children's rights*. Det är olyckligt att ratificeringen dröjer. Centerpartiet vill påskynda detta arbete, vilket också framgår av reservation nr 6.

Herr talman! För inte så länge sedan offentliggjorde FN:s kommitté för barns rättigheter sina uppfattningar om den svenska barnpolitiken. Den pekade på att regeringen bryter mot FN:s barnkonvention på flera väsentliga punkter. Besparingarna har slagit för hårt på barnen. Barn till arbetslösa får ingen barnomsorg. Gömda flyktingbarn diskrimineras bl.a. beträffande fullgod hälso- och sjukvård och skolgång. Även de statslösa barnen och deras rätt till medborgarskap tas upp – en fråga som är på väg att få sin lösning, vilket är på tiden. I rättvisans namn skall sägas att även positiva omdömen gavs.

Även av Barnombudsmannens redovisningar framgår helt klart att vi har lågt kvar. Kunskapen börjar att finnas om barnkonventionen runtom i samhället, men den är långt ifrån omsatt i konkret handling. Vi från Centerpartiet ville därför inför årets budget anslå ytterligare ekonomiska

resurser till Barnombudsmannen för genomförandearbetet, vilket tyvärr ej vann något gehör.

Jag konstaterar att flera av de förslag som regeringen presenterar i strategin väcktes i Centerpartiets riksdagsmotion redan hösten 1997. Ytterligare steg – t.ex. utredningen om barnmisshandel – har tagits. Det var ytterligare ett krav som vi ställde. Däremot finns det ett antal frågor, utöver att Europarådskonventionen om utövande av barns rättigheter borde ratificeras med det snaraste, där Centerpartiet riktat kritik mot propositionen och utskottsmajoritetens skrivningar.

Vi anser bl.a. att regeringen snävar in och begränsar direktiven på den statliga nivån. Regeringen anger i propositionen ett antal förslag för att förverkliga barnkonventionen. Vi saknar ett uttalat krav från regeringen på att *samtliga* myndigheters verksamheter skall bedrivas utifrån ett barnperspektiv.

Vidare anser Centerpartiet att skrivningarna om att ett barnperspektiv skall finnas med i det statliga budgetarbetet är alldeles för vaga. Vi anser i stället att det bör finnas en särskild barnbilaga där frågor som rör barn och ungdomar redovisas. Det skulle ge ett starkare stöd för arbetet med att tydliggöra barns rätt och hur olika förslag och beslut påverkar barnen. I en barnbilaga bör regeringen genom att använda jämförbara nyckeltal redovisa hur barns situation förändras över åren.

Barnombudsmannen har regeringens uppdrag att på olika sätt verka för att kommuner och landsting tillämpar barnkonventionen. För att lyckas krävs ett stort engagemang från kommun- och landstingsföreträdare, frivilligorganisationer och enskilda. Det kan inte nog betonas hur angeläget det är att frivilligorganisationerna involveras i arbetet med att genomföra barnkonventionen. Vi vill se ett processinriktat arbetssätt med liknande metoder som har använts i miljöarbetet inom ramen för Agenda 21 – allt för att få ett ordentligt genomslag. Det yttersta ansvaret ligger dock hos staten.

Därför anser Centerpartiet att en nationell strategi som innefattar mål för ett kommunalt genomförande och att en tidsplan bör upprättas. Här finns en av de svagaste punkterna i regeringens strategi. Jag vill då fråga statsrådet Maj-Inger Klingvall: Hur skall vi lyckas att få ett ordentligt genomslag för barnkonventionen? Vårt upplägg ger bättre förutsättningar att lyckas med denna uppgift. Varför ställer ni inte upp på Centerpartiets förslag om tydliga mål, en tidsplan och en särskild barnbilaga som möjliggör en reell uppföljning?

Herr talman! Som framgår av Centerpartiets motion, reservationer och särskilda yttranden finns det många ytterligare områden att beröra. Det gäller barn till missbrukande föräldrar. Där är det oerhört viktigt med insatser så att barn och ungdomar får kunskap om att de inte är ensamma i sin situation. De kan kanske i grupp få möta personer med liknande bakgrund och erfarenheter. Det gäller åtgärder för att komma till rätta med ökande köer till barn- och ungdomspsykiatrin. Det gäller skolan, skolhälsovården, barnomsorgen, primärvården, ungdomsmottagningar m.m.

God kvalitet i dessa verksamheter är bästa hjälpen för barn som behöver stöd. Dessutom kan betydelsen av familjen, föräldrarollen och föräldransvaret inte nog understrykas, Miljöpartiets initiativ om en liten men viktig skärpning i socialtjänstlagen beträffande placering av barn

hos anhörig eller annan närstående som förstahandslösning, som till sist ett enigt utskott har ställt sig bakom, är bra och har Centerpartiets stöd.

Jag nämnde inledningsvis problemen för de gömda flyktingbarnen och att de i dag inte har tillgång till en fullgod hälso- och sjukvård och skolgång. Jag inser problematiken och svårigheterna med att finna en acceptabel lösning. Jag förstår däremot inte hur utskottsmajoriteten kan avvisa vårt förslag om att man skall tillsätta en utredning med uppgift att lägga fram förslag som möjliggör medicinska insatser även för gömda barn. Det tycker jag, uppriktigt sagt, är hårt. Kritiken i denna del från FN:s barnkommitté, från Rädda Barnen m.fl. är motiverad. Jag är besviken över att det enbart är Miljöpartiet – och detta sagt utan att förringa Thomas Julins och Miljöpartiets stöd – som har ställt sig bakom Centerpartiets förslag i denna del. Jag är besviken därför att de gömda flyktingbarnen skulle ha behövt stöd av riksdagens majoritet.

Herr talman! Sammantaget tycker jag och Centerpartiet att strategin i många delar är bra och att den utgör en bra grund att arbeta vidare utifrån. Med Centerpartiets förslag fullt ut hade strategin kunnat vara ännu bättre. Barnen är det viktigaste vi har, och de är dessutom vår framtid.

Jag står givetvis bakom alla Centerpartiets yrkanden, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna nr 5 och 34.

Anf. 5 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Regeringen har i sin proposition *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnens rättigheter* formulerat en politik för att förverkliga FN-konventionen. Den innehåller mestadels mycket vällovliga förslag, men vi finner dem föga imponerande. Det är svårt att ha invändningar mot förslagen, men det är anmärkningsvärt att det har tagit så lång tid för regeringen att ta fram propositionen. När den sedan kom innehöll den endast ytterligare förslag om utredning och beredning av ärenden som berör barn. Folkpartiet anser att regeringen borde ha varit mer konkret.

Vi vill ytterligare betona att det är viktigt att FN:s barnkonvention fullt ut genomförs i Sverige och att den får genomsyra allt arbete som direkt eller indirekt rör barn, såväl på det nationella som det internationella planet. Av detta följer att alla barn skall ha rätt till en god tillsyn och omsorg samt ha rätt till utbildning anpassad anpassad för det enskilda barnets behov, förmåga och förutsättningar. Föräldrarnas ansvar för sina barn utgör här grunden för att nå målet, men föräldrar kan behöva råd, hjälp och stöd för att klara sin uppgift.

Herr talman! Jag kommer nu att beröra en del av Folkpartiets förslag när det gäller barnens situation.

Funktionsstörningen ADHD/DAMP drabbar åtminstone ett barn i varje svensk skolklass och tar sig uttryck i koncentrationsstörningar, impulsivitet, lättretlighet och aggressivitet. Forskningen visar att de barn som får hjälp på ett tidigt stadium kan undvika att problemen förvärras senare i livet. Om de inte får behandling föreligger stor risk för psykisk sjukdom, depressioner och asocialitet. Därför är det så viktigt att barn med dessa problem får en tidig diagnos och att man sedan sätter in åtgärder, framför allt i form av små klasser med tydlig struktur.

Därför anser Folkpartiet att Skolstyrelsen och Socialstyrelsen bör få i uppdrag att se till att lärare, förskolepersonal och personal inom barn-

och skolhälsovården får en adekvat utbildning om denna diagnosgrupp. Det är också viktigt att de behandlingsmetoder som finns fortlöpande utvärderas och att ett nationellt handlingsprogram utvecklas. Programmet bör omfatta hela problematiken kring funktionsstörningen, bl.a. hur den upptäcks, diagnostiseras och behandlas.

Herr talman! När det gäller smärta hos barn, t.ex. i samband med cancer, finns det visserligen behandlingsprinciper, men det behövs förbättringar. Smärta hos små barn kan ge mycket djupa sår. Tyvärr har inte smärta hos barn uppmärksamats tillräckligt.

Det behövs ökad utbildning, regelbundet användande av smärtanalys och smärtintensitetsmätning samt regelbundna kontakter med smärtbehandlingsteam. Informationen om smärta till barn och föräldrar måste också förbättras.

Det behöver också ske satsningar på ett nytt område inom forskning och utbildning, som vi vill kalla barnhälsovetenskap. Barnens särskilda behov av skydd måste kombineras med de internationella hälsostategierna och folkhälsovetenskapens arbetssätt.

Skolhälsovården är en mycket viktig resurs när det gäller att förebygga barns och ungdomars ohälsa. De neddragningar som har skett och de olika organisationsformer som finns i de olika kommunerna har lett till ojämlikhet mellan kommunerna.

De långa väntetiderna till barn- och ungdomspsykiatri förklaras av en stor del av professionen som en konsekvens av brister i skolhälsovården. Skolhälsovården måste stärkas för barnens skull, och olikheterna mellan kommunerna måste minska. Vi anser att det behövs nationella riktlinjer för skolhälsovården och skolpsykologerna. Detta berör vi i vår reservation nr 28, som jag vill yrka bifall till.

Jag skulle också vilja höra om statsrådet Maj-Inger Klingvall har någon kommentar till frågan om det finns några planer på att förstärka skolhälsovården, för den är lite grann grunden för att svenska barn skall kunna må bra.

Herr talman! Det är ingen enkel uppgift att vara förälder. Alla föräldrar upplever problem och känner sig rådvilla. Det är viktigt att föräldrar kan få stöd i sin föräldraroll.

Förutsättningen för att ett barn skall växa och utvecklas normalt är att samspelet mellan föräldrar och barn fungerar och att den känslomässiga relationen är positiv. Tidiga insatser med kvalificerad psykologisk behandling är lönsamma för både individen och samhället, särskilt när behandlingen av dem som har problem påbörjas redan under graviditeten. Sådan verksamhet bör enligt Folkpartiet finnas tillgänglig vid varje mödravårdsenhet.

Det sägs ”små barn, små bekymmer – stora barn, stora bekymmer”, och det ligger en hel del i detta. Därför skall föräldrautbildningen inte bara erbjudas föräldrar till de allra minsta barnen, enligt Folkpartiets uppfattning, utan föräldrar kan behöva stöd långt upp i barnens tonår. Därför anser vi att regeringen snarast bör lägga fram förslag som stöder och stimulerar föräldrastödjande verksamhet.

Herr talman! Jag står helt bakom utskottets betänkande när det gäller att skärpa skrivningen i 22 § fjärde stycket socialtjänstlagen. Förslaget grundar sig på en motion från Miljöpartiet och handlar om, som vi tidigare har hört, att det vid placering av barn i första hand skall övervägas

om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Jag tycker också att det är viktigt, som utskottet erinrar om och som stadgas i samma lagrum, att det är barnets bästa som alltid skall beaktas vid placering av barn.

Jag vill också hänvisa till mitt särskilda yttrande om alla barns rätt till förskola. I utskottet har vi lite olika formuleringar kring detta. Jag står bakom majoritetens skrivning, men jag vill genom mitt särskilda yttrande betona att det för Folkpartiets del handlar om att det är orimligt att arbetslöshet i familjer i nära hälften av landets kommuner innebär att barnet mister sin plats i barnomsorgen.

Barnet har behov av fortsatt samvaro med sina kamrater och av den pedagogiska verksamheten. Den får inte avbrytas enbart av den anledningen att en förälder blir arbetslös. Kommunerna måste beakta barnkonventionen och se till att barnets bästa gäller även i dessa situationer.

Anf. 6 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Alltför många barn far illa i vårt samhälle. Det handlar ofta om missbruk, misshandel och övergrepp. Det är därför viktigt att vi på alla fronter arbetar med barnets bästa som ledstjärna och att vi har en ständig process för att förbättra barnens rättigheter.

I detta betänkande är det två yrkanden som gör att jag känner mig speciellt nöjd. De gäller mina motioner, som utskottet ställt sig bakom och som innebär att vi starkt förbättrar möjligheterna för barn som omhändertats att bli placerade hos sina närstående.

För två år sedan fattade vi ett beslut om en förändring i socialtjänstlagen som har följande lydelse: ”Vid placering av barn bör i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller närstående. Barnets bästa skall dock alltid beaktas.”

Mormorsupproret – den grupp mor- och farföräldrar som i många år stridit för att åtminstone bli sedda och få möjligheten utredd att bli fosterföräldrar till sina barnbarn – har sedan det första beslutet fattades varit kritiska mot beslutet. Man ansåg att det inte var tillräckligt och befarade att socialtjänsten i en del kommuner bara skulle tolka den nya bestämmelsen som en rekommendation. Liknande varningssignaler kom från några jurister som arbetar med den här typen av ärenden.

Det har också visat sig att man på många ställen just använde den här lagstiftningen, där det stod ”bör”, som en rekommendation. Det har jag fått telefonsamtal från flera håll i landet som har visat.

Jag har också träffat en familj i Kumla där ett litet barn omhändertogs och där barnets föräldrar hade önskemål, en begäran, om att barnet skulle placeras hos farmor och farfar. Farmor och farfar ville också ta hand om sitt barnbarn. Men socialtjänsten utredde inte ens möjligheten – trots att man begärde detta. Det visar klart, tycker jag, att det finns behov av att göra den förändring som vi nu har gjort, alltså att man i första hand *skall* göra en prövning.

Sedan är det självklart så att de anhöriga kanske inte alltid är lämpliga. Men det blir en annan sak. Det skall ju utredningen visa. Inom mormorsupproret har man också varit väldigt tydliga i sina krav när man har sagt att det vi vill är att bli utredda på samma villkor. Nu blir det förhoppningsvis så.

Jag skulle vilja passa på att tacka alla er som har ställt er bakom det här förslaget och gjort det möjligt. Jag har fått signaler från dem som är berörda om att det här har varit ett viktigt beslut.

Utöver de förslag som har bifallits har jag ett flertal förslag som också är viktiga för barnen och deras släkt. Jag har därför ett antal reservationer, bl.a. reservation 20 som handlar om familjerådslag.

Under lång tid har ju socialtjänsten självständigt utrett och kommit med förslag till åtgärder när krissituationer har uppstått i en familj. Många familjer har känt sig utestängda, överkörda och maktlösa i den situationen. Det har inte heller varit ovanligt att familjer inte vågat protestera av rädsla för att även det skulle kunna bli en belastning för dem.

Från Miljöpartiets sida har vi därför föreslagit att man i större utsträckning använder sig av just familjerådslag. Det är då viktigt att man använder den modell som Kommunförbundet förespråkar. Annars, om man gör egna modeller, finns det en risk att det här med familjerådslag kan bli ett misslyckande.

Jag vill gärna framhålla Söderhamns kommun som föregångare när det gäller familjerådslag. Jag ser dem som det goda exemplet. Tyvärr har det kommit signaler från en del kommuner om att det här med familjerådslag inte har varit bra. Men då tror jag att det många gånger kan bero på att man inte har utvecklat en bra modell. Kanske har de som har jobbat med modellen inte heller trott på den. Från Söderhamn har det i alla fall kommit goda signaler.

Eftersom familjerådslaget gör familjen, de anhöriga och barnets nätverk delaktiga i de förslag till åtgärder som tas fram när det gäller placering av barn anser vi att den modellen är så viktig att den måste användas, och bör användas, i större omfattning än i dag.

Vi anser att en familj som hamnar i en sådan situation att omhändertagande övervägs skall ha rätt till familjerådslag. Vi vill också att man vid en omprövning av en placering, där det kanske finns en konfliktsituation mellan familjen och socialtjänsten, skall kunna lösa konflikten genom att gå in och använda familjerådslag.

Jag hoppas vidare att vi inom en snar framtid får regler som säger att det vid ett omhändertagande alltid måste finnas en plan för återförening och för hur familjen skall agera för att förbättra sin situation.

Just familjen måste också få hjälp och stöd. Det är en brist som har påtalats speciellt av ungdomar som har vuxit upp i fosterhem. Där har vi nätverket N-BUFF, för barn och ungdomar som vuxit upp i familjehem. De säger att de känner en stor brist. När de har blivit omhändertagna på grund av missbruksproblem eller något liknande i familjen har de blivit föremål för åtgärder. Men inga åtgärder har vidtagits gentemot föräldrarna, och det är kanske där insatserna egentligen borde göras.

I Miljöpartiet tycker vi också att det är viktigt att syskon helst placeras i samma familjehem. Om inte det är möjligt bör de i alla fall placeras så nära varandra att de kan ha en så normal kontakt som möjligt. Det är ju mycket olyckligt när omhändertagna barn placeras väldigt långt ifrån varandra, något som tyvärr sker ibland. Jag känner t.ex. till en Norrlandskommun som genomgående placerar alla sina barn i Småland. Det känner jag är obegripligt. Man gör det omöjligt att ha den här normala kontakten.

De omhändertagna barnen måste också, om det inte finns mycket speciella skäl som talar mot, efter eget önskemål och på egna initiativ få träffa sina anhöriga när de vill. Tyvärr är det inte så i dag. Det finns väldigt mycket speciella regler som de här barnen utsätts för. Ibland måste de smyga sig till möten med sina anhöriga. Det tycker jag är olyckligt.

Herr talman! Vi har även föreslagit en tydligare lagstiftning när det gäller hur utredningar skall gå till. Vi har föreslagit att en kommitté skall tillsättas med uppdrag att se över lagstiftningen för att skapa ett humanare omhändertagande av barn och en större rättssäkerhet. Det gläder mig därför att regeringen har för avsikt att tillsätta en sådan utredning och se över just den här lagstiftningen. Det väntar jag alltså med tillförsikt på.

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 20.

Anf. 7 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Det kom ett brev till journalisten Simon Flem Devold i Norge. Det var från Morten. Han skrev om sitt liv och om att han snart skulle dö:

”Men så blev jag så väldigt sjuk för lite mer än ett år sedan. Och sedan dess har jag för det mesta varit på sjukhus --- Till att börja med trodde jag att jag skulle dö om några veckor --- Och nu kommer det som var så bra med min sjukdom: Plötsligt var det helt naturligt med mamma och pappa och mig. De var hos mig nästan hela tiden, eller en av dem, och de talade mycket om hur mycket de tycker om mig, och det hade de inte sagt något speciellt om förr.”

Journalisten publicerar på pojkens begäran hela brevet, och det strömmar in brev till tidningen från andra barn som vill tala om döden, om ensamhet och om relationen till föräldrarna. Allt detta skildras i den underbara boken *Morten 11 år*.

Det finns en sida av barnets liv som varken riksdagen eller barnkonventionen kan göra något åt. Det är barnets önskan att bli älskad, älskad för den man är. Det finns ingen artikel om det, och ej heller om någon vuxengaranti; att alla vuxna är förebilder som barn och ungdomar kan lita på. Vi får aldrig glömma det personliga, det mänskliga ansvaret för barnens välbefinnande.

Jag vill också lyfta fram och ge en eloge till våra barn- och ungdomsorganisationer samt Nätverket för barnkonventionen, som hela tiden påminner oss om riktningen och fungerar lite som en blåslampa.

Herr talman! Det är något som slår mig när jag läser det utomordentligt välskrivna dokument som är socialutskottet betänkande nr 6. Där finns exempel på en mångfald av pågående och nyligen avslutade utredningar och uppdrag:

- Boverkets uppdrag för barns och ungdomars inflytande i frågor som rör samhälls- och trafikplanering.
- Utredningen kring barnmisshandel.
- Kriminalvårdsstyrelsens och Socialstyrelsens rapport om barn med frihetsberövade föräldrar.

- Barnpsykiatrikommitténs och FUNKIS-utredningens betänkanden som är under beredning.
- Betänkandet om lämplighetsprövning av personer som arbetar med barn som också är under beredning.
- Utredningen av elev- och skolhälsovården.
- Det nyligen beslutade forskaruppdraget om ett välfärdsbokslut över 1900-talet.

Barnkommittén skall ha ett eget omnämnande. Den har gjort ett fantastiskt arbete. Det betyder mycket att ha dess genomtänkta analyser att gå tillbaka till, kanske speciellt när det gäller frågan om inkorporering av konventionen i svensk lag.

Barnkommittén såg en risk att en inkorporering skulle lägga över tolkningsansvaret alltför mycket på domstolarna. En alltför snäv juridisk tolkning av konventionen skulle kunna bidra till att försvaga snarare än att stärka barnets rätt, inte minst därför att barnkonventionen innehåller många bestämmelser som inte har karaktären av absoluta normer utan skall förverkligas gradvis.

I boken *Barnet och den politiska viljan* skriver Thomas Hammarberg:

”För ett land med så omfattande lagstiftning som Sverige är det knappast något att vinna på att ge konventionen status av nationell lag. Viktigare är att det verkligen sker en ordentlig genomgång av att lagarna överensstämmer med konventionen (vilket inte hindrar att lagar kan gå längre än konventionen och erbjuda ytterligare eller mer långtgående rättigheter).”

Detta blev också Barnkommitténs ståndpunkt, och den avslutade med att skriva följande:

”Vår slutsats blir således att övervägande skäl talar mot att inkorporera Barnkonventionen. För barn finns inget att vinna på en sådan åtgärd, vi menar snarare att barnen och Barnkonventionen vinner på att konventionen används som ett instrument för fortgående förändring i syfte att förbättra barns ställning på alla områden.”

Denna process avspeglas också i de generella principerna om

- ”barnets bästa”,
- respekt för barns åsikter,
- barns rätt till utveckling samt
- varje barn möjlighet att utnyttja sina rättigheter.

Inte heller dessa principer går att helt säkerställa, utan de anger ett tillstånd som vi bör söka oss fram mot.

I ett sökande stadium befinner sig också kommunerna. Nästan varje dag kan vi på Barnombudsmannens utmärkta hemsida se hur verksamheten växer och utvecklas i kommun för kommun. *Dags för barnkonventionen* är ett spännande projekt, inte minst alla exempel på checklistor och barnbokslut.

Herr talman! ”Ibland är man stor, och ibland är man liten. Hur skall dom ha det egentligen? När det gäller barnförbudna filmer på bio är man

för liten. Men när det gäller att städa sitt rum, då är man stor nog att göra det.”

Så skriver en tolvåring om livets orättvisor i Allmänna barnhusets bok *Lyssna på oss*.

I Unga Örnars intressanta rättviseutredning kan man klart utläsa att de äldre barnen har djupare funderingar än så. Trots att undersökningen visar att barnen tycker att Sverige är ett ganska rättvist land, som de dessutom tror kan bli mer rättvist, får man en tydlig bild av barn som upplever olika orättvisor i sin vardag.

För de särskilt utsatta barnen är emellertid tillvaron mer komplicerad än så. Barbro Hindberg har genom Rädde Barnen givit ut en ny bok som heter *När omsorgen sviktar*. Den pekar på ett skrämmande tydligt sätt på orättvisorna. Boken utgör ett viktigt dokument för att visa på utsatta barns situation och vilka medel samhället har för att söka förbättra den. För barnens del är detta till största delen relaterat till föräldrarnas situation.

Familjen har naturligtvis oerhört stor betydelse för barnen. Oro för ekonomiska problem eller arbetslöshet är några exempel som påverkar barnens tillvaro. Möjligheten till förskola för barn till arbetslösa är ett annat.

Regeringen vill infria sitt vallöfte om en maxtaxa på dagis och fritis samt ambitionerna om en allmän förskola och rätt till barnomsorg för barn till arbetslösa. Den allmänna förskolan innebär att alla barn ges rätt till plats i förskolan minst tre timmar om dagen, avgiftsfritt.

I sammanhanget måste jag också nämna den något bristande konsekvensen i det moderata resonemanget. I sitt partiprogram skriver man:

”— — även om svenska barn har det materiellt bra har den svenska välfärdsstaten också resulterat i att vi har många tiotusentals barn som psykiskt mår mycket illa. Massarbetslösheten bidrar till detta, men det finns också ett samband mellan den maktlöshet som många vuxna på grund av höga skatter, stora marginaleffekter och bristande valfrihet känner och den otrygghet som deras barn upplever.”

Skattetrycket är alltså det enda ekonomiska problemet, vilket är ett märkligt resonemang som skall ses i ljuset av moderata krav på återinförande av avgift i barn- och ungdomssjukvården för att få bort köerna eller reservationen mot ökade statsbidrag till kommunerna. Insatserna för elever med särskilda behov är inte heller en resursfråga, säger man.

Samma ståndpunkt intar Kristdemokraterna. Men i sin reservation säger de i nästa andetag att när det gäller barn med psykisk ohälsa är resurserna för små. Jag får inte detta att gå ihop.

Herr talman! Det är ett omfattande dokument som vi behandlar, och jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Jag har valt att låta barnen komma till tals i mitt anförande och avslutar också lite skämtsamt med lille Bertil som fått skäll av sin mamma. Nu satt han och tjurade och mumlade för sig själv: Nu går det bra att skälla, men när barnbidraget kommer, då är jag bra att ha.

Anf. 8 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Margareta Israelsson har redogjort för en rad utredningar som gäller barnens situation. Jag har också noterat alla dessa utred-

ningar. Men dessutom har jag noterat att just när det gäller barn som finns i riskzonen, dvs. som växer upp i missbruksmiljöer eller andra miljöer med en stor social problematik, finns det i dag inga pågående utredningar.

När jag tittar i betänkandet har Vänsterpartiet tillsammans med en rad andra partier försökt lyfta fram just denna grupp. Och i en reservation som vi tillsammans med Kristdemokraterna står bakom pekar vi på att det är dags att också kartlägga vad som har hänt med dessa barn, eftersom de dyker upp i andra rapporter över barn som mår dåligt. Den motion som låg till grund för denna reservation har avstyrkts av utskottet. Min fråga till Margareta Israelsson är: Vad skall vi göra med dessa barn? De är osynliggjorda. De varken utreds eller kartläggs, och det finns inget att vänta på för att man skall kunna ta tag i detta. Jag tror att detta är en mycket angelägen grupp att gå vidare med om vi verkligen vill att alla barn i Sverige skall må bra.

Sedan noterade jag att Margareta Israelsson med kraft avvisar alla tankar på inkorporation av barnkonventionen. Min fråga blir: Vilka instrument har vi då för att se till att barnkonventionen blir heltäckande, så att det inte uppstår glapp mellan de olika lagstiftningarna? Hur skall vi t.ex. se till att barnens bästa alltid skall komma i första rummet? I vilka lagar skall vi peta för att få in just artikel 3?

Anf. 9 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar den oro över de utsatta barnen som kommer till uttryck i yttrandet. Men låt mig säga att flera av de utredningar som jag refererade till berör just dessa barn. Och jag tror att det finns stor anledning för oss att först kunna se vad det är för grundläggande bild vi får med utgångspunkt i det. Jag tänker då bl.a. på utredningen kring de misshandlade barnen. Jag tänker på det åtgärdsprogram som kammaren så småningom kommer att få ta ställning till t.ex. när det gäller åtgärder inom barnpsykiatri och kring FUNKIS-utredningen. Jag tror att det är viktigt att vi vet lite mer om var vi står innan vi bestämmer oss för hur vi går vidare. Men ambitionen och engagemanget för barnen delar vi.

Naturligtvis är det så att om man har den synen på barnkonventionen som jag ger uttryck för ser man konventionen som ett levande dokument och inte som ett statiskt. Låt mig ta ett exempel. Vi hade aldrig kunnat använda barnkonventionen för genomdrivande av en ny syn i Sverige på barnpornografi.

En inkorporerad barnkonvention hade inte kunnat användas som grund för ett innehavsförbud. Det finns ingenting i barnkonventionen som bas för detta. Även en inkorporering av barnkonventionen kommer hela tiden att ställa de delar av konventionen som innebär ett sökande och framflyttande av positionerna utanför. Jag tror att det är betydelsefullt att låta barnkonventionen vara ett politiskt instrument med möjlighet till att driva lagstiftningen framför oss.

Anf. 10 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! När det gäller inkorporering av barnkonventionen, för att ingen skall missuppfatta Vänsterpartiet, tror jag att man måste göra både-och. Man måste inkorporera den som en grund. Den andra grunden

är att vi fortsätter att processa barnkonventionen och införlivar den i enskilda lagar och i planer ute i kommunerna.

Orsaken till att barnkonventionen skall inkorporeras är att det är en viktig grund att ha en heltäckande lagstiftning. Jag förespråkar därför ett både-och. Man kunde av Margareta Israelssons svar underförstått utläsa att Vänsterpartiet skulle nöja sig enbart med en inkorporering och att saken därmed var ur världen, men så är inte fallet.

Tydligen läser Margareta Israelsson in andra saker i de utredningar som ligger om de barn som lever i riskmiljöer än vad jag har lyckats hitta. Vi menar att vi här har en grupp som är ganska glömd av politikererna. Vi har inte fokuserat på den, men vi ser att det finns stora problembilder runt detta. Vi hittar de här barnen i andra rapporter om självmord och eget missbruk. Vi tycker att det vore värt att utreda och ta fram åtgärds paket just för dessa barn.

Margareta Israelsson hänvisar till Barnpsykiatrikommittén. Om jag är rätt informerad har det betänkandet legat ett år, och det har ännu inte hänt något. Men Margareta Israelsson kanske kan berätta var det betänkandet ligger och om vi kan förvänta oss att det kommer att presenteras på riksdagens bord. Det berör stora grupper av barn som faktiskt förtjänar en större uppmärksamhet från politikernas sida.

Anf. 11 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Det här med både-och skall vi nog fundera lite närmare över. När Vänsterpartiet har inställningen, som det delar med flera, att vi skall flytta barnkonventionen och utvecklingen av barnpolitiken till domstolen och lägga tolkningen där riskerar vi att låsa artiklarna i lagparagrafer där vi får försöka att driva på en förändring av praxis. Men det är inte enkelt att göra i denna kammare.

Jag måste strängt ifrågasätta om riksdagen skall lägga sig i domstolarnas hantering av lagen. Läger vi tolkningen av barnkonventionen hos domstolarna får vi finna oss i att det är där tolkningen skall vara. Frågan om barnets bästa kommer hela tiden att löpa också i andra samhällsinstanter. Men våra möjligheter att säga: Här skall vi göra förändringar, minskar naturligtvis. Riksdagen får i så fall införa särskilda lagstiftningar.

Man kan då fråga sig om riksdagen skall sitta och säga: Nu måste vi ändra lagstiftningen på detta område, på detta område och på detta område. Om det blir resultatet, varför skall då barnkonventionen inkorporeras? Jag förstår inte riktigt skillnaden. Är det då inte bättre att vi är överens om att vi i vårt land skall driva på en översyn av lagstiftningen med en regelbundenhet för att flytta fram positionerna?

Anf. 12 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Den grundläggande tryggheten för familjen är att dess medlemmar har makten över sina egna liv. Vi ser nu att alltfler barnfamiljer får allt svårare att få ekonomin att gå ihop. Det innebär för många att pengarna är slut innan månaden är slut. Vad det är för trygghet i det vet jag inte, Margareta Israelsson.

Det är därför det är så viktigt och det är därför som vi vill se till att man sänker skatten framför allt för dem med låga och normala inkomster

så att fler känner tryggheten i att kunna försörja sig själva på sina egna inkomster.

Det är också i det sammanhanget man skall se att regeringen och Maj-Inger Klingvall tvingades utbetala barnbidragen några dagar före midsommar för att barnfamiljer skulle ha råd att fira normal midsommar. Så är situationen i Sverige 1999.

Jag kan finna få argument som är så starka för att sänka skatten som just att fler skall känna tryggheten i att kunna leva på sin egen lön. Barnfamiljer kan därmed känna tryggheten att kunna planera. Människor vet vad som händer i morgon, i övermorgon, om en månad och om tre månader och är inte beroende av att Maj-Inger Klingvall och andra statsråd betalar ut barnbidraget några dagar före midsommar.

Det andra jag vill ta upp och som jag också tog upp i mitt anförande är att socialdemokraterna tror att de alltid vet bäst hur barnen skall tas om hand. Vi vill öka valfriheten för barnfamiljerna så att de själva kan få bestämma vilken omsorg om barnen som passar barnen bäst enligt deras behov och önskemål.

Det är därför vi vill ha valfrihet, det är därför vi vill ha avdrag för styrkta barntillsynskostnader och det är därför vi vill ha vårdnadsbidrag. Vi vet att barnfamiljer vill ha ökad valfrihet. Ställer man frågan till dem vill de kunna välja.

De vill också ha vårdnadsbidrag för att därmed kunna vara hemma något längre än vad föräldraförsäkringen medger. Men där vet som vanligt socialdemokraterna bäst och vill här i kammaren bestämma hur svenska barnfamiljer vill ha det. Den politiken tänker jag bekämpa, Margareta Israelsson.

Anf. 13 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag välkomnar det sociala engagemanget hos Moderata samlingspartiet. Jag antar att det är föranlett av konkurrensen med Kristdemokraterna om väljare på högerkanten.

Att trygghet är att ha makt över sina liv gäller inte alla, Chris Heister. När ni diskuterar skattesänkningar skulle det i så fall vara en väldigt stor skillnad mellan tryggheten för höginkomsttagaren och den ensamstående mamman. Hon skall t.ex. i sitt läge här i Stockholm kompensera stora skattesänkningar för höginkomsttagare genom att på ert initiativ betala höga avgifter för barnsjukvården.

Jag förstår inte riktigt hur det går ihop. Skall vi göra det barnkonventionen säger och sätta barnets bästa i centrum kanske det är så ibland att höginkomsttagare får stå tillbaka och att vuxenintresset får backa en liten bit till framma för vad som är bäst för barnen.

Det är inte så, Chris Heister, att vi socialdemokrater vet bäst vad som är bra för barnen. Men vi vill göra det möjligt för alla att välja. Det som vi nu diskuterar är inte familjepolitik. Jag antar att den här diskussionen fortfarande gäller frågan om förskola för barn till arbetslösa, eftersom det var i den som den här frågan kom upp.

I det fallet har inte ni haft någon direkt avvikande mening. Ni är också oroliga över att det i flera kommuner är så att barn till arbetslösa inte får möjlighet till barnomsorg. Jag tror inte att ni med det menar att ni inskränker valfriheten.

Anf. 14 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! I dag är en tredjedel av alla ensamstående mammor beroende av socialbidrag för sin försörjning. Två tredjedelar av alla unga ensamstående mammor är beroende av socialbidrag för sin försörjning. Det visar behovet av att sänka skatten, och framför allt att sänka skatten för låg- och normalinkomsttagare, så att fler kan leva på sin lön. Det är utgångspunkten för vår skattepolitik.

Den utgångspunkten ligger till grund för vår syn på barnsjukvården. Här i mitt eget hemlandsting Stockholms läns landsting stängde socialdemokraterna under förra mandatperioden en barnakut, tog bort 20 % av barnläkarna i primärvården och sedan införde man avgiftsfrihet för barnsjukvården.

Jag har svårt att se att det är en politik som gagnar barnfamiljerna och barnens behov av barnsjukvård. Jag tycker att det är bättre att man ser till att barnsjukvården får resurser och att barnfamiljerna får sänkta skatter så att de också kan klara av att betala avgifter när de går till doktorn.

Sedan till frågan om att välja barnomsorg. Ni säger, Margareta Israelsson, att också ni vill att barnfamiljerna skall få välja. Men det gäller det *ni* ger dem utrymme att välja. Så långt sträcker sig er valfrihet. Det ser man med det förslag som nu eventuellt kommer om maxtaxa i barnomsorgen. Det kommer att innebära att möjligheten att välja någon annan form praktiskt taget kommer att bli obefintlig. Ingen har råd att välja någonting annat än det ni bestämmer här i Sveriges riksdag.

Det är därför vi har en familjepolitik som bygger på valfrihet, avdrag för styrkta barntillsynskostnader och vårdnadsbidrag för att ge makten att välja och bestämma till barnfamiljen själv. Det är där den stora skillnaden finns mellan Socialdemokraterna och oss. Det är också där, som jag också uttryckte i inledningen av mitt anförande, som ni bryter mot barnkonventionen och utgångspunkten i den, dvs. barnens bästa. Det gäller att se till att barnen får den barnomsorg de behöver och inte den barnomsorg som ni bestämmer att de behöver.

Anf. 15 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt om jag lämnar ämnet lite grann och fortsätter in på vägen om familjepolitik. Jag kan inte riktigt förstå det resonemang som Moderaterna för när det gäller synen på barnen och barnomsorgen. De alternativ som ni förespråkar tillsammans med Kristdemokraterna innebär ju inget annat än att subventionerna går till dem som minst behöver dem. Det är ju inte så att just den grupp som Chris Heister tog upp med den ensamstående mamman har några ekonomiska möjligheter att lämna sitt arbete eller minska sin arbetstid, speciellt inte eftersom hon redan från början förlorar möjligheten till vårdnadsbidrag därför att hon är heltidsarbetande.

Lämna nu det perspektivet ett tag och fundera vidare på vad den här diskussionen egentligen handlar om. Den handlar om att vi skall se på barnet bästa. Familjen är väldigt viktig för barnet. Men det är inte alltid så att familjen erbjuder den trygghet som vi alla skulle vilja. Det är därför som vi också har en annan lagstiftning som skall hjälpa barnet, möjligheter att det får träffa andra barn i vissa situationer och möjliggöra omhändertagande när familjen inte kan klara det vi så gärna vill att den skall göra. Det handlar om att man sätter barnet före de vuxna ibland. Det

måste man som förälder också göra en bedömning av själv, men inte med utgångspunkt i de ekonomiska incitament som Chris Heister förespråkar.

Prot. 1998/99:76
26 mars

Anf. 16 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Margareta Israelsson om de gömda flyktingbarnen. Måste vi inte ta till oss kritiken från FN:s barnkommitté, Rädda Barnen och många andra och hitta en lösning så att dessa stackars oskyldiga barn erbjuds en fullgod hälso- och sjukvård och skolgång? Hur vill Margareta Israelsson och Socialdemokraterna lösa deras problem?

Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.

Anf. 17 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Vi inväntar nu en belysning av frågan om de gömda barnen genom det samarbete som sker mellan Socialstyrelsen och Invandrarverket. Detta är ett väldigt svårt område. Det handlar verkligen om att kunna individualisera och få den möjligheten. Det är svårt för mig att föregripa det man tänker ta upp. Vi har ju inte fått deras rapport ännu. Om jag inte minns fel fick de tiden förlängd och skall lämna sina förslag i maj.

Men naturligtvis är det så att vi här har ett ännu svårare exempel på hur barnets bästa bryts mot de bedömningar som vuxenvärlden gör. De gömda barnen är ju mycket sällan gömda på eget initiativ. Det är ju gömda på ett initiativ som de vuxna har tagit. Jag tycker att det visar på den speciella utsatthet som just den här gruppen har.

Jag utgår ifrån att kommittén i Genève också ser den speciella problematik som det här rymmer, och så skriver man ju också. Jag tror att det finns anledning att återkomma till detta när vi vet mer om hur de här bedömningarna skall göras.

Anf. 18 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag delar helt uppfattningen att det är ett mycket stort problem. Det är svårt att hitta fullgoda lösningar. Det som bekymrar mig är Socialstyrelsens och Invandrarverkets uppdrag. Det handlar om att kartlägga antalet barn, och det är riktigt att det behöver göras. Vidare handlar det om att studera orsaker till varför de hålls gömda, och det är kanske inte så svårt att räkna ut. För det tredje skall man titta på de fysiska och psykiska konsekvenserna av att barn hålls gömda. Jag tycker att det också är ganska lätt att räkna ut vilka dessa konsekvenser blir.

Men det jag saknar, och det framgår av den reservation som vi med stöd av Miljöpartiet har i detta betänkande, är att man också skall gå in på åtgärderna. Hur skall man klara av situationen? Jag är besviken över att vårt förslag att tillsätta en utredning som skall titta på de medicinska insatserna är avstyrkt. Det är mot detta som min kritik riktar sig.

Anf. 19 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig mycket kort säga att jag tror att det finns skäl att återkomma till detta när dessa förslag har presenterats och regeringen har fått möjlighet att göra bedömningar. Det är självfallet så att fler problem kommer in i det vidare perspektivet. Jag tror nog att det finns anledning att återkomma till de här frågorna.

Anf. 20 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! I juni förra året lade regeringen fram sin proposition *Strategi för att förverkliga FN:s barnkonvention om barnets rättigheter i Sverige*. Det är nu äntligen dags för riksdagen att fatta beslut i denna angelägna fråga.

Personligen är jag mycket glad och nöjd över innehållet i propositionen och också över det stora intresse som propositionen väckt bland riksdagens ledamöter. Den stora mängden motioner och det långa och utförliga utskottsbetänkandet vittnar om att det i riksdagen finns ett genuint engagemang för barns rättigheter och levnadsvillkor. Det känns mycket bra.

Huvudprincipen i FN:s barnkonvention och i regeringens strategiproposition är att barn skall respekteras. Det innebär att alla mänskliga rättigheter skall gälla också barnen. De har samma värde. Men det innebär också att barn, eftersom de är just barn, har ett särskilt skyddsbehov.

Vår syn på barn har förändrats genom decennierna, men fortfarande återstår mycket att förändra. Vi vuxna ser oftast barn som ofullkomliga vuxna som inte är färdigutvecklade, med andra ord – i vårt samhälle är vuxna normen och barnen avvikande. Det är en parallell till jämställdhetsområdet där män i de flesta sammanhang är normen och kvinnor avvikande.

Ett mycket intressant inlägg i diskussionen om de vuxnas syn på barn gör docenten i pedagogik Sven G Hartman i antologin *Barnets bästa* som kom i samband med Barnkommitténs betänkande 1997. Hartman utgår ifrån ett uttalande av en 12-årig flicka som säger: ”Barn har något särskilt som vuxna saknar.”

Utifrån det här uttalandet menar Hartman att i stället för att ta fasta på vad barn inte klarar av, borde vuxna se till deras förmåga att klara livet utifrån sina förutsättningar, att ständigt förkovra sig och möta de utmaningar som växandet ställer dem inför, dvs. att se styrkan i själva växandet.

Hartmans slutsats är att inom barnforskningen måste principen om barnet bästa handla om att försöka se det som barnet har, även om vi vuxna saknar det.

Jag tycker att de här tankarna är mycket kloka och tankeväckande. FN:s barnkonvention tvingar oss att ta barn på allvar och att låta barnperspektivet genomsyra vårt handlande.

Svenska barn har det på många sätt bra. Det finns flera viktiga skäl till att det är så. Det första skälet är den generella välfärden. Om vi satsar på alla, blir det också bättre för dem som har det sämst. En skola för alla, utbyggd barnomsorg, en sjukvård för alla och generella barnbidrag är några av de viktigaste beståndsdelarna.

Det andra skälet är det förebyggande arbetet. Då menar jag mödravården och barnvårdscentralerna dit alla föräldrar och barn kommer. En väl utvecklad hälso-, sjuk- och tandvård samt skolhälsovård är några viktiga förklaringar till att svenska barn är friska, att spädbarnsdödligheten är extremt låg och att problem kan upptäckas tidigt.

Detta kan vi vara stolta över, och det är unikt. Men det går inte att bortse från att 90-talets ekonomiska kris och massarbetslöshet har påverkat villkoren för alla, inte minst för barnen.

- Vi vet att resurserna i skolan och barnomsorgen minskat rejält under 90-talet.
- Vi vet att barn till arbetslösa mår sämre än barn till dem som har arbete.
- Vi vet att barn utestängs från dagis när de får syskon eller när deras föräldrar blir arbetslösa.
- Vi vet också att allt fler barn och unga söker hjälp hos skolhälsovården eller hos barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar.
- Skillnaderna i hälsa bland barn ökar. Den sociala segregationen i storstadsområdena ökar, vilket också påverkar barnen.

Samtidigt som vi får dessa oroande rapporter vet vi att gruppen barn som helhet blir allt friskare. Bl.a. visar Barnombudsmannens undersökning av tioåringar att de allra flesta tioåringar mår bra. Flertalet barn trivs i sin vardag, med skolan, kamraterna och olika fritidssysselsättningar.

Vi vet också att barnfamiljerna som grupp har fått en sämre ekonomisk utveckling än andra grupper. Inom gruppen barnfamiljer har dessutom andelen barn som lever i familjer med inkomster under socialbidragsnormen blivit större.

Detta är bakgrunden till att regeringen i år, för tredje året i rad, satsar mer pengar på vård, skola och omsorg. Till år 2000 kommer statens bidrag till kommuner och landsting att vara 20 miljarder högre än vad de var år 1996. Det skall ge möjlighet att anställa fler lärare, satsa på elevvård och ge fler barn plats på dagis.

Det var också därför vi höjde barnbidragen och studiebidragen förra året, och vi vill höja dem ytterligare år 2000 och 2001.

Det är också en av förklaringarna till att vi radikalt vill sänka avgifterna inom barnomsorgen. Det ger fler människor, främst kvinnor, möjlighet att gå från arbetslöshet till arbete och att öka sin arbetstid utan att förlora på det ekonomiskt. Det ger fler människor ekonomiska möjligheter att ha sina barn på dagis eller hos dagmamma. Regeringen återkommer i den här frågan i vårpropositionen. Men den viktigaste åtgärden för att stärka barnfamiljernas ekonomi är att få ned arbetslösheten och öka sysselsättningen.

FN:s barnkonvention är ett viktigt verktyg när det gäller att tillvarata barnets rättigheter och intressen. Det unika med barnkonventionen är just det internationella erkännandet av barnets och barndomens egenvärde. Barndomen är inte bara en träningsperiod inför det vuxna livet, utan barn- och ungdomstiden har ett egenvärde. Lagstiftningen utgör en grundläggande förutsättning för barnets rättigheter enligt barnkonventionen.

Barnkommittén, parlamentariskt tillsatt, hade regeringens uppdrag att klarlägga hur barnkonventionens anda och innebörd kommer till uttryck i svensk lagstiftning och praxis. Den kunde glädjande nog konstatera att Sverige i huvudsak inte har några problem med att leva upp till konventionens krav när det gäller lagstiftningens utformning. Tvärtom går svensk lagstiftning i allmänhet väsentligt längre än konventionens krav. Så bör det vara också i fortsättningen. Vad som däremot är angeläget är

att bestämmelserna verkligen tillämpas och att konventionen genomförs på alla nivåer i samhället, såväl centralt och regionalt som lokalt.

Som ett steg vidare i arbetet med att genomföra och förverkliga barnkonventionen i Sverige lämnade regeringen sin proposition förra året. I strategin ingår att barnkonventionen skall vara ett aktivt instrument och genomsyra allt statligt beslutsfattande som berör barn. Statligt anställda skall erbjudas utbildning och fortbildning. Barnombudsmannens verksamhet och organisation skall ses över för att stärka dess roll i genomförandet av barnkonventionen. Statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att utveckla barnstatistiken. Barns och ungdomars inflytande och delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen skall utvecklas. Boverket har därför tillsammans med Vägverket, Kommunförbundet, Barnombudsmannen och Ungdomsstyrelsen fått detta uppdrag. Barnombudsmannen får som uppgift att utveckla och sprida modeller för underlag, uppföljning och utvärdering av ett barnperspektiv på alla nivåer i samhället.

På flera områden skall möjligheten att stärka barn genom förändringar i lagstiftningen ses över. Inom kort tillsätter regeringen en utredning som skall se över om LVU, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, behöver ändras för att stärka barnperspektivet. Regeringen har också tillsatt en parlamentarisk utredning om barnmisshandel. Slutligen har regeringen gett ett uppdrag till Socialstyrelsen. Det uppdraget består av fyra delar. Det handlar om att stärka barnkompetensen inom hälso- och sjukvården, att utarbeta riktlinjer för kvalitetskrav för barns vistelse på sjukhus, att göra en översyn av ungdomsmottagningarnas verksamhet – särskilt pojknarnas situation skall beaktas – samt att belysa det medicinska omhändertagandet av asylsökande barn.

Fru talman! Regeringen har hittills satsat 30 plus 20 miljoner kronor för att öka kunskaperna om barnkonventionen. Det här har gjorts i två steg. Nu satsar vi ytterligare 30 miljoner under en treårsperiod för att på olika sätt kunna genomföra åtgärder med anledning av strategipropositionen. Dessa medel fanns med i höstens budgetproposition.

Det finns ett stort intresse och en stor nyfikenhet kring barnkonventionen och kring frågan om hur den kan användas som ett verktyg i beslutsprocessen. Jag är mycket glad över detta, men vill ändå säga att mycket arbete återstår innan barnkonventionen och dess intentioner finns med i allt beslutsfattande som rör barn. Regeringens strategiproposition är ett viktigt steg i vårt arbete med att få genomslag för barnkonventionen. Den är ett led i en fortgående process som aldrig kan avstanna.

Sist men inte minst slog regeringen i regeringsförklaringen fast: ”Barnkonventionen skall efterlevas och alla relevanta politiska beslut skall analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation”.

Ett arbete pågår nu inom Regeringskansliet med frågan om hur vi på bästa sätt kan samordna och organisera vårt eget arbete för att leva upp till detta. Inom Socialdepartementet har vi inrättat en funktion som skall granska alla relevanta regeringsbeslut utifrån hur de påverkar barnen. Vi planerar också att erbjuda all personal utbildning om barnkonventionen.

Slutligen: När vi pratar om barn handlar det ofta om ekonomiska resurser, vilket är självklart. Vi ser stora skillnader i barns levnadsvillkor beroende på var man bor och på hur familjens ekonomi ser ut.

Vi pratar också om lagstiftning som ett verktyg för att förbättra barnets rättigheter. Hela arbetet med barnkonventionen handlar ju om barnets rättigheter. Det är viktigt att i lagar reglera detta.

Men vi får inte glömma bort att det ytterst handlar om värderingar och attityder hos enskilda människor, föräldrar, beslutsfattare och andra, om hur vi faktiskt ser på och behandlar våra barn i vardagen, om vad vi lär ut och om hur vi som vuxna agerar. Det är inte lika lätt att lagstifta fram och det behöver inte heller handla om pengar. Vi skall se barn som samhällsmedborgare med kompetens och kunskap utifrån sina förutsättningar.

Anf. 21 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag delar Maj-Inger Klingvalls syn. Att återskapa generell välfärd kommer att ha stor betydelse för barnens livsvillkor i Sverige. Jag delar också uppfattningen att mer resurser till skolan och till elevvårdande insatser är betydelsefullt. Jag delar också insikten att barns livsvillkor i Sverige skiljer sig åt mellan grupper av barn.

En grupp som Maj-Inger Klingvall inte nämnde eller berörde i sitt anförande är alla de barn som finns på flyktingförläggningar. Det är barn som väntar på uppehållstillstånd år efter år, barn som lever i Sverige och förblir statslösa just för att de ses genom de vuxnas ögon. Mamma eller pappa har svårt att få medborgarskap. Dessa barn bedöms efter de vuxnas norm.

Min fråga till Maj-Inger Klingvall blir: Vad avser regeringen att göra för att även denna stora grupp av barn som lever i Sverige skall få livsvillkor som innebär att också de tillerkänns rättigheter?

Anf. 22 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Vad gäller frågan om statslösa barn vill jag säga att vi alldeles nyligen har fått ett betänkande med en rad förslag till lösning av deras situation. Detta betänkande bereds i vanlig ordning i Regeringskansliet.

När det gäller att hjälpa den grupp av barn som lever på flyktingförläggningar är den kanske allra viktigaste åtgärden att se till att vi har en snabb och rättssäker handläggning av familjernas ärenden, så att de snabbt får sina beslut. Det är den kanske allra viktigaste uppgiften, men vi skall också se till att de här barnen under den tid när de väntar har så goda förhållanden som möjligt.

Anf. 23 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag ställer den här frågan är att Maj-Inger Klingvall i sitt anförande pekade på det faktum att barn ofta ses i förhållande till vuxna. Vuxna är normen, och barn ses i förhållande till dem. Barn ses inte som bärare av egna rättigheter. Så långt har vi dessvärre ännu inte kommit i Sverige. Det är en arbetsuppgift att ta sig an.

Jag har själv besökt många flyktingförläggningar. En del av barnen är födda där och har levt hela sitt liv där, ibland sex, sju år. Jag lever också i en politisk miljö där vi hela tiden får det svaret att handläggningen måste påskyndas. Men det finns barnfamiljer och grupper av barn för vilka

handläggningen tar många år, och barnen växer där upp i en osäkerhet som speglar föräldrarnas villkor.

Jag tycker att vi har en mycket bekymmersam situation. Den lär inte lösas av att handläggningstiderna snabbas upp. Vi har nu i många år hänvisat till att så skall ske.

Är Maj-Inger Klingvall beredd att göra någon form av lagändring som faktiskt ger rättigheter till de barn som har funnits i de här miljöerna under ett antal år? Kan de få permanent uppehållstillstånd utifrån att inget barn skall diskrimineras och att barn är bärare av egna rättigheter? Kan vi se även denna stora grupp av barn i barnkonventionens anda?

Anf. 24 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Det grundläggande är naturligtvis att Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention. Den gäller även för de barn som finns på flyktingförläggning. Det är viktigt att vi på alla sätt ser till att de här barnen får rimliga levnadsvillkor medan de väntar på att få sina ärenden avgjorda.

Enligt min kunskap har också den ansvariga myndigheten, alltså Statens invandrarverk, gjort och fortsätter att göra en rad insatser för barnens situation på flyktingförläggningarna. Det är samtidigt väldigt viktigt för oss att också i fortsättningen följa denna fråga och ta till vara de erfarenheter som finns om hur barnen har det på flyktingförläggningarna. Jag vill understryka att det är en väldigt angelägen fråga som Ingrid Burman tar upp i den här debatten.

Anf. 25 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Statsrådet talar om betydelsen av att återställa den generella välfärden för alla. Som exempel på det tar hon upp betydelsen av att riksdagen skall fatta beslut om att med statliga subventioner införa maxtaxa i barnomsorgen.

Nu vet Maj-Inger Klingvall och alla andra i kammaren att det är drygt hälften av förskolebarnen som har barnomsorg av något slag. I förortsområden med stora problem är det färre barn som finns i den kommunala barnomsorgen eller som har barnomsorg över huvud taget. Det innebär att denna stora reform, som skall genomföras med statliga subventioner, bara kommer att gälla vissa barn, inte alla barn.

Vi vet också att den inte kommer att innebära några förbättringar för de familjer som har det allra svårast och som har den knappaste ekonomin. De stora marginaleffekterna av de progressiva barnomsorgsavgifterna kommer att finnas kvar för dem som har de allra minsta resurserna och de lägsta inkomsterna. Maxtaxan kommer alltså inte att ge någon förbättring för dem som har det allra svårast.

Likadant är det med förslaget om höjning av barnbidragen. När regering och riksdag förra gången fattade beslut om höjning av barnbidragen fick nästan hälften av barnfamiljerna knappast någon förbättring alls, eftersom man samtidigt höjde egenavgifterna. När ni å ena sidan höjer bidrag höjer ni å andra sidan avgifter och skatter.

Inte heller i de barnfamiljer vars resurser inte räcker till utan som är beroende av socialbidrag kommer barnbidragshöjningen att förstärka ekonomin. Min utgångspunkt är att barnfamiljerna skall få ett större utrymme, där de kan känna tryggheten i att kunna stå på egna ben. Det är

därför som vi sänker skatten. Vi ser det som en viktig social reform för att öka tryggheten för alla barnfamiljer.

Prot. 1998/99:76
26 mars

Anf. 26 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Chris Heister frågar om maxtaxan. Denna kombineras i regeringens arbete med ett successivt införande av en förskola för alla barn, vilket inte minst beror på det värde som oerhört många föräldrar sätter på förskolan och dennas pedagogiska verksamhet. I storstadsområdena genomför vi nu särskilda satsningar på förskola för alla barn, bl.a. i olika områden i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Vad beträffar maxtaxans konstruktion har vi i de diskussioner som fördes i samband med att vi presenterade förslaget inför valet sagt att alla skall få en rabatt om 200 kr. Detta ger även den som i dag har en mycket låg dagisavgift en förbättring av den ekonomiska situationen.

Min bedömning är att maxtaxan kommer att ha en mycket stor betydelse för oerhört många barnfamiljer som ligger i låginkomst- eller medelinkomstlägen. Dessa kommer att få en mycket förbättrad ekonomisk situation.

Också barnbidraget har en mycket stor betydelse för barnfamiljerna. Vi kunde när vi för ett par år sedan studerade utfallet se att 92 000 barnfamiljer klarade sig över socialbidragsnormen tack vare barnbidraget. Så visst har barnbidraget en väldigt stor ekonomisk betydelse för barnfamiljerna, en mycket större ekonomisk betydelse än vad moderaternas skattesänkningar skulle ha.

De välfärdsförluster som barnfamiljerna skulle få genom moderaternas skatteförslag kan på intet sätt kompenseras av de eventuella skattesänkningar som låginkomsttagarna skulle få.

Anf. 27 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Det var ett mycket bra klarläggande från statsrådet när det gäller synen på maxtaxan. Vi fick nu höra att ambitionen från regeringens och socialdemokraterna sida är att med stora statliga subventioner införa en maxtaxa i barnomsorgen för att skapa ett behov underifrån av platser i barnomsorgen. På så sätt skall socialdemokraterna successivt bygga ut förskolan för alla.

Bra, statsrådet Maj-Inger Klingvall! Nu vet vi vad som är bakgrunden till maxtaxan. Ni vill att alla barn skall gå i den kommunala barnomsorgen och förskolan. Därmed har ni gjort det omöjligt för barnfamiljerna att själva bestämma på vilket sätt deras barn skall tas om hand, enligt de önskemål och behov som familjen har.

Här skiljer vi oss åt. Här finns en stor ideologisk skillnad mellan oss och socialdemokraterna. Vi vill stärka barnfamiljerna genom tryggheten i att själva kunna fatta besluten hemma vid köksbordet. Vi gör det genom sänkta skatter, genom ökad valfrihet, genom avdrag för styrkta barntillsynskostnader och med vårdnadsbidrag.

När det sedan gäller barnbidraget, äts det ju upp av ökade skatter och egenavgifter. Vi föreslår i stället ett extra grundavdrag för barn på 10 000 kr per barn och år för att just ge barnfamiljen det utrymme som det innebär att kunna leva på sin egen inkomst och träffa de egna avgörandena själva och inte behöva vara beroende av att Maj-Inger Klingvall sitter en torsdagsförmiddag vid ett regeringssammanträde och fattar be-

Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.

slut att betala ut barnbidraget ett par dagar innan för att man skall kunna fira normal midsommar.

Med det som utgångspunkt borde hela denna kammare ställa sig upp och säga att det är viktigt att sänka skatten, framför allt för barnfamiljer, och att vi därför sänker skatten i första hand för låg- och normalinkomsttagare. Då ökar vi tryggheten, och då ger vi möjligheter för barnfamiljer att få det utrymme som de så väl behöver.

Anf. 28 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Det är framför allt viktigt, Chris Heister, att se till att få ned arbetslösheten och öka sysselsättningen. Det finns inga ekonomiska stöd, vare sig de heter barnbidrag eller vårdnadsbidrag, som någonsin kan kompensera barnfamiljerna när det gäller att klara sin egen försörjning och sina barns försörjning. Därför är den viktigaste uppgiften att bekämpa arbetslösheten och öka sysselsättningen. Det har det absolut största värdet för barnfamiljerna.

Det är bekymmersamt att Chris Heister inte i sina inlägg på något sätt har utgått från barnet, inte har satt barnet i centrum. Det är det som vi gör, bl.a. genom att öka insatserna när det gäller förskola för alla.

Dessutom går Chris Heister definitivt i otakt med barnfamiljerna och med många av sina egna väljare. Värdet av en pedagogisk verksamhet som riktar sig till alla barn är ju välgrundat i vårt land. När det gäller den tidigare allmänna förskolan för sexåringar, som nu i många kommuner finns gemensamt med skolverksamheten, har vi haft ett nära nog hundra procentigt deltagande av alla barn. Föräldrarna har alltså sett detta som något oerhört viktigt att kunna utnyttja för sina barns räkning.

Att vi nu successivt skulle kunna erbjuda också fem-, fyra- och treåringar en sådan här verksamhet dagligen vore ett sätt att ge alla barn goda utvecklingsmöjligheter. Det här är ju inget nytt och främmande om vi tittar ut i Europa och i andra länder, där man på många håll har en sådan här förskola för alla från tre år. Med den uppslutning och det intresse som finns från barnfamiljerna i Sverige är det här en efterlängtd reform.

Anf. 29 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! I mitt anförande ställde jag en fråga till statsrådet Klingvall när det gällde skolhälsovården. Vuxenkontakterna är väldigt viktiga för barn. Många barn som har det svårt har ofta bara en enda person som de känner starkt förtroende för, och det är skolsköterskan. Problemet är bara att det har skett neddragningar. Inom barnpsykiatri säger man att de får dit barn och att barn står i kö som om de hade fått hjälp av skolhälsovården i ett tidigt skede aldrig hade behövt komma dit.

Vi har då föreslagit att det skall utformas nationella riktlinjer för det här. Som det fungerar ute i skolorna i dag, är det de enskilda rektorerna som gör bedömningen av behovet, och vi anser att de inte har den kompetensen. Det behövs alltså nationella riktlinjer för att man skall ha någonting att rätta sig efter. Vi tror att det här skulle vara ett sätt att säkra skolhälsovården för alla de barn som behöver en person som de kan gå till när det är bekymmersamt och besvärligt och de inte har någon annan att tala med.

Anf. 30 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag instämmer i det Kerstin Heinemann säger om betydelsen av skolhälsovården. Jag vill också i det sammanhanget använda mig av begreppet elevvård, som det också handlar om.

En särskild utredare, Margitta Edgren, utreder nu frågan om skolhälsovården och skall vara klar innan året är slut. Hon har bl.a. fått i uppgift att definiera begreppet elevvård men också att kartlägga innehållet och kvaliteten i den verksamhet som vi har i dag. Jag kommer att avvakta den här utredningen för att ta del av de resultat och de förslag som kommer fram där.

Anf. 31 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att det här utreds. Jag tyckte bara att det var angeläget att få statsrådets kommentar, då jag tror att vi alla måste försöka se till att få tillbaka en bra skolhälsovård. Jag anser också att skolhälsovården är i allra högsta grad elevvårdande. Det arbete som skolsjuksköterskan gör på många skolor är kanske mer elevvårdande verksamhet än vad det är sjukvård. Det kanske också skall vara det ute på skolorna.

Jag får vara tacksam för att statsrådet också anser att det här är en viktig verksamhet, och vi får se vilka förslag som kommer efter den utredning som nu arbetar.

Anf. 32 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Även jag ställde en fråga i mitt anförande, och den handlade om hur vi skall lyckas få ett genomslag för barnkonventionen. Vi anser från Centerpartiet att vi måste ha en nationell strategi, mätbara mål och en tydlig tidsplan. Vi efterfrågar också en barnbilaga i statsbudgeten. Det här gör vi därför att vi menar att vi skall kunna ha en rejäl uppföljning och se att vi når de mål som vi har satt upp.

Jag tycker att det vore intressant att få en redovisning, utöver vad statsrådet gav i sitt anförande, av varför det är så omöjligt att få en sådan konkretisering att vi når dit vi vill nå.

Den andra frågan rör Europarådskonventionen, där jag vet att en särskild utredare är tillsatt: När bedömer statsrådet att ratificeringen av den kan ske?

Anf. 33 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! När det först gäller Europarådskonventionen arbetar Justitiedepartementet med en departementspromemoria, och enligt vad jag har erfarit är tanken att den skall vara klar till nästa sommar. Det blir en departementspromemoria som kommer att gå ut på remiss. Jag kan inte uttala mig om tidpunkten när den skall ratificeras.

När det sedan gäller barnkonventionen och målen, handlar målet för strategin och för det arbete som vi har föresatt oss att utföra om att barnkonventionen skall genomföras på alla nivåer i samhället. Vi skall leva upp till barnkonventionen. Det är det övergripande målet för vårt arbete.

En viktig del i det här tror jag handlar mycket om kunskap. Vi måste öka medvetenheten om barnkonventionen hos oss som är beslutsfattare, hos beslutsfattare ute i kommuner och landsting, hos personal som arbetar med och för barn, men också hos föräldrar och barnen och ungdomar-

na själva. Det måste vara ett viktigt led i genomförandet av barnkonventionen att öka kunskapen. Det har också varit och är en viktig del i regeringens strategi.

När riksdagen nu har fattat beslutet kommer vi att ge uppdrag till Barnombudsmannen att ta fram planer för fortbildning och vidareutbildning av personal och att ta fram modeller för barnplaner och barnkonsekvensanalyser, där för övrigt Ekonomistyrningsverket också skall göra ett viktigt arbete.

Samordningsfunktionen i Regeringskansliet är också en mycket viktig markering av hur vi tänker bedriva arbetet. Då handlar det både om att analysera de förslag som regeringen tänker lägga och där barn är berörda och om att komma med direktiv. Det handlar om att gå vidare steg för steg. Därför kan vi inte heller tala om någon tidsplan. Det handlar hela tiden om att flytta fram positionerna i ett samhälle i ständig förändring.

Anf. 34 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller det övergripande målet att leva upp till barnkonventionen är vi överens. Jag är övertygad om, att om man sätter upp delmål, anger tidsplaner, mäter och prickar av har man större möjligheter att nå resultat. Men jag får nöja mig med det svar som jag har fått, och så får vi väl gemensamt följa utvecklingen, så att vi når de uppsatta målen så fort som möjligt.

Anf. 35 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag kan svara med en komplettering.

Det som vi hela tiden kan använda som något slags avstämning av läget är att Barnombudsmannen årligen kommer med rapporter till oss. Det får vara något av ett mått på hur framgångsrika vi har varit.

Anf. 36 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Jag skall ta upp en del av det jag har skrivit om i min motion.

Jag blev oerhört upprörd den morgon när jag blev varse unga tjejers situation vid de första sexuella erfarenheterna tillsammans med en ung kille.

Nyheten basunerades ut tidigt på morgonen den 28 oktober: En mycket stor del av Stockholms ungdomsmottagningar hade uppmärksammat att mycket unga flickor uppsökte dem för infektioner på könsorganen. Flickorna uppvisade sår, infektioner och svullnader runt ändtarmen, som bl.a. härrörde från analsex, som orsakade inflammationer i ändtarmen. Barnmorskor och kuratorer berättade att flickor också kommit till dem med infektioner i slidan och flytningar som uppstått på grund av detta.

Jag hade gått upp tidigt för att få de sista motionerna under allmänna motionstiden färdiga. Sluttiden var klockan åtta samma morgon. Men jag glömde snabbt de motioner jag hade jobbat med sent på tisdagskvällen när jag slog på radion. Någonting kände jag att jag måste skriva, så jag slängde fort ihop en motion i syfte att få upp frågan på riksdagens bord.

Tonårspojar som ser de nu så avancerade porrfilmerna uppfattar att de skall göra på samma sätt när de skall vara tillsammans med en flicka. I

porrfilmerna uppträder ofta flera killar tillsammans med en flicka som beskrivs som mycket ung. Vid de tidiga kontakterna med en flicka fordrar de att få göra likadant, och på grund av kamrattryck och tjat får de sin vilja igenom.

Flickorna berättar att de mår väldigt dåligt efteråt, inte bara på grund av fysiska åkommor utan också psykiskt, och att pojkarna pressat dem – hade de inte ställt upp hade de räknats som mähän, som de uttrycker det. De ångrar sig, och minnet av händelsen förföljer dem länge.

Att unga kroppar utsätts för sådant här påtvingat sexuellt våld sätter spår för framtiden. Självklart tänker unga killar inte i samma banor, eftersom det har blivit så utbrett att se grova porrfilmer. Dessa kommer till dem rakt in i tonårsrummen via Internet och kabel-TV, så det blir snudd på naturligt för dem.

Ändå sade några unga killar som intervjuades i ett efterföljande program att de inte kunde tänka sig att göra så här med en tjej som de tyckte om – det här var ett sätt att dela upplevelsen med en eller två kamrater. Pojkarna går t.o.m. så långt att de poängsätter olika sätt att ha sex med en eller flera killar samtidigt och en ung tjej, och många poäng ger exempelvis *fistfucking* – ett fruktansvärt uttryck – eller att man videofilmar.

Fru talman! Dagens utbud av vålds- och grov porrfilm har ju uppstått med en svindlande hastighet. Det verkar som om filmerna hela tiden måste bli grövre för att överträffa tidigare filmer i råhet. Varje år har det kommit nya filmer som alltmer förgrovar det som kan vara det vackraste i livet – kärleken mellan två människor. IT-mediet serverar ju filmerna rätt in i våra rum, och tonåringar får svårt att värja sig mot dessa filmers budskap. Genom kabel-TV och Internet har allting blivit så lättillgängligt.

Ett starkt minne hos mig är från en studieresa till Thailand. Jag fick följa med en polis som arbetar med barnprostitution i Bangkok till några klubbar med unga flickor. Det som upprörde mig mest var hur flickorna skadade sig själva med rakblad och spikar i underlivet för att sexköparna skulle bli nöjda. Att de här unga flickorna, som var sålda av sina föräldrar, också blev märkta för livet både kroppsligt och själsligt är uppenbart. Råheten inom sexlivet river alla murar som har funnits.

Unga flickor i vårt land som blir utsatta av sina unga pojkvänner har haft svårt att stå emot det yttre trycket. Vill vi ha det så här? Skall våld och hårdhet genomsyra våra liv? TV-mediet och Internet bör väl i stället kunna fördjupa våra liv och sprida kunskap om allt som ger livet ett bra innehåll.

Jämställdheten mellan könen är långt borta när kvinnors kroppar betraktas som en vara som kan behandlas hur som helst oavsett kvinnans ålder. Unga tjejer behöver veta och få det inpräntat att det viktigaste är att själv kunna bestämma över sin kropp. Inget tjat eller kamrattryck skall kunna påverka vad som sker i de första mötena mellan två unga. Unga tjejer får inte gå ut i livet med minnen av sina tidiga sexuella upplevelser som fysiskt och psykiskt smärtsamma.

Fru talman! Unga flickor som på det här sättet blir pressade att gå med på avancerat sex går ut i livet med psykiska och fysiska men. Jag har begärt att regeringen skall göra en utredning och kartläggning av unga flickors upplevelser i samband med påtvingat sex och bestående psykiska men av det. Jag är naturligtvis glad att regeringen har tagit ini-

tiativ till att ett arbete med att kartlägga gjorda insatser skall göras och att Ingegerd Wärnersson säger att man inom Justitie-, Social-, Utbildnings- och Kulturdepartementet har påbörjat ett sådant arbete. Jag hoppas verkligen att detta kommer att fortsätta. Jag har också yrkat att man skall ta fram ett informationsprogram till skolorna.

Anf. 37 TORGNY DANIELSSON (s):

Fru talman! Min vision av skolan utifrån ett barnperspektiv handlar om en skola för alla, en skola mitt i byn. I den skolan är barnet i centrum och blir varje dag bekräftat och lyssnat på. Personalen har god empatisk förmåga och lyssnar in och förstår vilka behov och önskemål som varje enskilt barn har. Man har också förståelse för att barns behov ganska snabbt kan ändras. En pojke eller flicka som ena dagen är glad och entusiastisk och inte har några inlärningsproblem kan nästa dag vara både ledsen och i behov av extra stöd och trygghet.

I denna skola är barnet självt delaktigt i sin inläring och planerar skoldagen tillsammans med sina kamrater och lärarna. Dialogen och lyssnandet har stor plats, och man talar mer *med* barnen än *till* dem.

Fru talman! Att skolan är öppen innebär att föräldrar spontant kommer dit och att de ses som en viktig resurs. Barnen deltar i samhälls- och trafikplaneringen genom att de som har samhällets uppgift att jobba med dessa frågor också kommer till skolan och informerar och gör eleverna delaktiga i de olika samhälls- och planeringsprojekten.

Skolan besöker också ofta det omgivande samhället och förlägger gärna sina utbildningar dit för att på så sätt göra undervisningen mer påtaglig och öka integrationen mellan barnen och vuxenvärlden.

I min vision får lärarna ständigt möjlighet att växa och få nya kompetenser och färdigheter – enskilt men också genom en aktiv arbetslagsutveckling. Inställningen är att livslångt lärande för lärare är viktigt.

I min skola arbetar man aktivt med att främja och värna om barns hälsa och välbefinnande. Här bedrivs ständigt folkhälso- och arbetsmiljöarbete. Eleverna deltar självklart i planeringen och genomförandet av de åtgärder som bidrar till att skapa såväl fysiskt som psykosocialt friska miljöer. Där finns tillgång till god skolhälsovård och elevvård. Barns och ungdomars sociala och emotionella kompetenser utvecklas bl.a. genom att man tränar samarbete, löser konflikter tillsammans och lyssnar på och respekterar varandras olika åsikter. Min skola är en demokratisk arbetsplats.

Fru talman! Svaret på frågan vad som är bäst för barnet finner vi genom att lyssna på och se varje enskilt barn. Alltför många vill med goda skäl, rätt eller fel, göra sig till tolk för barnen – för alla barn. Men det är endast barnet själv som bär på det rätta svaret, och det är större än och inte begränsat till de s.k. barnfrågorna. Ett barn vars bägge föräldrar är arbetslösa kan t.ex. ha som sin allra högsta önskan att få ett arbete till pappa eller mamma. Då är det självklart att de vill att vi politiker satsar allt på att bekämpa arbetslösheten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Anf. 38 YVONNE OSCARSSON (v):

Fru talman! Jag vill lyfta reservation nr 11. Jag tänker prata om barn till missbrukare.

Många har tidigare nämnt just den gruppen av barn och påtalat att det handlar om många barn. Det *är* många barn. Det finns siffror som säger att det handlar om 150 000 barn i åldern 0–12 år eller 75 000–85 000 barn i åldern 0–6 år som lever med en eller två föräldrar som missbrukar framför allt alkohol. Sedan tillkommer människor som är s.k. högkonsumenter, som man inte riktigt vet hur många de är. Till detta skall vi lägga att 95 % av alkoholmissbruket är s.k. dolt missbruk. Det är en mycket stor grupp av barn i vårt samhälle som mår mycket dåligt.

Man kan tro att det enbart är det våldsamma – slagsmål, misshandel, övergrepp av fysisk eller sexuell karaktär – som skadar barn, men då glömmar man bort det psykiskt sofistikerade grymma sättet att skada barn djupt in i själen. Jag tänker på ironi eller dubbla budskap.

Det kan handla om att man säger till barnet: ”Jag älskar dig, men jag har inte tid just nu”. Man säger: ”Du kan räkna med mig. Jag finns där. Men inte nu.” Man säger till barn: ”Säg alltid sanningen”. När barn säger sanningen, som handlar om föräldrarnas missbruk, talar man om för dem att det inte är sant eller straffar dem t.o.m. för att de säger sanningen. Man säger ”Skyll på alkoholisten” och ursäktar samtidigt alkoholistens beteende. Det kanske mest allvarsamma är att den förälder som inte dricker förmedlar detta budskap ännu starkare till barnet, så att barnet inte har *någon* att lita på.

Detta leder till att barn lär sig att man inte får prata om det man ser och det som faktiskt är verkligt och sant. Man får inte känna som man vill. Man får inte tänka som man vill. Detta leder till att barn inte litar på vuxna och framför allt inte lär sig att lita till sig själva.

Detta går inte över bara för att barn blir vuxna. Det finns ett uttryck som säger att barn är vuxna barn till alkoholister även när de blir stora. Det som kanske är tydligast är att man så att säga ärver missbruket eller kriminaliteten. Det kan även handla om andra saker. Vissa kan bli väldigt duktiga vuxna människor som drivs av att de aldrig känner sig tillräckligt bra. Det leder kanske till prestationsångest därför att deras krav på sig själva är så fruktansvärt höga.

Det leder kanske till självmordsbenägna människor utan självkänsla som löper mycket stor risk att falla in i depressioner. Det gäller även den s.k. lustigkurren, som man kanske bara tycker är allmänt trevlig och rolig. Han gömmer sina svåra smärtsamma upplevelser av sorg och miss- tro bakom lustigt sätt och lustiga kommentarer och får kanske leva hela sitt liv i en förljugen dold värld.

Det finns ett uttryck som jag tycker är bra: Det är lika långt ut ur skogen som in i skogen. Det betyder: Om man blir misshandlad under lång tid som barn tar det lika lång tid att få ordning och rätsida på sitt liv som vuxen.

Mot bakgrund av detta instämmer jag i Ingrid Burmans yrkande om bifall till reservation nr 11.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Strategi för att förverk-
liga FN:s konvention
om barnets rättigheter
i Sverige m.m.*

Beslut

SoU6 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.

Mom. 2 (en inkorporering av barnkonventionen)

1. utskottet

2. res. 1 (v, mp)

Votering:

225 för utskottet

46 för res. 1

78 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 s, 66 m, 35 kd, 13 c, 9 fp

För res. 1: 34 v, 12 mp

Frånvarande: 29 s, 16 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 4 mp

Helena Hillar Rosenqvist (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 7 (genomförandet av barnkonventionen på kommunal nivå)

1. utskottet

2. res. 5 (c)

Votering:

227 för utskottet

13 för res. 5

34 avstod

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 103 s, 65 m, 34 v, 1 kd, 9 fp, 15 mp

För res. 5: 13 c

Avstod: 34 kd

Frånvarande: 28 s, 17 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 1 mp

Mom. 11 (misshandel och sexuella övergrepp)

1. utskottet

2. res. 10 (kd)

Votering:

217 för utskottet

36 för res. 10

19 avstod

77 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 66 m, 14 v, 12 c, 9 fp, 12 mp

För res. 10: 35 kd, 1 mp

Avstod: 19 v

Frånvarande: 27 s, 16 m, 10 v, 7 kd, 6 c, 8 fp, 3 mp

Mom. 12 (en utredning kring särskilt utsatta barn)

1. utskottet
2. res. 11 (v, kd)

Votering:

192 för utskottet

84 för res. 11

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 66 m, 13 c, 9 fp

För res. 11: 34 v, 35 kd, 15 mp

Frånvarande: 27 s, 16 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 1 mp

Mom. 25 (26 § barnavårdslagen)

1. utskottet
2. res. 18 (m)

Votering:

210 för utskottet

65 för res. 18

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 34 v, 35 kd, 13 c, 9 fp, 15 mp

För res. 18: 65 m

Frånvarande: 27 s, 17 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 1 mp

Mom. 27 (familjerådslag)

1. utskottet
2. res. 20 (mp)

Votering:

261 för utskottet

15 för res. 20

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 66 m, 34 v, 35 kd, 13 c, 9 fp

För res. 20: 15 mp

Frånvarande: 27 s, 16 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 1 mp

Mom. 39 (skolhälsovården m.m.)

1. utskottet
2. res. 28 (kd, fp)

Votering:

233 för utskottet

43 för res. 28

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 66 m, 34 v, 1 kd, 13 c, 15 mp

För res. 28: 34 kd, 9 fp

Frånvarande: 27 s, 16 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 1 mp

Mom. 43 (gömda barn)

1. utskottet

2. res. 34 (mp, c)

Votering:

246 för utskottet

29 för res. 34

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 103 s, 66 m, 34 v, 35 kd, 8 fp

För res. 34: 13 c, 1 fp, 15 mp

Frånvarande: 28 s, 16 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 8 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering, m.m.

På förslag av talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 14 april.

Anf. 39 TALMANNEN :

Låt mig då också utnyttja detta tillfälle eftersom sannolikt inte alla har möjlighet att dröja sig kvar till plenums slut att önska kammarens ledamöter en välförtjänt och välbehövlig vila efter några arbetssamma månader. Och så ses vi med friska krafter efter påsken.

Äldrepolitik

5 § Äldrepolitik

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU7

Äldrepolitik

Anf. 40 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Betänkandet SoU7 innehåller ett stort antal motioner, yrkanden och reservationer. Ingen kan säga annat än att det finns ett uppriktigt engagemang i de frågor som rör äldres situation, och även om meningarna i många viktiga frågor skiljer oss åt finns det mycket som vi är överens om.

Jag vill redan nu, fru talman, meddela att vi moderater naturligtvis ställer oss bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

I diskussionen kring de äldres situation omnämns äldre ofta i termer av *våra* äldre. Detta är ett exempel bland många som visar på ett omhändertagande som grundar sig på ett ovanifrånperspektiv och en besserwissermentalitet. Ett annat exempel på detta är att frågor kring äldres del i samhället omnämns i ett eget avsnitt, som i detta betänkande. Inte är

man, fru talman, en person dagen innan man fyller 65 år och en annan person dagen efter. Inte heller behöver det skilja på förmågan, viljan och kunnandet. Många äldre har det svårt på grund av sjukdom, isolering och brist på pengar, men det har också många andra i samhället i dag. Och det är inte bara äldre som köper läkemedel på avbetalning.

Att allas kunskap, erfarenhet och kompetens tas till vara och att vardagsbesluten flyttas till också de äldres köksbord är en medmänsklig rättighet och skyldighet. Delaktighet, medbestämmande och brukarinflytande är vackra ord som finns i det här betänkandet. Men jag oroar mig lite för att dessa ord snarast betyder halva löften och endast inbjuder till en halvkvävd öppenhet, eftersom förutsättningarna och debattreglerna begränsas av politiker.

Det allmännas viktigaste uppgift måste i stället bli att underlätta också för äldre att fatta sina egna vardagsbeslut men samtidigt garantera att också de som inte kan föra sin egen talan eller fatta egna beslut säkras ett lika värde. Det handlar om vilken tilltro man sätter till människors förmåga.

Att då lägga ett yrkesförbud genom att åldersdiskriminera är inte att öka respekten för äldres förmåga. Det gör inte politiker trovärdiga att å ena sidan kämpa för lika värde före och efter pensionsdagen och å andra sidan besluta att kollektivt förneka en viss grupp, t.ex. läkarna, att vara verksamma efter 65 års ålder.

Fru talman! Allas rätt att fritt välja var man vill bo inkluderar också dem som har behov av vård och omsorg. Kommunernas lagtrots här och på andra områden som gäller stöd och hjälp kan inte accepteras. Lagen är till för att efterlevas. Jag är väl medveten om att vissa kommuner är mer attraktiva boendekommuner än andra, ofta beroende på upplevd högre kvalitet eller vårdform. Därför måste utvecklingsarbetet inom äldreomsorgen påskyndas inom alla kommuner.

Många äldre, speciellt de som är över 80 år, behöver en stor del av vår vård och omsorg. Efter pensionsöverenskommelsen måste det nu komma en ny, bred uppgörelse över partigränserna, ett slags ekonomisk vårdgaranti, som ser till att det alltid finns pengar till vård och omsorg: en reform som ersätter dagens landstingsskatt, är solidariskt finansierad – var och en efter sin betalningsförmåga – och som omfattar alla. Vården är förtjänt ett bättre öde än att förlita sig på nedläggning av försvaret för att kunna överleva. Vad skall offras nästa gång?

Vi måste i stället få ett hållbart system som också äldre kan lita på över tiden. Dagens kris kan annars komma att framstå som en vårbris vid den äldreboom som prognostiseras en bit in på 2000-talet. Ett exempel som kan åskådliggöra sårbarheten i dagens system är att se på antalet förvärvsarbetande per 75-åring. År 1970 fanns det elva förvärvsarbetande personer per 75-åring. I dag är vi nere i sex. När den verkliga äldreboomen kommer år 2020 finns det bara fyra förvärvsarbetande personer kvar per 75-åring som skall försörja både sig själva och oss. Bäva månne våra barn och barnbarn.

Vi måste också finna ett system som tillåter även äldre att ta vårdpengar med när man byter boendeort eller söker vård på annat håll. Då finns det heller inget incitament för någon kommun att vägra äldre vårdbehövande som vill byta kommun att få den omsorg som behövs, ef-

tersom man också får den ekonomiska kompensation som behövs för att ge den goda vården och omsorgen.

I de särskilda boendeformerna finns det nu allt sjukare personer, som behöver alltmer vård och omsorg, medan alltfler i det egna boendet får allt mindre av insatser och stöd. Under tidigare år var hemtjänsten en väl utbyggd service som underlättade för många äldre. Nu finns snart inte denna hjälp att få, speciellt inte om det handlar om mindre insatser.

Gårdagens hemtjänstpersonal var den extra kraft och handräckning som behövdes. När nu vi moderater, liksom övriga borgerliga partier, vill göra det möjligt för många att åter få hjälp och dessutom till en lägre kostnad genom en skattesubvention kallar vissa partier denna hårt arbetande och viktiga personalgrupp för pigor. Undrar vad hemtjänstens personal tycker om den benämningen.

Fru talman! Problemet med gränsdragning och revirtänkande inom verksamheterna har också gjort att många har farit illa mellan olika huvudmän. När nu alltfler kommuner tar över den avancerade hemsjukvården måste det ske på ett genomtänkt sätt, där varje del i kedjan håller för påfrestningen. Kvaliteten skall inte bara mätas vågrätt utan också lodrätt för att på så sätt garantera kvaliteten i vården. Som sjuk och orkeslös måste jag kunna lita på hög tillgänglighet och bästa tänkbara vård. Det måste alltid finnas en säng för mig på sjukhuset om jag blir sämre och om jag behöver mer hjälp än jag kan få i min hemmiljö. Reformerna måste gå hand i hand. Smärtlindring, vård i livets slutskede, tillgång till medicinsk kompetens och hjälpmedel är nödvändiga delar av vården som måste kunna garanteras också äldre.

Det finns naturligtvis också andra samhälleliga faktorer som påverkar behovet av vård och omsorg. Det handlar om de stora och viktiga insatser som alla anhöriga gör, ofta utan att deras situation uppmärksammas.

Vid behandlingen av den nationella handlingsplanen för äldrepolitik för snart ett år sedan föreslog utskottet att regeringen borde överväga en tydligare lagreglering av anhörigstödet. Detta uppdrag har nu getts till en utredning som skall redovisa sitt arbete i maj 1999. Vi moderater förväntar oss naturligtvis mycket av denna utredning och dess förhoppningsvis välvilliga inställning till anhöriga och deras utsatta situation.

Värdefulla insatser görs också genom alla frivilligarbetare, som många gånger arbetar i det tysta utan större uppmärksamhet och utan ekonomiskt stöd. Också denna resurs måste uppmärksammas och värdesättas.

Till sist, fru talman, handlar äldrepolitik inte bara om vård. Det handlar också om ett friskt och aktivt liv, om möjligheterna att bibehålla hälsan och kunna leva ett gott liv. Det handlar om att jag som äldre ges möjlighet att leva mitt liv på mitt sätt, vare sig jag är frisk, sjuk eller gammal. Detta måste vi politiker hjälpa till med. Det är att visa verklig respekt.

Tack!

Anf. 41 LENA OLSSON (v):

Fru talman! Vården och omsorgen har under flera år varit i kris genom stora besparingar. Vi har vid många tillfällen blivit påmind om att kvaliteten inom äldreomsorgen har försämrats. Detta har lett till en massiv kritik och uppmärksamhets mycket i medierna. Därmed har också

förespråkarna för privata initiativ fått luft under vingarna. De påstår att det är en nödvändighet att konkurrensutsätta äldreomsorgen.

Vi i Vänsterpartiet tycker som bekant att äldreomsorgen skall vara demokratiskt styrd och solidariskt finansierad. Man skall ha rätt till en bra äldreomsorg oavsett plånbokens tjocklek.

När jag var ute i valrörelsen var vård- och omsorgsfrågorna högt prioriterade av väljarna. Vi har drivit dessa frågor i ett flertal år och krävt mer resurser till kommuner och landsting. Det är nödvändigt för att de gamla skall få en anständig vård. Dessutom skulle vi få en lösning för en del av arbetslösheten.

Vänsterpartiet värnar äldreomsorgen, men det förutsätter också att vi politiker ser till att de resurser som behövs kommer kommuner och landsting till godo. Jag kan med glädje också se dessa extra resurser som kommer landsting och kommuner till godo framöver. I stället för att som i de borgerliga partierna föreslå skattesänkningar, som direkt skulle gröpa ur ekonomin för landsting och kommuner, eller minskade statsbidrag, som skulle få förödande konsekvenser, kräver vi ett resurstillskott.

I det betänkande vi nu debatterar finns det mycket som är positivt och ett steg i rätt riktning. Av de pågående utredningarna förväntar vi i Vänsterpartiet oss bra förslag när det gäller avgifterna. Det måste finnas några pengar kvar för de äldre att leva på när de har betalat sina avgifter.

Det gäller också vård i slutet av livet. Man skall inte behöva ligga ensam och dö. Ingen vill dö ensam i en säng utan att ha en människa i närheten.

Det gäller också boendet. Precis som Cristina Husmark tycker vi att det är mycket viktigt att se till att stimulera anhängivården och personalfrågorna.

När det gäller personalfrågorna vill vi betona att det är viktigt att åtgärderna kommer snabbt. Jag har själv pratat med många inom vårddyrket och befarat att de firmor som hyr ut personal kommer att ta hand om den personal vi har i den offentliga sektorn. Det allvarliga i detta är, som jag har fått reda på, att den här utvecklingen går mycket snabbt.

Detta yrke måste få den statshöjning det är värt. Detta yrke domineeras av kvinnor och de vill faktiskt ha en anständig lön att leva på.

Glädjande är att man har tillsatt en parlamentarisk äldreberedning som skall se över de äldres situation, inte bara när det gäller vård och omsorg, utan man skall också ta till vara deras erfarenheter och kompetens och se till att de äldre inte bara blir en grupp äldre människor utan människor med full delaktighet i samhället.

Jag kan konstatera att viljan att prioritera äldreomsorgen kommit mer i fokus. Nu måste vi också visa detta i handling. Det som vi i Vänsterpartiet tycker behöver belysas ytterligare är den entreprenadbedrivna äldreomsorgen, som vid ett flertal tillfällen blivit uppmärksammas för misskötsel och vanvård. Kommunerna skall ha det slutliga ansvaret för att de fullgör sitt åtagande. Det är ofta svårt att komma till rätta med detta. Vi menar att kommunerna i många fall inte har kompetens att utforma ett riktigt anbudsunderlag och göra den utvärdering som skall ligga till grund för kontraktet. Vi vill att Socialstyrelsen utarbetar instrument för anbudsgivning, där kvalitetskontroll verkligen gäller också kommunal vård och omsorg.

I vår reservation 13 har vi lyft fram problemet om samverkan mellan landsting och kommun. Begreppet medicinskt färdigbehandlad ställer till så att människor far illa. Därför tycker vi att det skall tas bort ur lagstiftningen. Vi måste med kraft se till att inte människor hamnar mellan stolar på grund av betalningsansvar. Kommuner och landsting måste samverka bättre. Det finns några väl fungerande mellanvårdsformer. Dessa skulle kunna utvecklas mycket mer. Men jag är också övertygad om att detta i grund och botten är en resursfråga, och att vi från vänstern kommer att driva kravet om resurstillskott har jag redan nämnt.

Vi nämner i vår reservation att landstinget måste ta ett större ansvar för rehabilitering. Det är mycket viktigt för de äldres livskvalitet.

I en reservation lyfter vi fram behovet av ett utbildnings- och kompetenscentrum för äldrevården och äldreomsorgen. Med tanke på all kompetens som finns i Stockholm skulle den kunna förläggas där. Detta skulle naturligtvis leda till att kunskapen inom äldrevården och äldreomsorgen kommer hela landets äldrevård till godo. Det är viktigt.

Flera sådana centrum skulle kunna förläggas på andra håll i landet.

Fru talman! Vänsterpartiet står givetvis bakom alla reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservationerna 4 och 13.

Anf. 42 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Lena Olsson säger att kommunerna är dåliga på att upphandla vård. Jag kan hålla med om att det finns många luckor som behöver fyllas i för att få ett ordentligt avtal. Där instämmer jag helt i vad Lena Olsson säger. Det finns många kommunala vårdhem och vårdhem på entreprenad som inte fungerar så tillfredsställande som vi vill.

Kommunal har gjort en enkät där 300 personer i personalen inom den privata vården, som tidigare arbetade inom den offentliga vården, har ombetts säga vad de tycker. 85 % tycker att det är bättre att jobba inom en alternativ privat vårdform. Man säger att man har närmare till beslut. Det är inte någon hierarki, och man kommer lättare till tals. Man säger också att patienterna blir bättre bemötta. Har Lena Olsson några kommentarer till detta?

Anf. 43 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har också tagit del av undersökningen. Sjuksköterskor och undersköterskor har intervjuats. Man bekräftar att institutionerna fungerar bättre och att man har mer inflytande.

Jag har en kompis i Kommunals förbund som säger att 80 % av undersköterskorna tycker att vård bör bedrivas i offentlig regi. Vi har stor erfarenhet av att det handlar om att delegera ned ansvar. Där har Kommunal sagt att ledarskapsfrågan är viktig, dvs. vilken chef man har och hur chefen vågar delegera ned ansvar till personalen. På de ställen där så sker finner man större tillfredsställelse i att ha inflytande i jobbet.

Anf. 44 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Lena Olsson nämnde också vård på lika villkor. Anser Lena Olsson att följande stämmer med verkligheten? I de skånska tidningarna har vi de senaste dagarna kunnat läsa hur Lena Olssons partiföreträdare tillfälligt skrev sig i en annan kommun för att kunna föda sitt barn där hon tyckte att det var bäst. Det kan man göra när man är ung och

frisk och har råd att göra så. Men äldre och sjuka kan inte göra så. Anser Lena Olsson att vi skall försöka arbeta för att fritt kunna söka vård i hela Sveriges land och för att vi fritt skall kunna välja det ställe vi tror att vi bäst blir behandlade?

Prot. 1998/99:76

26 mars

Äldrepolitik

Anf. 45 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte vem kollegan var som skulle föda barn. Om kommuner och landsting får de resurser de behöver kan förhållandena bli mer jämlika. Det kan jag svara.

Med tanke på de neddragningar som har varit har jag fått höra att en politikers minne är kort. Med den ekonomi som borgarna lämnade över till socialdemokratin var man tvungen att rädda landet ur en kris. Ni skall inte befria er från det ansvaret. Ni är också delaktiga i nedrustningen.

Anf. 46 MAJ-BRITT WALLHORN (kd):

Fru talman! I en demokrati är rätten till ett värdigt liv självklar. Det gäller naturligtvis också för de svagaste grupperna, t.ex. barnen som vi har talat om i dag och de gamla, sjuka och handikappade. Vi kristdemokrater har alltid betonat varje människas absoluta lika värde. Inom vård- och omsorgspolitik betonar vi att alla – oavsett ålder, kön, bakgrund, ekonomi, yrke – har samma rätt att få trygghet och medmänsklig omsorg. Egentligen borde detta var en självklarhet. Också en gammal människa, en äldre, och en äldreäldre, skall i alla livets situationer ha rätt att på bästa sätt, precis som varje annan person, bemötas värdigt.

Tyvärr saknar vårt samhälle mycket av en grundläggande respekt för ålderdomen. En del av förklaringen kan vara att yngre människor, kanske även medelålders, nästan aldrig har kontakt med äldre. Man har i många fall sina äldre släktingar boende långt borta, och man umgås med människor i samma ålder som en själv. Man får då ingen möjlighet att ta del av den äldre generationens livshistoria, livserfarenhet och förhoppningsvis livsvisdom.

Sverige har en av västvärldens äldsta befolkningar, och medellivslängden ökar stadigt. Vi blir friskare, vi får bättre läkemedel osv. Det svenska samhället måste på sikt ställas om efter den nya befolkningsstrukturen. Vårt välfärdssystem påverkas. Man brukar säga att hela Europa är ett åldrande Europa, ett snabbt grånande Europa, kanske också – vilket vi inte hoppas – i takt med de sjunkande födelsetalen ett utdöende Europa.

FN har utlyst 1999 som äldreår. Den svenska regeringen har lagt fram det s.k. äldreprojektet. Temat för äldreåret är ett samhälle för alla åldrar. Man har slagit fast fyra nationella mål. Äldre skall kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande. Äldre skall kunna åldras i trygghet och vara oberoende. Äldre skall ha tillgång till god vård och omsorg. Äldre skall bemötas med respekt. Det är utmärkt. Att bemötas med respekt skulle ha kunnat uppmärksammas i en femte punkt, nämligen behovet i Sverige av kontaktmöjligheter yngre-äldre. Vi skall lära känna varandra över generationsgränserna för att undvika generationskonflikter. Jag beklagar att en sådan punkt ännu inte finns.

Synen på äldre människor och åldrande måste förändras i vårt land, och de äldres livserfarenhet måste tas till vara. Det måste till attitydför-

ändringar. Det måste vara riksdagens och regeringens ansvar att föra ut detta budskap. Äldrefrågorna måste gå på gång aktualiseras.

Just i dag, den 26 mars, har Sveriges gerontologiska sällskap, i samverkan med äldreprojektet, en mycket intressant konferens. Temat är bilden av äldre i medierna. Det är ett utmärkt initiativ.

De flesta av oss äldre har som barn lärt oss att vara snälla, lydiga, tacksamma och inte klaga. Det kan naturligtvis vara positivt. Men ibland behövs hjälp med att få svar på frågor om rättigheter och skyldigheter i samhället. Jovisst, vi har ett bra utbyggt samhällssystem där det går att få hjälp. Men varför inte ha en ombudsman för äldre, en äldreombudsman?

Jag tror att vi äldre som är många och som blir en allt större del av Sveriges befolkning verkligen behöver en egen ombudsman, en äldreombudsman, som uppmärksammar de viktiga äldrefrågorna. Regeringen bör verka för att en sådan ombudsman tillsätts. Det behövs både på riksnivå och på kommunal nivå.

Jag önskar också att regeringen tillsätter en speciell äldreminister. Det finns ju en minister för ungdomsfrågor, en ungdomsminister, och det är bra. Men varför har vi ingen äldreminister? Vi äldre blir allt fler och behöver i många fall en egen företrädare i debatten.

Fru talman! Till sist: Självfallet står jag bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservationerna nr 2 och 30.

Anf. 47 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Människor har olika förutsättningar och behov, och insatserna för de äldre måste utgå från dessa. Rätten till integritet och valfrihet skall genomsyra samhällets syn på de äldres behov av bl.a. vård och omsorg.

Människovärdet är lika stort oavsett ålder. De som har varit med och byggt upp välfärden i vårt land skall även på ålderns höst kunna njuta av frukterna.

Vi skall ta till vara de äldres kunskaper och erfarenheter i olika sammanhang, ge förutsättningar för ett aktivt liv och livskvalitet. Även om man uppnått pensionsåldern har man ofta många år kvar att delta i t.ex. politisk verksamhet och samhällsliv. FN:s äldreår 1999 har som huvudtema *Ett samhälle för alla åldrar*. Det ger en bra bild av vad vi inom Centerpartiet vill och menar.

Förebyggande hälsoarbete för äldre är, som Centerpartiet framhåller i ett särskilt yttrande, viktigt för att stärka hälsan så att äldre kan leva ett självständigt liv med god livskvalitet. Den dagen kommer då vi behöver stöd i olika former och av varierat slag. Då måste den enskilde själv eller genom sina anhöriga ges reella möjligheter att påverka både hur och var vården och omsorgen skall utföras. Detta är så viktigt att vi vill ha detta lagreglerat, vilket framgår av reservation nr 5, som jag här yrkar bifall till.

Centerpartiets vård- och omsorgspolitik vilar på tre viktiga värderingar. *Alla*, oavsett var man råkar bo, skall ha rätt till närhet till vården och omsorgen. *Alla* skall kunna känna trygghet inför sin egen och anhörigas ålderdom. *Alla*, oavsett kön, ålder, ekonomiska resurser eller geografisk hemvist, skall erbjudas vård och omsorg av hög kvalitet och på rättvisa

villkor. För rättvisans skull är det viktigt att vården och omsorgen finansieras solidariskt med gemensamma medel.

En stark ekonomi är naturligtvis grunden för att välfärdssamhället skall fungera. Centerpartiet har i hög grad bidragit till att landsting och kommuner erhållit ökade resurser för att utföra sina viktiga vård- och omsorgsuppgifter. Centerpartiet ser att ytterligare ekonomiska resurser krävs. Vi värnar utsatta grupper. Vi reagerar starkt när regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet verkar vara inne på att klämma åt gamla och sjuka med smala ekonomiska marginaler genom att t.ex. höja gränsen för frikort för läkemedel.

Vi skall ha taxor och avgifter som är rimliga och rättvist utformade. Vi skall alltid värna de ekonomiskt sämst ställda och mest utsatta. Ett varmt och tryggt samhälle med grundtrygghet och respekt för den enskilde individen är vad vi vill medverka till.

Den kommunala hemtjänsten har på senare år blivit restriktivare. Att få hjälp i hemmet med sådant som inte är relaterat till ett vård- och omsorgsbehov är i många kommuner inte längre möjligt. Centerpartiet föreslog därför i årets budget, som ett komplement till den behovsprövade hemtjänsten, ett system med hemservicecheckar. Vi fick nej från majoriteten i denna kammare, men jag märker på flera olika sätt ett ökat intresse, och jag är övertygad om att detta är något som kommer.

Grundläggande för god livskvalitet och tillgänglighet i vård och omsorg är en förbättrad personalsituation. Många av dem som arbetar inom vård och omsorg vittnar om den höga arbetsbelastningen. För att garantera den framtida rekryteringen måste arbetsituationen förbättras genom en förändrad arbetsorganisation och ökat inflytande över det egna arbetet. Först då kommer fler att kunna se dessa så otroligt viktiga arbetsuppgifter som spännande framtidssysselsättningar.

Fru talman! För två veckor sedan medverkade Centerpartiet i en för de äldre och sjuka mycket viktig överenskommelse med socialdemokraterna. Vi kom överens om att inriktningen på hur sammanlagt 8 miljarder kronor – lika mycket som anpassningen av försvaret förväntas att ge – skall användas åren 2002 till 2004.

Det viktigaste med dessa ”centermiljarder” är att vi stakar ut på vilka områden som satsningar skall göras. Det rör sig om satsningar för en långsiktig tryggad personalförsörjning, satsningar på primärvården, en säkrad vård och omsorg om våra äldre, förbättrad psykiatri och en satsning på förbättrad tillgänglighet och större mångfald.

Överenskommelsen innehåller bl.a. satsningar för att säkra väl fungerande vårdkedjor inom äldreården. Den medicinska kompetensen liksom kvaliteten i övrigt i särskilda boendeformer och hemsjukvård skall förbättras. Kommunernas stöd till anhöriga skall förstärkas. Vårdens kvalitet i livets slutskede skall särskilt uppmärksammas.

För Centerpartiet är det särskilt glädjande att vi har socialdemokraterna med på vagnen för en ökad mångfald av vårdgivare. Flera privata, kooperativa och ideella entreprenörer kommer att ges möjlighet att sluta avtal med kommuner och landsting. Flera av Centerpartiets reservationer i dagens betänkande har genom överenskommelsen förutsättningar att förverkligas.

Fru talman! De anhöriga spelar en mycket betydelsefull roll i äldreården, inte bara genom de stora insatser som man ofta gör med att vårda

anhöriga i hemmet utan också som stöd till personalen i det särskilda boendet och framför allt genom den sociala roll som man fyller för de gamla. Det får dock aldrig innebära att det gemensamma ansvar som vi har för äldrevården lastas över på de närstående. Anhöriga och personal har var sina roller i en helhet med flera aktörer.

I reservation nr 20, vilken jag yrkar bifall till, utvecklas några idéer om vad som kan göras för att förbättra stödet till anhöriga. Anhörigas insatser och betydelse kan inte nog understrykas. Samhället skulle stå sig slätt utan dem. Även anhörig- och frivilligorganisationernas roll och betydelse bör betonas. De utgör ett viktigt komplement som ger ett viktigt bidrag till värdighet och livskvalitet.

Äldreforskningen är alltför sällan inriktad på skillnader mellan kvinnor och män. Som framgår av reservation 23, som jag yrkar bifall till, finns det studier som bl.a. visar att äldre kvinnor upplever att de mår sämre än männen och att äldre män har lättare att få tillgång till sjukhus- och läkarvård, medan kvinnorna ofta bor i de kommunala särskilda boendeformerna där tillgången till läkare är något sämre. Centerpartiet anser att äldreforskningen måste ges ett uttalat jämställdhetsperspektiv.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla Centerpartiets yrkanden, men nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 5, 20 och 23.

Anf. 48 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson kritiserar både regeringen och Vänsterpartiet för att vi skulle vilja höja högkostnadsskyddet.

Nu pågår det ju förhandlingar om detta. Som Kenneth Johansson också vet finns det inom socialdemokratien och även inom vänstern en stark kritik mot en höjning av högkostnadsskyddet. Det är ju faktiskt så att vi vill göra undantag för vissa pensionärer och högkonsumenter. Men det pågår ju förhandlingar, så det här är ingenting som är färdigt ännu.

Jag vill också ställa en fråga om detta med hemtjänstcheckar, som ni vill införa. När nu kommuner och landsting får mer resurser, är det då inte bättre att utveckla den hemtjänst som fanns en gång så att hemtjänstpersonalen kan arbeta med det som man traditionellt gjorde förut? Det finns ju möjlighet att utveckla hemtjänsten i och med resursökningarna framöver.

Anf. 49 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Centerpartiet värnar om de äldre och framför allt om dem som har en dålig eller bristande ekonomi. Det har vi gjort i alla tider. Det må handla om pensionsreformer, och det må handla om att vi blir mycket upprörda över diskussioner om att man i stor utsträckning skall pressa dem med de sämsta ekonomierna.

Jag konstaterar att det i medier och i offentliga diskussioner, i hög grad offentliga diskussioner, diskuteras att gränsen för högkostnadsskyddet på medicin skall höjas. Jag anser att det är bäst att stämma i bäcken och se till att påverka så länge det går att göra det.

Det är intressant att höra att det finns en stark kritik inom både regeringspartiet och inom Vänsterpartiet. Jag hoppas att den starka kritiken får ett sådant genomslag att detta förslag icke genomförs.

När det sedan gäller hemservicecheckarna har vi i vår budget för i år, som blev avslagen, lagt in en halv miljard kronor för att kunna subvent-

ionera de uppgifter som kommuner i dag tvingas att plocka bort av ekonomiska skäl. Det kan handla om matlagning, och det kan handla om städning, som i dag har begränsats inom hemtjänstens ram. Här vet vi att det finns en stor efterfrågan och att det är någonting som kommer. Det är jag helt säker på efter att ha tagit del av diskussioner i bl.a. kommunförbundssammanhang. Det är bara en tidsfråga när den möjligheten kommer att finnas.

Anf. 50 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson talar om hemservicecheckar och om de sämst ställda.

Som Kenneth Johansson vet har jag själv arbetat inom hemtjänsten. Vi fick tidigare utföra många uppgifter som nu har tagits bort i samband med neddragningarna. Men när det nu blir ökade resurser, varför skall vi då inte ge kommunerna möjligheter att få sköta detta så att alla har råd att få denna lilla extra hjälp som det också som personal är roligt att få ge? Varför måste man införa ett visst system med hemservicecheckar? Det är väl bättre att kommunerna får resurserna så att hemtjänstpersonalen kan utföra uppgifterna.

Anf. 51 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! De ökade resurser som Lena Olsson talar om räcker ju inte till allt, utan man måste ju prioritera det som ur samhällets perspektiv är absolut basala uppgifter.

Vi anser att det nu kan bli ett gemensamt ansvar genom en samhällslig subvention och en viss avgift från den enskilde. Tjänsterna skall enbart vara ett komplement till den hemtjänstverksamhet som kommunen enligt lag är satt att sköta.

Anf. 52 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Fortfarande får merparten av de äldre en väl fungerande och trygg äldrevård, men de brister som har avslöjats är allvarliga. Ingen skall behöva lida på grund av att inte omsorgen fungerar som den skall.

Det finns en stor oro bland människor inför ålderdomen, och den finns också hos de anhöriga. Därför är det så viktigt att samhället klart kan ge besked om vilken typ av stöd och omvårdnad den enskilde kan få och även kostnaden för detta.

Inte minst kostnaden oroar väldigt många. Därför hoppas vi på att den utredning om avgiftsfrågorna inom vård- och omsorgsområdet som snart lägger fram sitt betänkande kommer med bra förslag och att vi mycket snart kan få till stånd klara och likartade regler.

Fru talman! Folkpartiet har lagt fram en rad förslag för att avhjälpa brister och omänskliga inslag i dagens äldrevård. Omsorgsgarantin är ett av dem – ett förslag som också Kommunförbundets äldreberedning nu för fram. Det som vi i Folkpartiet kallar för omsorgsgarantin innehåller de delar som är väsentliga för att den enskilde äldre skall erbjudas en kvalitativt god omsorg med valfrihet.

Vi anser att kommunerna, utifrån en av Socialstyrelsen utarbetad skiss, skall fastställa en omsorgsgaranti. De kommuner som inte lever upp till de rättigheter som garanteras av omsorgsgarantin skall bli skyldiga att ge de äldre som drabbas av detta en avgiftsreduktion.

Vårt förslag till omsorgsgaranti omfattar tio punkter:

- Rätt till medicinsk kompetens.
- Rätt till värdigt omhändertagande.
- Rätt till fungerande trygghetslarm.
- Rätt till en väl fungerande färdtjänst.
- Rätt till en väl fungerande hemtjänst som kommer på utlovade tider och utför överenskomna uppgifter.
- Rätt att veta att larmsignaler om t.ex. viktminskning och fallskador alltid utreds och, om det är möjligt, åtgärdas.
- Rätt till valfrihet både i fråga om boendeform och om vem som skall utföra hemtjänsten.
- Rätt att flytta även för äldre som redan bor i särskilt boende.
- Rätt till hjälpmedel i tid.
- Rätt till en bra vård i livets slutskede med tillräcklig smärtlindring och hög personalnärvaro, särskilt i de fall där anhöriga saknas.

En omsorgsgaranti ger också den enskilde möjlighet att få besked om vilka rättigheter man har.

Fru talman! Även för den som är äldre och i behov av mycket hjälp måste det vara en rättighet att få välja vem som skall komma in i det egna hemmet för att utföra ett arbete. För att garantera valfriheten för äldre bör ett system med hemtjänstcheckar införas. De skulle kunna utformas ungefär så här:

Den som behöver någon form av omvårdnad eller service vänder sig till kommunen, precis som i dag, och där görs en bedömning.

Därefter får den enskilde en check som ger rätt till en viss omvårdnad och service. Med checken får den äldre också en förteckning över vilka vård- och servicegivare, både kommunala och privata, som är godkända och licensierade av kommunen att ingå i systemet. Licensieringen innebär att kommunen har träffat avtal med dem. I avtalet framgår det att de ingår i kommunens kvalitetskontroll.

Den enskilde väljer utförare och betalar med hemtjänstchecken. Den enskildes pris för checken motsvarar den vanliga äldreomsorgstaxan. Den som behöver stöd och hjälp för att välja skall också få det. Vi tycker att det är oerhört viktigt att människor som är äldre och i behov av stöd och hjälp kan få behålla den valfrihet de hade innan hjälpbehovet uppstod. Det finns tyvärr i dag en tendens att man fråntar äldre människor den rätten.

Fru talman! Hjälpmedelsförsörjningen fungerar inte i dag. Det har bl.a. Socialstyrelsens slutrapport om ädelreformen konstaterat. Hjälpmedel betyder oerhört mycket för att människor i så stor utsträckning som möjligt skall kunna klara sig själva. Sjukvården tar i dag inte tillräckligt stort ansvar för att uppmärksamma behovet av hjälpmedel hos äldre, och väntetiderna är i många fall oacceptabelt långa.

I den vårdgaranti som Folkpartiet förespråkar skall även hjälpmedlen ingå. Den som är i behov av hjälpmedel skall snabbt få hjälp. Komplimente hjälpmiddel skall man få senast inom tre månader. Vi anser också att hjälpmedelsmarknaden måste öppnas för konkurrens. Vi anser att det skulle leda till höjd kvalitet och kortare köer.

Fru talman! För många människor är möjligheten att få vårdas i det egna hemmet ovärderlig. Men detta bygger på såväl en fungerande hemtjänst och hemsjukvård som närståendevård. Det är viktigt att valet att utnyttja närståendevården är frivilligt både för den vårdade och för vårdaren. Den vårdades integritet och självbestämmande måste behållas.

Närståendevården passar många. Men alla upplever det inte som uteslutande positivt att bli vårdad av en nära anhörig. Närståendevården står för en betydande del av vårdinsatserna. Det rör sig om mer än hälften av de omvårdnadsinsatser som görs i vårt land. Om närståendevården skall kunna fungera måste samhällets stöd till de närstående och de sjuka vara tillräckligt. Annars riskerar man att efter en tid ha två patienter i stället för en.

Till de viktigaste insatserna hör en väl fungerande avlösning. De närstående måste få möjlighet att sköta sina egna angelägenheter både under en kortare tid – några timmar för att gå och handla, gå till tandläkaren eller besöka vänner – och under en längre tid – kanske en vecka med jämna mellanrum för att kunna återhämta sig efter många nätter med brist på sömn.

Folkpartiet har vid upprepade tillfällen framfört att ett första steg mot att underlätta för närståendevårdarna vore att regeringen tog initiativ till överläggningar med de båda kommunförbunden för att se hur ett utökat stöd till dem som vårdar närstående skall kunna komma till stånd. Vad som behövs är en fortsatt utbyggnad av avlastnings- och växelvård, förbättringar av kommunernas regler för hemvårdsbidrag och ökade möjligheter för närstående att anställas.

En annan viktig del av framtidens sjukvård är en god uppföljning och kvalitetskontroll av den vård och omsorg som ges. Det gäller också närståendevården. Vi anser att det är angeläget att Socialstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt metodutveckling när det gäller hur en sådan uppföljning inom området sjukvård i hemmet kan ske med beaktande av de berörda personernas integritet.

En annan viktig del är att ett bättre samhällsstöd till närståendevårdarna förmodligen också skulle ge besparingseffekter i form av t.ex. sparade vårdplatser på sjukhusen och inom äldreboendet. Några siffror på dessa samhällsekonomiska vinster finns vad vi vet inte i dag. Vi anser därför att en hälsoekonomisk undersökning av närståendevårdens betydelse borde genomföras.

Fru talman! Många äldre upplever att de inte vet var de skall vända sig för att protestera mot ett visst missförhållande eller för att få svar på frågor. Många, både äldre och anhöriga, är också oroliga för att anmäla missförhållanden. Det finns belägg för att många anmälningar om missförhållanden sker efter det att den äldre har avlidit.

Det är inte bra att människor skall känna rädsla för repressalier eller annat om de anmäler missförhållande. Därför tycker Folkpartiet att det är viktigt att det finns en äldreombudsman i kommunerna som är fristående från de myndigheter som administrerar äldreomsorgen. Det skall vara en

instans dit äldre och anhöriga kan vända sig med frågor och klagomål och för att få information.

Fru talman! I dag finns det omkring 110 000 äldre i Sverige som är födda i andra länder. Dessa är emellertid underrepresenterade bland dem som har hemtjänst och bland dem som bor i särskilda boendeformer. För dem kan det ibland vara nödvändigt med särlösningar. Det kan exempelvis gälla särskilt boende tillsammans med andra som talar samma språk eller en viss uppsökande verksamhet för att utröna om det finns dolda behov.

Fru talman! I inledningen av mitt anförande berörde jag avgifterna inom äldreomsorgen och att vi nu väntar på förslag från utredningen. Men jag vill trots detta betona att vi i Folkpartiet anser att som det ser ut i dag i en majoritet av landets kommuner är avgifterna orimliga. Regelverken är många gånger både absurda och obegripliga. Jag vill här bara betona det som vi tidigare har fört fram; att hänsyn måste tas till den make/maka som bor kvar hemma när den andre behövt flytta till särskilt boende.

Vi anser också att det skall finnas en miniminivå för förbehållsbeloppet som en riksnorm. Det skall endast vara den reella avkastningen på förmögenhet som skall vara avgiftsgrundande förmögenhet när man skall fastställa avgifterna. Slutligen skall taket för månadsavgiften vara avsevärt lägre än den beräknade kommunala självkostnaden. Vi vill slå fast att de här sakerna är viktiga. Oavsett vad förslaget från utredningen kommer att innehålla kommer vi att fortsätta att föra fram det här.

Fru talman! Jag står självfallet bakom Folkpartiets samtliga reservationer, men jag yrkar här endast bifall till reservation 20.

Anf. 53 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att svara Kenneth Johansson, som säger att Miljöpartiet och Vänsterpartiet vill klämma åt de gamla och de sjuka genom att höja högkostnadsskyddet. Jag får hålla med Lena Olsson och säga att det faktiskt är så att förhandlingar fortfarande pågår. Personligen är jag mycket starkt kritisk till en höjning av högkostnadsskyddet. Det har jag också uttalat.

Jag anser att det för de äldre är väldigt viktigt att ha ett tryggt och bra boende och en god vård. En höjning av högkostnadsskyddet skulle vara väldigt besvärande i den här situationen om vi tänker på vården. Det har ju visat sig vid kontakter med apoteken att det just är de äldre som ibland inte anser att de har råd att ta ut läkemedel. Det är också många gånger de äldre som inte vill utnyttja möjligheten att dela upp betalningarna. Det blir alltså dubbelt fel. Vi får se var man landar i förhandlingarna.

När det gäller boendet tycker vi att det är väldigt viktigt att man i första hand försöker underlätta så att de äldre kan bo hemma så länge som möjligt. Det är ju alltid önskemålet. När inte det längre går är det viktigt att få flytta in i ett bra äldreboende där de äldre också har ett stort boendeinflytande. Det är ju viktigt att de äldre får möjlighet att vara med och påverka vilka de skall leva tillsammans med de sista åren av sina liv.

Det är också exempelvis viktigt med det som vi har hört från de dövas förbund; att döva eller hörselskadade får möjlighet att leva tillsammans så att de kan utnyttja sitt språk, teckenspråket. Annars blir de mycket isolerade.

I äldreboendet är det också väldigt viktigt, som nämnts tidigare, att man tittar på invandrargruppen. Det är många äldre invandrare som har kommit till Sverige och inte har tillräckligt bra kunskaper i svenska, och de tappar en del av dessa kunskaper när de blir äldre. De behöver då kanske i sitt äldreboende leva tillsammans med andra från samma land. Det är viktigt att vi ser över och följer upp detta.

Det är också viktigt att vi får fler händer i vården, som vi alla har uttalat en vilja om. Även många människor som finns i äldreboende lever nämligen i ensamhet. Vid ett tillfälle då jag besökte ett äldreboende framkom det från flera av de äldre att de tycker att det är jobbigt att det numera finns så lite personal inom vården och att de som jobbar inom vården inte har tid att stanna till och prata på samma sätt som tidigare. Därför sitter många där och blir isolerade. Men förhoppningsvis skall de pengar som tillförs kommuner och landsting medföra att vi kan förbättra denna situation och verkligen få fler händer i vården. Men det är väl något som vi får hjälpas åt att följa upp.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet har tillsammans skrivit reservation 13. I den reservationen tar vi upp samverkan mellan kommuner och landsting. Denna samverkan behöver på många håll bli bättre än den är i dag. I vissa fall när det gäller vården bollar man de äldre patienterna mellan sig så att de åker jojo mellan vården och kommunala inrättningar.

Vi har i denna reservation även uttalat att vi anser att äldreomsorgen befinner sig i en kris. Det är i stor utsträckning denna personalsituation som har medfört det. Men det finns också en annan hotande kris när det gäller äldreboende och även de som behöver vård hemma, och det är att i många delar av landet, speciellt i min del av landet, kommer det inom en väldigt snar framtid att bli en mycket stor brist på läkare inom primärvården. Just den läkargruppen har ju stor betydelse för att de äldre som bor hemma och de som bor i särskilt boende skall få en god vård och omvårdnad.

Många människor som i dag bor i äldreboende är mycket sjukare än de som tidigare bodde i äldreboende just på grund av att de kan bo hemma längre. I äldreboendet finns i dag många av de patienter som tidigare fanns i långvården utan att man i äldreboendet har fått tillräckliga resurser för det. I fråga om detta stöder vi Vänsterpartiets yrkande om att man skall ta bort uttrycket medicinskt färdigbehandlad. Det tycker vi kan vara lämpligt att göra.

Vi anser också att det behövs en översyn av landstingens insatser när det gäller rehabilitering i hemmet. Det är väldigt viktigt att denna äldregrupp verkligen får en rehabilitering, så att även människor i denna grupp kan leva ett friskare liv med bättre livskvalitet.

Fru talman! Vi har tillsammans med Vänsterpartiet skrivit en reservation om ett rikskompetenscentrum för äldreforskning som bygger på en motion från Vänsterpartiet och en motion från Kristdemokraterna.

Jag yrkar bifall till reservation 13.

Anf. 54 TULLIA VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 7. Betänkandet omfattar ett antal motioner från allmänna motionstiden.

Innan jag går in på mitt anförande vill jag bara säga att det känns helt fantastiskt att som en av de tio 65-plussarna i riksdagen få stå här i dag och föra de äldres talan.

Jag skall också säga att vi socialdemokrater ju har gått in för varannan damernas, vilket jag tycker har varit jättebra. Min önskan är ju att det inte får dröja för länge innan man kanske kan ha som mål att var tionde riksdagsman skall vara 65-plus, eftersom mer än 18 % av landets medborgare är 65-plussare.

Sedan skall jag läsa upp några som jag tycker borde vara självklara vägledande krav i alla sammanhang i det här huset och i Sverige över huvud taget.

Äldre måste vara delaktiga på samhällets alla plan. Det är viktigt att de äldre i vårt samhälle får vara med och bestämma. Därför måste äldre behandlas som de experter som de faktiskt är. Äldres synpunkter skall inte bara finnas med när vi fattar beslut utan också i vardagen. Som sagt var, detta borde vara självklara krav.

Jag som har varit med så länge och arbetat med äldre frågor tycker att den nationella handlingsplan som riksdagen antog för nästan ett år sedan är väldigt bra. Den handlar ju på kort sikt om att man skall komma till rätta med de tyvärr många brister som vi har i äldreomsorgen. Men på längre sikt handlar ju den planen om att man skall anpassa samhället till en helt ny befolkningssituation, och det är ju en väldigt viktig uppgift.

Handlingsplanen håller nu som bäst på att implementeras ute i kommunerna. Och det är för tidigt att ännu kunna se hur bra detta har gått.

Många av de reservationer som finns i dagens betänkande har ju stor beröring med handlingsplanen. Därför skall jag mycket kortfattat beröra något av innehållet.

Först och främst tycker jag att det måste sägas att det är mycket glädjande att vi i Sverige har en så långtgående samsyn när det gäller äldreomsorgen. Flertalet partier anser ju att äldre vården skall vara demokratisk, finansieras solidariskt och vara tillgänglig efter behov. För att våra nationella mål för äldrepolitiken – ett bra samhälle för de äldre – skall kunna förverkligas krävs det ju att vi använder resurserna solidariskt.

Vi anser ju att alla människor har lika värde. Därför har vi ett gemensamt ansvar att skapa ett gott samhälle för oss alla i Sverige och därför skall vi tillsammans finansiera vården och omsorgen. Var och en skall få hjälp och stöd efter behov, oberoende av den personliga ekonomin och den sociala bakgrunden.

Vår äldrepolitik handlar, som jag alldeles nyss sade, dels om långt syftande planer, in i nästa sekel, dels om attityder och inflytande. Naturligtvis gäller det i särskilt hög grad vården och omsorgen samt strävan att komma till rätta med de svagheter som trots allt finns på många håll.

Vi vill ju att gamla människor skall få den vård och omsorg som de behöver och att de skall kunna känna trygghet. Det här med trygghet är oerhört viktigt. En förutsättning för att man på äldre dar skall kunna känna sig trygg är att man kan lita på att vården har en god kvalitet. Därför menar jag att kvalitetssäkring är ett måste.

Att vi har en bra äldreomsorg i Sverige tycker vi nog alla men den kan bli bättre. Svagheter måste rättas till. Det gäller då detta med personal. Vi behöver mera personal och vi behöver bättre utbildad personal:

Men framför allt behöver vi en samverkan mellan kommuner och landsting.

Jag tycker att man nu faktiskt på ett hoppingivande sätt har tagit tag i de här frågorna, i synnerhet när det gäller samverkan. Samtliga landsting håller på att utverka samverkansavtal. Man har också lovat att arbeta för att det skall finnas läkare i fråga om det särskilda boendet – detta är oerhört viktigt – så att det finns en person som har ett helhetsansvar för den medicinska vården, vårdplaneringen, vårdkedjorna och handledningen av personalen.

När det gäller kvalitetssäkringen, som det har talats om en del i dag, arbetar Socialstyrelsen med sina allmänna råd. Man har också konferenser. Socialstyrelsen och länsstyrelserna har dessutom fått 20 miljoner kronor extra för att förstärka och intensifiera tillsynen och vården av äldre och funktionshindrade.

Det är också glädjande att man på flera håll i landet utvecklar mellanvårdsformer där kommuner och landsting delar på ansvaret för betalningen av medicinskt färdigbehandlade patienter på sjukhusen som behöver ytterligare vård innan de kan återvända till det egna hemmet eller till det särskilda boendet.

Jag vill än en gång poängtera att för mig är samverkan mellan kommunerna och landstingen en förutsättning för en bra äldreomsorg. Vi vet ju att utan samverkan är det väldigt mycket av de goda intentionerna som inte förverkligas. Men, som jag tidigare sade, vi behöver också pengar. Nu har vi genom de s.k. Perssonpengarna anslagit medel som särskilt skall satsas på vård och omsorg. Dessutom har vi de pengar som Socialdemokraterna och Centerpartiet kommit överens om att använda till en nivåhöjning och som skall specialdestineras till vården/omsorgen. Det handlar om 4 miljarder kronor under åren 2002–2004.

Jag är faktiskt övertygad om att alla de här insatserna kommer att få åsyftad verkan. Jag litar på vår personal, som ju gör ett fantastiskt jobb för oss gamla trots att man många gånger arbetar under svåra förhållanden och hög stress.

Med mer resurser, en bättre samverkan och en tydligare arbetsledning tror jag faktiskt att svensk äldreomsorg även i framtiden har alla förutsättningar att bli bäst i världen.

Fru talman! Jag skall bara säga några ord till om attitydfrågorna, som jag menar har en avgörande betydelse för de äldres situation. Det är oerhört viktigt att man under äldreåret lyfter fram attitydfrågorna och att man på olika sätt belyser dem. Vi vet att negativa attityder i hög grad påverkar bemötandet av hela äldregruppen – från de äldre i arbetslivet till de gamla i vården. Därför är det en nyckel till en bra äldreomsorg i framtiden att vi får en förändring åt det positiva hållet när det gäller attityderna till äldre och till åldrandet.

Anf. 55 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte närmare kommentera ekonomin, som ju Tullia von Sydow var inne på. Tullia von Sydow nämnde bl.a. försvarspengarna men de tror jag inte att Tullia von Sydow kan säga att vi redan har. Det är ju pengar som finns år 2002 och framåt. Med den nedskrivning i tillväxten som vi har, och har haft, för varje månad undrar jag vad som finns kvar av de pengarna.

Jag vet att arbetslösheten i dag kostar 150 miljarder kronor om året. Det är lika mycket som de pengar som går till vården och skolan. Det är väl arbetslösheten som vi i första hand skall se till att vi får bukt med, för då får vi också pengar till vården och till de äldre.

För övrigt tvivlar jag inte alls på Tullia von Sydows stora engagemang i frågorna om de äldre, utan det känner jag mycket väl till.

Tullia von Sydow inledde sitt anförande här med att tala om äldres delaktighet i samhället och om att man skall vara expert. Då kom jag att tänka på en annan expertgrupp, nämligen våra läkare. Vad har Tullia von Sydow att säga om att Socialdemokraterna har infört yrkesförbud för viss personal, nämligen för läkare över 65 år? Men det råder ju brist på läkare. Arbetar man, som Tullia von Sydow gör, på att ta till vara all kompetens och kunskap i samhället, varför då säga nej till den här yrkeskategorin?

Anf. 56 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! I det här landet ligger faktiskt pensionsåldern vid 65 år. Det innebär att alla vi som är anställda går i pension då. Det är egentligen bara fria företagare som är fria att arbeta så länge de orkar.

Många av oss har länge tyckt att det är viktigt att få en flexibilitet när det gäller pensioneringen. Därför tycker jag att det är mycket glädjande att det i och med det nya pensionssystemet kommer att bli möjligt för dem som känner att de inte längre orkar att gå i pension vid 60 års ålder. När man känner att man har krafter och kapacitet kvar och kompetensen räcker, kan man stanna kvar ända till 70 års ålder. Detta tycker jag är oerhört bra. En av de saker som framhålls i den nationella handlingsplanen är just att äldre själva skall kunna påverka sin arbetstid och pensionering.

Anf. 57 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag litar på att Tullia von Sydow utövar ett gott inflytande på socialministern och andra socialdemokrater så att ni tar bort den här orättfärdigheten och i stället ser till att blir en flexibilitet och att vi har möjlighet att ta till vara allas kunskap och kompetens.

För att kunna ta till vara kompetens och kunskap och ge en extra kraft har jag också en fråga till Tullia von Sydow. Det gäller skattesubventionerad hemtjänst. Vi har i dag hört att det blir allt sämre möjligheter för många att få ett extra handtag.

De borgerliga partierna har försökt på olika sätt att införa en möjlighet att kunna få extra hushållstjänster med skattesubvention. Socialdemokraterna har sagt nej hela tiden och kallar lite nedvärderande de tjänsterna för pigor.

Jag har i förra veckan sett på nyheterna i TV 4 att ordföranden i socialdemokratiska kvinnoförbundet Inger Segelström säger att hon nu kan tänka sig att studera det systemet och kanske införa det, och det är glädjande nog. Hon har kommit till insikt därför att hon har läst om vad som försiggår i Danmark.

Där har man nu sett att den reformen har skapat 4 000 nya heltidstjänster. Man har kunnat minska kostnaderna för arbetslösheten. Antalet svartjobb har gått ned. Många som har behövt få hjälp har fått det. Man

har varit kritisk inom socialdemokratin, men nu börjar det komma en öppning.

Jag undrar nu om Tullia von Sydow kan tänka sig att föra den här frågan vidare så att fler av våra inte bara äldre, men äldre i synnerhet, kan få det här extra handtaget som de nu inte har fått på länge.

Anf. 58 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Det är bra att den här frågan diskuteras. Jag tycker personligen att alla möjligheter måste tas till vara för att människor skall kunna få ett arbete. Jag håller med Inger Segelström om att vi måste utreda den här frågan ganska omgående och se om man kan göra någonting åt det.

Anf. 59 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Det gäller Perssonpengarna som Tullia von Sydow nämnde. Även jag är positiv till att de pengarna kommer. Men det finns vissa problem. Eftersom vi inte öronmärker pengar till landsting och kommuner kan vi inte med säkerhet veta hur stor del som går till just vård och omsorg.

Det finns också ett annat problem som jag tänkte fråga om. Kommer inte en stor del av pengarna också att gå till den s.k. maxtaxan? Enligt Landstingsförbundet kommer en sådan reform att kosta åtskilliga miljarder. Finns det inte en risk att när man talar om dessa pengar så talar man både om maxtaxa och om vård, omsorg, skola och allt sådant?

Anf. 60 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Jag menar nog att det är väldigt viktigt att man som kommunalpolitiker och landstingspolitiker ser till att dessa pengar kommer till vården och omsorgen. Man har faktiskt som kommunal politiker alla möjligheter att påverka vart pengarna går.

Anf. 61 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag håller helt med Tullia von Sydow om att det är viktigt att förändra attityderna till de äldre. Jag skulle vilja fråga om inte attityderna också måste förändras så att vi myndigförklarar de äldre som är i behov av hjälp och stöd så att de i större utsträckning än i dag har rätt att välja vem som skall komma hem och hjälpa dem i bostaden.

Vi har lagt fram ett sådant förslag med t.ex. hemtjänstcheckarna. Den äldre får checkarna, betalar inte mer än vad han eller hon betalar den egna hemtjänsten men har möjlighet att bestämma vem som kommer hem som hjälper en med de tjänster man behöver.

Anf. 62 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Det är en av de frågor som framhålls alldeles särskilt i den nationella handlingsplanen. Äldre skall ha valmöjligheter och kunna påverka sin egen vardag.

Anf. 63 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det låter väldigt vackert att de äldre skall kunna påverka sin egen vardag. Men det blir ofta så när man har hemtjänst att det kom-

mer och går olika människor och utför dessa tjänster. Man vet inte vem som kommer nästa dag. Den personen vet inte vad den äldre vill ha utfört och på vilket sätt han eller hon vill ha det utfört.

Jag tycker att vi i Sverige många gånger omyndigförklarar de äldre som är i behov av hjälp och stöd därför att vi tror att vi kan sköta det bättre än de själva. Det är dags att myndigförklara de äldre även när de är gamla och skröpliga.

Anf. 64 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Det håller jag helt med om. Jag menar att det också hör till målen i vår handlingsplan, nämligen att vi skall få ökad kompetens inom hemtjänsten. Vi satsar särskilda medel på att få en bättre arbetsledning. Det innebär att man i görligaste mån skall anpassa hjälpen efter den gamlas önskan. Det är väldigt mycket en fråga om handledning. Den som bestämmer vilken hjälp som skall komma skall ha kunskap om den gamlas önskemål.

Anf. 65 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag instämmer fullt ut i Tullia von Sydows inledning om värdet av att ha en samsyn kring dessa viktiga frågor, att prioritera vård och omsorg och att ha en solidarisk finansiering. Jag instämmer helt i det.

Det finns dock, som vi har varit inne på tidigare här i debatten, några grupper som fortfarande har det ekonomiskt kärvt. Det handlar inte minst om äldre kvinnor som har liten ATP eller helt saknar ATP. De är väldigt beroende av de taxor och avgifter som sätts.

Den avgiftsutredning som beskrivs känns väldigt angelägen så att vi får rättvisa taxor. Min fråga är om vi kan få någon beskrivning av vad huvudinriktningen är i denna avgiftsutredning.

Efter att ha hört Vänsterpartiets och Miljöpartiets representanter skulle jag också vilja fråga hur Tullia von Sydow ser på just frågan om högkostnadsskydd för läkemedel.

Anf. 66 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Den första frågan får vi snart svar på. Den utredningen skall vara klar i slutet av mars.

När det gäller den andra frågan pågår diskussion. Inom mitt parti diskuterar vi den frågan. Det är klart att varje avgiftshöjning alltid är väldigt besvärande för dem som har det knackigt. Det är helt klart.

Vi strävar allihop efter att vi skall kunna få en äldreomsorg – och också detta ingår i äldreomsorgen – som är så pass bra att den är till för alla. Pengarna skall inte vara ett hinder för att söka den vård man behöver.

Anf. 67 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m):

Fru talman! Jag måste först kommentera Tullia von Sydows berättelse om att gruppen 65-plus nu består av tio personer. Jag tycker att det är ännu mer märkvärdigt, men det är kanske en tillfällighet, att riksdagens tre äldsta ledamöter alla deltar som de tre sista talarna över detta betänkande. Frågorna är kanske mer aktuella för oss än för andra. Vi har

större anledning än de flesta att se på hur samhället agerar i äldrepolitiken. Äldreproblemen hör ju till de viktigaste frågorna i vårt samhälle.

Det är inte bara i fråga om detta med 65-plus som jag delar Tullias åsikter utan det gäller också att det finns en betydande konsensus i de här frågorna, i alla fall när det gäller vad vi vill uppnå. Detta är en debatt som handlar om finansiering och liknande. Där finns politiken. Men vi diskuterar egentligen inte det vi vill uppnå, nämligen att alla människor skall ha en bra vård när de blir äldre. Det vill vi alla.

Cristina Husmark Pehrsson har redan tagit upp Moderaternas synpunkter på väsentliga delar av det betänkande som vi diskuterar i dag. Det handlar om många och disparata frågor, eftersom det huvudsakligen rör sig om motioner från den allmänna motionstiden.

Jag skall ta upp de delar av äldrepolitiken som handlar om de äldres sjukvårdsbehov. Här är vi inne på saker som ibland faktiskt inte fungerar särskilt bra i dag.

Allteftersom vi blir äldre ökar ju självfallet behovet av sjukvård. Den s.k. ädelreformen drevs fram av Socialdemokraterna efter ett ändlöst kompromissande, jag vill nästa kalla det schackrande, mellan Landsförbundets och Kommunförbundets socialdemokratiska majoriteter. I stället för att ge kommunerna allt ansvar för all primärvård, vilket ingick i den ursprungliga diskussionen, fick kommunerna ansvaret för äldreomsorgen medan landstingen fortsatte som huvudmän för primär- och slutenvård.

Kommunpolitikerna har nu ansvaret för den tunga och problematiska äldrevården och äldreomsorgen utan att man, i alla fall som regel, förfogar över tillräcklig medicinsk kompetens och utan tillräckliga resurser.

Resultatet har blivit att kommuner och landsting spelar ett slags svälta räv eller Svarte Petter om de mest vårdkrävande. Förlorarna är äldre, vårdkrävande medborgare.

Ädelreformen har nu funnits i tio år. Gränsdragningarna är svåra att göra mellan vad som skall höra till sjukvård och vad som skall kallas äldreomsorg. Socialstyrelsens utvärderingar visar att problemen finns kvar. De gamla får illa medan kommuner och landsting diskuterar vem som skall ansvara för vad.

Begreppet färdigbehandlad eller klinikfärdig har tidigare nämnts här i dag. Det är ett godtyckligt begrepp som landstingen förfogar över. Klinikfärdig kallas en patient som landstingen vill bli av med. När överbeläggningarna ökar minskar naturligtvis den behandlingstid som en äldre person får innan han är färdigbehandlad.

Den starkt ökade dödligheten på vissa vårdhem efter utskrivningar från landstingens sjukhus talar sitt eget språk. Det förekommer ju – och det har ju uppmärksammats i pressen en hel del på senare tid – att en tredjedel av patienterna dör inom en vecka efter det att de blivit färdigbehandlade och överförda till vårdhem. Sådana saker är inte någonting annat än ren skandal.

I landstingen har neddragningarna drabbat vissa specialiteter mer än andra. Till de specialiteter som varit särskilt illa hör medicinsk rehabilitering. När det gäller äldrevården är läget här utan överdrift helt katastrofalt. Man har länge vetat att gamla som drabbas av sjukdom är mer beroende än andra av rehabilitering för att kunna bibehålla och återuppträna funktionen i sjuka kroppsdelar. På en del vårdhem finns det fortfarande

sjukgymnaster som gör ett fint och självuppoftande jobb, men var finns rehabiliteringsläkarna? De skulle finnas till för att kunna ställa diagnoser och ge ordinationer. Om det finns särskilda rehabiliteringsavdelningar på länssjukhusen – och det finns en del kvar fortfarande – är platserna mer eller mindre förbehållna folk under 65 år.

En ny genomgripande utredning av ädelreformen är absolut nödvändig och borde genomföras med det snaraste.

För ett par år sedan kom rapporter från Nederländerna om att man vid några tillfällen hade funnit sjukhem där personalen hade svultit gamla till döds. På senare år har vi börjat få samma rapporter här. Det beror nog delvis på att mycket gamla människor har svårt att tillgodogöra sig födan, men det kan också vara medveten eller omedveten nonchalans.

Vi har ju ofta en situation där den gamla har svårigheter att äta själv. Det enda sättet att skydda vederbörande från svält är att vara aktiv som vårdpersonal. Men i sparsamhetens samhälle saknas vårdpersonal, och man får en situation där patienten inte längre klarar sig. Fastän personalen gör så gott den kan, hinner den inte ägna tillräcklig tid åt var och en, och patienterna svälter faktiskt ihjäl.

Personalen som går på sitt sjukhem och ser de intagna varje dag kan ha svårt att se hur medicinska tillstånd progredierar. Här skulle det behövas en läkare som kan se och diagnostisera svält och ställa diagnos också på andra tillstånd som kan drabba vår patient. Vi har en medicinskt ansvarig sjuksköterska som ibland gör underverk, men hon är inte utbildad att diagnostisera, och än mindre att behandla, alla de mer eller mindre allvarliga tillstånd som kan drabba våra patienter.

Vi har på senare tid fått rapporter om hur stora sjukhem, t.ex. i Göteborg, saknar så elementära saker som en väska med akutmedicin och akututrustning. I stället har tiotals patienter dött varje vecka. Är det så vi vill ha våra anhöriga vårdade?

Vi kan inte ha två patientkategorier i Sverige där den ena är berättigad till bra landstingssjukvård och den andra till, i sämsta fall, förvaring på kommunens sjukhem. Det måste finnas en läkare som har det medicinska ansvaret för sjukhemmet. Denne bör vara en geriatrisk specialist eller en allmänläkare som har möjligheter att göra täta konsultationer med specialister på området. Han skall ha ansvaret för vårdplaneringen för den enskilda patienten, men också för utbildningen av personalen. Detta får naturligtvis inte hindra de äldre att ha en egen läkare som håller nära kontakt med den läkare som har det övergripande medicinska ansvaret.

Jag har inga egna yrkanden utöver dem som Cristina Husmark Pehrson har framfört.

Anf. 68 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Låt mig medge att jag först hoppade till när jag hörde Tullia von Sydow jämföra gruppen 65-plus med varannan damernas. Ganska snart reviderade ju Tullia detta och sade att det skulle gälla att kanske var tionde skulle vara pensionär här i en framtid. Jag ser gärna varannan damernas i framtiden, men inte med den socialdemokratiska kvoteringen utan efter kompetens, förmåga och erfarenhet.

Vi moderater får ju ofta veta att vi inte är så bra på att få in kvinnor överallt. Jag tror att alla här nu vet att vi har en god och duktig uppsätt-

ning kvinnor bland kommunalråden. Det har t.o.m. Inger Segelström sett, och hon har också uttryckt sin förskräckelse över att det är så många kvinnor i Moderaterna. Kvinnor som kvinnor, tyckte jag.

Fru talman! De äldre, de svaga i samhället, de handikappade och de lågutbildade är de som alltid drabbas av ofullkomligheter och brister som faktiskt finns i vårt sociala skyddsnät. Med största sannolikhet är det bland de här grupperna just de äldre, och kanske allra mest de allra äldsta i samhället, som drabbas hårdast.

De senaste åren har inneburit oroande tecken på försämring av sjukvård och äldreomsorg. Erforderlig vård skall finnas i rimlig tid och vara av hög kvalitet. Köerna till sjukvården har ökat igen. 1994 var köerna nästan borta. De var åtminstone korta. Men i dag kan man få vänta halvårsvis och ännu mer för att få den behandling man behöver. Ju äldre man är desto viktigare är det att man får sin behandling när åren man har framför sig kanske inte är så många.

Självklart skall man i ett valfrihetens samhälle som vi ser framför oss kunna välja vårdgivare. Det finns tyvärr många exempel på hur framför allt pensionärer genom sin svaghet inte får denna möjlighet att välja. Hans Hjortzberg-Nordlund nämnde alldeles nyss företagsläkarna. De är oerhört viktiga, kanske framför allt för rehabiliteringen, och vid deras sida står sjukgymnaster och andra. Det tar längre tid och är naturligtvis svårare att rehabilitera gamla människor. Men det är mänskligt nödvändigt, och det är också ur alla synpunkter även ekonomiskt positivt.

Second opinion talar vi om i dag. På många ställen fungerar möjligheten att få *second opinion*. Men enligt de rapporter jag har hört är det ofta just när det gäller pensionärer som denna möjlighet till *second opinion* inte föreligger.

Hemtjänsten talade flera om. Man måste kunna få välja själv. Det är alldeles riktigt. Jag har i min familj många äldre. De får inte välja. Det växlar mellan den ena personen den ena dagen och den andra personen den andra dagen, och man känner sig vilsen inför den främmande personen. Den främmande hjälpen vet inte riktigt vad det är som förväntas av henne eller honom.

Någonting som är väldigt jobbigt för de flesta är de s.k. medicinskt färdigbehandlade. Vart skall de ta vägen? Skall landstinget behålla ansvaret eller skall kommunerna ta det? Ibland hamnar de sjuka, som ofta fortfarande är sjuka även om de är medicinskt färdigbehandlade, mellan två stolar.

Tandvården bland pensionärer över 70 år borde enligt min uppfattning omfattas av högkostnadsskyddet. I vissa kommuner finns möjlighet för hemboende gamla att få besök av tandhygienister. Den möjligheten borde gälla fler kommuner än vad som i dag är fallet. Sociala instanser har under senare tid dragit in på möjligheten till bidrag för tandvård. Många gamla med minimala pensioner kan i dag inte betala sin tandvård och lever i oro för detta och kanske också avstår från att besöka tandläkaren med allt det lidande som det medför för kommande dagar. Personligen frågar jag mig varför tänderna i vårdhänseende inte räknas till den övriga kroppen och i så fall också skulle omfattas av samhällets vårdansvar. Relationen tuggförmåga och matsmältningsapparat måste ju vara välkänd för alla.

Beträffande rehabiliteringar är det samma sak. I mitt län, Stockholms län, har vi sett flera exempel, t.o.m. många, på att äldre patienter har förvägrats rehabiliteringar. Frågan är: Anser man att de är för gamla? Lönar det sig inte att rehabilitera dem? Jag kan inte dela en sådan uppfattning om det är så att den gäller någonstans.

Flera exempel på hur de starka och högröstade vårdbehövande och deras anhöriga klarar sig bättre än dem som är svaga vet vi alla existerar. Det är alltid så att det är de svaga, sjuka och lågutbildade som lider i alla åldersgrupper. Men när det gäller gamla är det här ännu mer tydligt. I vårt land med så höga skatter, de högsta skatterna i Europa, har vi så många brister. Man kan fråga sig hur det är möjligt.

Till sist fru talman, skulle jag vilja nämna i min uppräknig de insatser som görs av de anhöriga. Flera har nämnt detta och jag vill bara understryka, för att förkorta min talartid något, vilken insats de anhöriga står för och hur värdefull den är.

Fru talman! Sverige berömmar sig av en hög standard också på områden som berör de äldre i samhället. I mycket stämmer det här. Men brister finns, som vi alla har visat, ibland t.o.m. allvarliga brister. De bristerna måste vi gemensamt åtgärda och jag finner en sådan stämning bland dem som i dag har talat om de här frågorna.

Inte minst måste vi som har privilegiet att i riskdagen företräda våra medmänniskor aktivt medverka till en attitydförändring. Jag är väldigt glad för den uppfattning om attitydförändring som Tullia von Sydow har gett uttryck åt tidigare vad gäller synen på de äldre. Det är en mänsklig rättighet att även som äldre eller riktigt gammal bemötas med respekt. Det är av största vikt att ta till vara de kunskaper och den erfarenhet som de äldre representerar och som de yngre kan dra nytta av.

Fru talman! Jag har inte något yrkande men står naturligtvis bakom de reservationer där moderaterna finns med.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 april.)

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU8
Folkhälsofrågor m.m.

Anf. 69 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Arbetet för en bra folkhälsa har varit ett mycket viktigt inslag i den svenska välfärdspolitikerna och är *en* viktig orsak till att hälsotillståndet i Sverige vid internationella jämförelser i de flesta avseenden fortfarande står sig väl, även om det finns områden och grupper där utvecklingen har gått bakåt under senare år.

Omtanken om folkhälsan fick en central roll vid bygget av det svenska folkhemmet. Exempel på viktiga byggstenar har varit barnavårdscentraler, arbetarskyddet, skolhälsovården och den bostadspolitik som minskade trångboddheten och möjliggjorde en bättre hygienisk standard. Under senare årtionden har folkhälsoarbetet hamnat mer i

skuggan, fått en mindre central plats i jämförelse med andra delar av hälso- och sjukvården, trots att satsningar på förebyggande insatser i allra högsta grad skulle vara kostnadseffektiva. Det finns väldigt mycket mer att göra inom folkhälsoarbetet och det är Vänsterpartiets övertygelse att satsningar på förbättrad förebyggande hälso- och sjukvård och folkhälso-satsningar vore kloka satsningar ur såväl mänsklig som ekonomisk synvinkel.

Hälsotillståndet i Sverige är i ett internationellt perspektiv genomsnittligt relativt gott, men tyvärr är också hälsan ojämnt fördelad mellan olika befolkningsgrupper. Klassamhället slår tydligt igenom också på folkhälsans område. Skillnaderna i dödlighet och registrerad ohälsa är mycket stora mellan olika befolkningsgrupper, och några mycket viktiga omständigheter härvidlag är om man har ett arbete eller är arbetslös, om man är fattig eller välbärgad, hur man bor, vilken utbildning man har och hur mycket inflytande man känner att man har över sin livssituation.

I den kommun som jag kommer från, Göteborg, är t.ex. skillnaderna i ohälsotal orimligt stora mellan olika grupper och olika stadsdelar.

Det kan också konstateras att det finns könsskillnader när det gäller hälsotillståndet. Kvinnor lever visserligen längre än män, men samtidigt drabbas kvinnor i Sverige mer av sjukdom och ohälsa än män. Det kan sammanhånga med att de ofta har utsatta positioner i arbetslivet, tunga och slitsamma jobb och många gånger mindre inflytande och lägre lön än männen. Vid sidan av arbetslivet är det också oftast kvinnorna som tar det största ansvaret i hemmen. Förslitningsskador är vanligare bland kvinnor. Sjukvård, folkhälsoarbete och arbetarskydd utgår än i dag i alltför stor utsträckning från mannen som norm.

Vänsterpartiet menar att folkhälsoarbetet i större utsträckning än vad som nu sker bör bygga på en helhetssyn, där självklart klass- och köns-perspektivet måste in. En sådan satsning är nödvändig om de nuvarande och ökande skillnaderna i hälsotillstånd mellan olika grupper skall kunna minska. I en socialdemokratisk motion, av Ulla Wester och Kaj Larsson, tas dessa perspektiv upp, och Vänsterpartiet stöder de tankar om folkhälsoarbetets inriktning som där förs fram.

Vad gäller konkreta arbetsområden för folkhälsoengagemanget bör tobak och alkohol utgöra några av de högst prioriterade områdena. För oss i Vänsterpartiet är det också framgent av mycket stor vikt att hålla fast vid en fortsatt restriktiv alkoholpolitik. Vi lär få tillfälle senare i vår att återkomma till denna fråga med anledning av en förväntad proposition i ämnet.

Nu är det önskvärt att alla de som var entusiastiska inför det svenska EU-medlemskapet och som inte ville vidgå att det skulle vara några större svårigheter att även inom EU hålla fast vid vår relativt framgångsrika alkoholpolitik kommer upp till bevis. Gå från ord till handling och värna restriktiviteten! Det är viktigt för folkhälsan, och det gäller då inte minst våra ungdomars framtid.

Tobaken är ett annat viktigt område, och även här är ungdomarnas hälsa i fokus. Vi har i Sverige en åldersgräns för inköp, men åtskilliga rapporter indikerar att denna gräns vid många försäljningsställen tyvärr inte respekteras. Det är viktigt att tillsynsansvaret såväl från kommunerna som centralt hos Socialstyrelsen utövas med den tyngd som problemet kräver.

Det är också viktigt att alla ansträngningar görs för att uppmuntra rökare att pröva rökavvänjning i former som upplevs som ekonomiskt möjliga för många människor. Här måste man se till de – vid sidan av alla mänskliga vinster – stora samhällsekonomiska vinster som går att göra, om rökningen kan nedbringas.

Ett mycket viktigt område att bevaka inom folkhälsoarbetet är självmordspreventionen. Vi vet att människor som har gjort ett självmordsförsök utgör en riskgrupp för ytterligare försök. Det är av stor vikt att det finns resurser och att arbetet utformas så att ansträngningar görs för att följa upp dessa patienter. Tyvärr kan vi konstatera att det också finns barn och ungdomar i denna grupp och att de psykiska problemen hos många barn under senare år tycks ha ökat. Det är nu ett helt år sedan Barnpsykiatrikommitténs betänkande *Det gäller livet* kom. Fortfarande dröjer regeringen med att ta några initiativ med anledning av detta betänkande. Enligt uppgifter lär det inte komma något initiativ under våren. Det är anmärkningsvärt med tanke på allvaret i situationen. I förslaget i utskottsbetänkandet hänvisas till att ärendet bereds i regeringen. Jag vänder mig i denna specifika fråga till den ansvarige i den socialdemokratiska utskottsgruppen. Eftersom utskottsbetänkandet hänvisar till den pågående beredningen av Barnpsykiatrikommitténs betänkande vill jag veta vilka signaler som här har getts om när beredningen kan resultera i några initiativ. Det är ett oerhört angeläget område, och dröjsmålet är nu så stort att ett tillkännagivande enligt vår mening vore på sin plats.

I ett särskilt yttrande instämmer Vänsterpartiet i vikten av att se sambandet mellan en arbetstidsförkortning och stärkt folkhälsa. En särskild arbetstidsgrupp är tillsatt för att arbeta med frågan om arbetstidsförkortning. I det arbetet deltar vi från Vänsterpartiet aktivt, bl.a. med utgångspunkten att sambandet mellan arbetstidsförkortning och stärkt folkhälsa skall få ett ordentligt genomslag.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 8 i betänkandet. Vi står självklart också bakom våra andra reservationer, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till dessa.

Anf. 70 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Begreppet hälsa har i modernt västerländskt språkbruk fått en allt vidlyftigare innebörd. Gränsdragningen mot välbefinnande, livskvalitet och välbefinnande kan ibland vara diffus. Redan 1946 definierade Världshälsoorganisationen, WHO, hälsa som ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaron av sjukdom eller svaghet.

Sedan dess har hälsobegreppet varit föremål för omfattande teoribyggen och framställt med alltfler nyanser. Exempelvis skiljer man numera mellan begrepp som symtom och tecken. Genom forskning, teknisk utveckling och erfarenhet vet vi att sjukdom kan föreligga utan symtom hos patienten. En alltmer utvecklad diagnostisk teknik gör att vi faktiskt kan kalla människor sjuka innan de själva har uppfattat sjukdomen.

I modernt språkbruk kopplas ofta begreppet tillitsbrist samman med den moderna människans sjukdomar. Det är i detta som en del av vad som benämns psykosomatisk sjukdom hör hemma. Det finns också starka samband med livssituation, kultur, ekonomi, sociala nätverk, arbete m.m. Dessa samband är inte nya men har förändrats under tidernas

lopp. Uttrycket hälsans paradox brukar användas med avseende på dessa tillstånd för att beskriva situationen i de rika länderna med en objektivt sett god hälsa men samtidigt med uttryck för sviktande välbefinnande, exempelvis stress, oro och nervösa problem i befolkningen.

Ett sätt att hantera ett så komplext begrepp som hälsa skulle kunna vara att skilja mellan ett vidgat hälsobegrepp och ett vidgat sjukdomsbegrepp. Denna komplexitet inom området förstärker också nödvändigheten av tvärvetenskaplig forskning och samverkan mellan olika discipliner för att man bättre skall kunna definiera och greppa frågor rörande folkhälsa. Detta är också en förutsättning för en utveckling av folkhälsoarbetet och lägger en grund för att möta kommande behov både inom och utanför sjukvården.

Nationella beslut och program definierar det övergripande arbetet med promotion och prevention. Bl.a. har aktörer som Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet tagit fram ett nationellt folkhälsoprogram för att ge folkhälsofrågorna en ökad tyngd i debatten. Programmet syftar också till att stimulera samverkan mellan kommuner och landsting. I programmet understryks att hälsostödjande och förebyggande strategier bör läggas fast och genomsyra all verksamhet i samhället.

Varför gör jag nu denna tillbakablick? Jo, för att påvisa att resultatet av folkhälsoarbetet inte sammanfaller med mandatperioderna utan sträcker sig betydligt längre. Det räcker alltså inte med vällovliga beslut på hög nivå. Det är ute i samhället som besluten skall förverkligas. Landsting, kommuner och andra samverkande aktörer har en avgörande betydelse för resultatet av besluten. Regionala och lokala enheter har alla sin självklara plats i folkhälsoarbetet. Som exempel kan nämnas landstingens hälsopolitiska program, primärvården – som utgör basen i folkhälsoarbetet – de lokala folkhälsoråden, som har stor betydelse för det lokala hälsoarbetet, länssjukvårdens viktiga uppgifter i det förebyggande arbetet, folkhälsoenheternas konsultativa och stödjande roll och hälsoinformatörernas direktkontakter. Listan kan göras lång.

Folkhälsovetenskapen utgör i dag den vetenskapliga kunskapsgrunden för folkhälsoarbetet. Den ger beskrivningar och analyser av förhållanden i befolkningens hälsoutveckling och beskriver dennas orsaker och konsekvenser samt förändringar över tiden. Folkhälsovetenskapens betydelse i arbetet för en ökad folkhälsa är uppenbar. Forsknings- och utvecklingsenheter är ett sätt att omsätta teoretiska kunskaper till praktiskt handlande i det lokala folkhälsoarbetet.

Vi kristdemokrater har i våra motioner på området lyft fram frågor som vi anser angelägna att belysa. Jag skall här enbart lyfta några. Trots ökad medellivslängd och förbättrade levnadsvanor föreligger ojämlikhet i hälsotillstånd mellan kvinnor och män, olika sociala grupper och regioner. Därför anser vi att det är viktigt att hälsopolitiska hänsyn skall vara en naturlig del i samhällsplaneringen.

Åtgärder för att minska antalet självmord måste intensifieras. Självmord är i dag den vanligaste dödsorsaken i åldersgruppen 15–44 år. Det behövs omgående satsningar på detta område. Här föreligger också ett kollektivt ansvar hos oss alla.

Allergiska sjukdomar ökar fortfarande oroväckande och är ett område som fordrar ett brett spektrum av åtgärder. Därför anser vi att det är vik-

tigt med insatser på forskning, utbildning och information för att vända trenden med ökade allergier.

Vid en undersökning som presenterades nyligen framkom att alltfler barn i Sverige mår psykiskt dåligt. Orsakerna är flera. En bidragande orsak är den s.k. samlevnadskrisen. Vid separationer är det nästan alltid barnen som är de största förlorarna. Därför bör en av samhällets viktigaste uppgifter vara att bidra till att familjer kan hållas samman och inte onödigtvis splittras upp.

Missbruket av alkohol och droger är tyvärr stort, likaså bruket av tobak. Förebyggande insatser på dessa områden är en förutsättning för att minska konsumtionen. Särskilt viktiga är insatser riktade mot barn och ungdomar. De skador som åsamkas av bruk och missbruk av dessa droger är väl dokumenterade. De kostnader för samhället som detta orsakar är mycket stora. Detta är ett högprioriterat område för oss. Vi har inte tid att vänta. Vi kan inte avvakta och se fler förstörda människor i vårt samhälle.

Fru talman! Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservation nr 2.

Anf. 71 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Folkhälsopolitiska beslut är långsiktiga. Det tar oftast tid innan resultat kan skönjas. Det har också varit svårt att exakt precisera vilka besparingar som det medfört, därför att det berör så många olika samhällsområden. Det är också svårigheter att mäta. Skall vi i Sverige på sikt kunna få budgeten att räcka till är det hög tid att göra kraftsatsningar inom just folkhälsofrågorna. Det gäller att inte bara ha planer på papper, utan det krävs verkställighet. Varje politiskt beslut borde föregås av en hälsokonsekvensbeskrivning. Det är inget nytt, utan det har det talats om även om de har varit sällsynta i praktiken. Nu krävs praktisk tillämpning, anser vi i Centerpartiet.

Det måste kontinuerligt göras uppföljningar på kommunnivå av hur folkhälsosituationen förändras. Detta kan avrapporteras i folkhälsorapporter så att det lätt kan följas på nationell nivå. Det underlättar både på kommunal och på nationell nivå i fråga om var resurserna skall användas. Liksom tidigare talare har påpekat har hälsoklyftorna ökat de senaste åren, och det är en trend som måste brytas.

Centerpartiet har framfört krav på ökad tvärvetenskaplig forskning om den sociala gemenskapens betydelse för folkhälsan, där man utgår från mikroperspektivet och har syftet att belysa familjens, de sociala nätverkens och den yttre närmiljöns betydelse för människors hälsa.

Det är glädjande och bra att utskottet konstaterar i sitt betänkande att forskningsbehovet är mycket stort. Trots detta avstyrks vår motion i den delen, och det är motsägande.

Jag yrkar därför bifall till reservation 5 under mom. 2.

Den forskning på allergiområdet som pågår på Karolinska är mycket bra, likaså satsningen på Allergiåret. Men antalet allergiker ökar, och varannan mellanstadieelev är allergiker. En större del av det som ökar är födoämnesallergi. Centerpartiet anser att det skall vara lätt och tryggt att välja livsmedel, och därför har vi lagt förslag om en "livsmedels-FASS", där innehållsdeklarationer tydligt informerar om innehållet i olika livsmedel.

Vad gäller tobaksförebyggande åtgärder måste vi klart tillstå att det har tagits steg framåt, även om det har tagit tid och resultaten inte riktigt kan avläsas än. Men det är ett viktigt område, och vi måste fortsätta detta långsiktiga arbete med full kraft.

Vi måste följa upp beslut och se till att de efterlevs. Här vill jag peka på tobakslagen med åldersgräns. Enligt rapporter respekteras inte alltid denna åldersgräns. Det måste vi beakta och se till att det blir gjort.

Fru talman! Jag står bakom Centerpartiets reservationer men nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 72 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Folkhälsa berör väldigt många områden, och det handlar om att ge människor kunskap. Men det handlar också om politiska beslut som berör den enskildes ekonomi, bostadsbyggande, arbetsmiljö och mycket mer. Jag tänker i mitt anförande bara beröra två områden där vi behöver göra speciella insatser, och de områdena har var för sig mycket stor betydelse för folkhälsan.

I Sverige begår mellan 1 400 och 2 000 personer varje år självmord. Antalet självmordsförsök som leder till sjukhusbesök uppgår till ca 20 000 per år. Självmord är ett folkhälsoproblem, och definieras också som sådant av FN.

Av den anledningen är det viktigt med fortsatt forskning både för förståelsen av varför en del människor begår självmord och för utvecklingen av effektiva behandlings- och rehabiliteringsinsatser. Vi vet i dag att vissa signalsubstanser i hjärnan är av betydelse för vårt stämningsläge. Fortsatt forskning om dessa signalsubstansers förekomst hos personer som har begått självmord skulle kunna ge svar på frågan vilka som är riskindivider.

Enligt uppgift har transplantationslagen, som trädde i kraft 1996, lagt hinder i vägen för en fortsatt sådan forskning. Folkpartiet anser att det borde vara självklart att det skall utredas om och hur dessa hinder kan undanröjas. Utskottet har inte alls tagit fasta på detta utan hänvisar i sitt betänkande till utredningar om helt andra saker, när det egentligen handlar om att kunna undanröja eventuella hinder i den lagstiftning som finns i dag.

Förutom forskningen är naturligtvis preventionen mycket viktig. I Sverige har Folkhälsoinstitutet och Centrum för suicidforskning presenterat ett nationellt handlingsprogram, Stöd i självmordskriser. Strategin för att nå målet att minska antalet självmord och självmordsförsök är att skapa ökad medvetenhet och en mer genomarbetad och allmänt accepterad syn på självmordsproblemen. Men för att få genomslag för detta måste det nationella programmet föras ut inte bara till primärvård och sjukhusvård utan också till skolan, skolhälsovården, företagshälsovården, socialtjänsten och polisen. Psykiatrins bristande resurser för att ge självmordsnära personer den vård och behandling de behöver och för att stödja anhöriga måste också avhjälpas.

Fru talman! Det andra stora problemet är tobaken. Världshälsoorganisationen ser tobaksbruket som ett av världens största folkhälsoproblem, som också drar med sig mycket stora kostnader. Enligt Världsbanken kostade tobaksbruket 200 miljarder dollar år 1993, varav hälften av kostnaderna drabbar utvecklingsländerna.

Det sker en hel del i Sverige för att minska tobaksbruket. Regeringen beslöt bl.a. i juni 1998 att avsätta 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för första året i en större satsning på förebyggande insatser mot tobaksrökning.

Pengarna, som disponeras av Folkhälsoinstitutet, skall främst användas som projektstöd till ideella organisationer vars målgrupp är barn och ungdomar. Totalt kommer regeringen att satsa 30 miljoner under en treårsperiod.

Denna satsning tycker Folkpartiet är bra, men vi vill påpeka att det måste till långsiktiga satsningar för att minska tobaksbruket. Av detta skäl anser vi att den enhet som arbetar med tobaksfrågor vid Folkhälsoinstitutet, liksom de organisationer som har som sin enda uppgift att arbeta med tobaksförebyggande insatser, bör garanteras adekvata resurser och långsiktighet i den ekonomiska planeringen.

Fru talman! Under senare år har forskning presenterats som stöder antagandet att rökdebut i unga år kan vara en inkörsport till missbruk och droger senare i livet. Att rökning också orsakar risker för en rad sjukdomar är känt sedan länge. Detta visar att det är mycket viktigt att unga människor inte börjar röka och att de som har börjat får hjälp att sluta. Sedan några år har vi en tobakslag i Sverige med åldersgräns för inköp. Tyvärr kommer ständigt rapporter om att åldersgränsen inte respekteras. Därför anser vi att det är viktigt att påpeka att kommunerna, som har det lokala tillsynsansvaret, och Socialstyrelsen, som har ansvaret på riksplanet, måste ta denna tillsynsuppgift på allvar.

Samma tobakslag omfattar även rökfria skolgårdar. Särskilt vid gymnasieskolorna har det visat sig svårt att hålla skolgårdarna rökfria. Skolan är en viktig förebild i det tobakspreventiva arbetet, och vi anser därför att särskilda insatser måste till för att hålla skolan rökfri.

Fru talman! De som vill sluta röka måste få hjälp med detta. Ofta är det mycket svårt att bryta rökbegäret. Bland dem som på egen hand slutar röka är återfallsfrekvensen mycket hög, närmare 80 %. Det finns i dag en rad hjälpmedel: plåster, nässprej, tuggummi och piller. Det finns också stöd inom hälso- och sjukvården. Men dessa hjälpmedel kostar också pengar. De kostar ofta minst lika mycket som att röka. Det gör att många människor inte tar steget. Vi tycker att Folkhälsoinstitutet bör få i uppdrag att närmare studera i vilken utsträckning människors ekonomi bedöms lägga hinder i vägen för rökavvänjning och lämna förslag till lösningar.

Fru talman! Jag står bakom Folkpartiets samtliga reservationer men yrkar här bifall endast till reservation nr 20.

Anf. 73 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! I debatten om det här betänkandet, som handlar om folkhälsofrågor, har jag i första hand valt att tala om tobaksfrågorna. Jag tycker att det kan vara lämpligt med tanke på vad som stod att läsa i höstens budgetproposition: "Tobak är den enskilt största hälsorisk i västvärlden och ett av de allvarligaste hälsoproblemen, som ökar globalt. Åtgärder mot rökning har visat sig vara kostnadseffektiva på flera olika sätt. Det handlar om insatser mot flera folksjukdomar samtidigt, främst mot cancer och hjärt-kärlsjukdomar men även mot t.ex. allergier och sjukdomar i rörelseorganen."

Jag skall fortsätta med en jämförelse. År 1997 dödades 570 människor i trafiken och ca 4 000 skadades. Där har vi tagit krafttag för att hålla dödstalet och antalet skadade så lågt som möjligt. Det satsas stora belopp för att förverkliga en nollvision. Som jämförelse kan nämnas att varje år dör ca 8 000 svenskar av rökning. Kan ni tänka er vad som skulle hända om så många dog i trafiken?

Passiv rökning orsakar också ett antal dödsfall och sjukdomar. Passiv rökning skadar dessutom barn genom att bidra till luftvägsinfektioner och allergier.

Alltfler tonåringar börjar röka, och gör det samtidigt som vi får alltmer kunskap om tobakens skadeverkningar. Ändå gör vi inga radikala insatser mot rökningen. För mig är det ett tecken på ett politiskt misslyckande på det här området. Den satsning vi gör på tobaken är betydligt mindre än 1 % av vad staten tar in i inkomst på skatterna.

Av de yrkanden jag har ställt i min tobaksmotion behandlas några i det här betänkandet. I yrkande 1 vill vi att regeringen återkommande skall kritisera EU för stödet till tobaksodling. På den punkten får jag känna mig nöjd, eftersom vi har fått en försäkran om att så sker.

När det gäller vårt återkommande yrkande om att förbjuda tobaksautomater i lokaler där ungdomar under 18 år har tillträde har vi inte fått något gehör. Därför har vi reserverat oss tillsammans med Kristdemokraterna, som har en liknande motion.

Ett annat yrkande som med tanke på regeringens egen beskrivning av tobakens hälsorisker borde ha bifallits är yrkandet om att allmänt rökförbud skall råda på restauranger och andra näringsställen och att tillstånd kan ges, om sådan avskildhet kan ordnas att inte tobaksröken blir till olägenhet för övriga gäster eller för personal. Det tycker jag faktiskt är någonting som man skulle kunna tillmötesgå.

När det gäller rökavvänjningen har Miljöpartiet i sin motion pekat på att de senaste årens forskning gett besked om att tobaksrökning på ett negativt sätt påverkar fertiliteten och att den också skadar fostret hos rökande kvinnor. Utöver den information som blivande föräldrar får på barnvårdscentralen bör de även erbjudas gratis eller subventionerad rökavvänjning, anser vi. När det gäller rökavvänjning har vi i betänkandet skrivit ihop oss i en reservation som är gemensam för Vänsterpartiet, Folkpartiet och Centerpartiet.

Fru talman! När det gäller folkhälsoforskningen anser vi att det är viktigt att vi får en forskning som studerar samband runt kemikalier, hälsa och miljö. Vi är övertygade om att det behövs mycket mer kunskap på det här området och att många patienter med oklara diagnoser och diffusa besvär är sjuka på grund av miljöpåverkan. Vi kan ju tänka på exempelvis det medel som man använde vid tunnelbygget i Hallandsåsen. Det finns också andra exempel, som amalgamsjuka. Jag har svårt att förstå att vi ännu inte använt oss av försiktighetsprincipen och fått stopp på användningen av amalgam. Här behövs det tydligen mer forskning.

Fru talman! Jag står bakom samtliga reservationer i det här betänkandet men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 19.

Anf. 74 KENT HÄRSTEDT (s):

Fru talman! Jag skall börja med att tacka Rolf Olsson för frågan och ber att få komma tillbaka till den. Jag vet faktiskt inte om det är något initiativ på gång, utan jag ber att få återkomma när det gäller Barnpsykiatrikommittén.

Folkhälsoarbetet har kommit i fokus på ett sätt som aldrig förr. Under senare år har vi kunnat se hur livsstilsfrågor och hälsa bredvid miljöfrågor alltmer kommit att bli ämnen som gemene man diskuterar och engagerar sig i. Det märks inte minst av det engagemang som visats i de här frågorna då de diskuterats här i kammaren i dag.

Till utskottet har vi också fått ett stort antal motioner om folkhälsofrågor.

Vi har valt från vårt håll att avstyrka dem alla, men inte för att de är irrelevanta eller ointressanta utan för att vi anser att frågorna är under utredning, planerade att utredas eller uppmärksammade på annat sätt.

Det är tydligt att folkhälsofrågorna på ett positivt sätt kommit i fokus, samtidigt som samma område också har att brottas med en rad nya utmaningar. Ständigt växer det fram nya former av droger och dopningspreparat. Den moderna tid vi lever i för också med sig andra former av ohälsa, som exempelvis stressrelaterad ohälsa. Detta sätter vårt samhälle på prov.

Samtidigt finns det också en positiv sida av intresset för folkhälsofrågor, nämligen framväxten av alla hälsoinstitut och gym och utvecklingskurser, litteratur, diskussioner i TV, radio och övriga medier. Det är bara några exempel på att dessa frågor står i centrum som aldrig förr. Detta skapar en medvetenhet och i förlängningen för många en möjlighet att förebygga eller göra någonting åt sin ohälsa.

Detta har bidragit till att sätta den fysiska, psykiska och sociala hälsan i centrum. I den 1960-talsgeneration som jag själv tillhör är folkhälsofrågor något som man ser mycket naturligt på. Vi har tidigare talat om barn och äldre, så det är kanske bra att det kommer in lite 1960-tal i diskussionen.

Kanske beror det på att vi har vuxit upp samtidigt som dessa frågor har kommit i fokus. Under vår uppväxt har debatten kring folkhälsa satt avtryck både i vårt sätt att tänka och vårt sätt att leva. Att handla kravodlad mat, att ställa krav på rimlig arbetsmiljö och rimliga arbetsförhållanden eller att förhålla sig kritisk till det som uppfattas som något ohälsosamt är fullständigt naturligt för många, och då skall vi inte tala om dem som är födda på 1970- och 1980-talet.

Fortfarande är utmaningarna stora. Folkhälsan i Sverige är exempelvis fortfarande en mycket tydlig köns- och klassfråga som utgör ett exempel på att det råder stora orättvisor och stor ojämlikhet i vårt samhälle. I begreppet folkhälsa ryms många av de tydligaste exemplen på köns- och klassrelaterad ohälsa. Drogmisshandling, dåliga kost- och matvanor, sjukdomar av olika slag och förslitningar är ofta de yttersta exemplen på den ohälsa som kommer av att man lever under knappa eller socialt dåliga förhållanden. För många är det också följden av att man under många år arbetat i en dålig arbetsmiljö.

Därför bör folkhälsoarbetets inriktning mot de mest utsatta grupperna i samhället intensifieras. Det gäller inte minst att sätta in kraftfulla åtgärder för att förbättra hälsan hos barn och ungdomar i dessa grupper.

Fru talman! Samhällets arbete för att främja folkhälsan och förebygga ohälsa skall ha fortsatt hög prioritet i vårt land, och det är något som bör uppmuntras och stödjas inom en rad olika områden – inom det offentliga såväl som inom frivilligorganisationernas område. Frivilligorganisationerna utgör ett viktigt och alltmer betydelsefullt komplement till det offentliga i folkhälsoarbetet. Jag känner mig förhoppningsfull inför framtiden när jag ser hur initiativ tas av frivilligorganisationer i samarbete med det offentliga på folkhälsoområdet. Ett exempel på detta är den snart kommande folkhälsofestivalen den 7 och 8 maj i år i Åhus. Där arrangerar nätverksgruppen i Åhus tillsammans med Kristianstads kommun och Folkhälsorådet en folkhälsofestival som skall sätta fokus på miljö- och folkhälsofrågornas betydelse för vårt välbefinnande.

Man kommer att arbeta för att öka medborgarnas kunskap om en lång rad frågor som alla har direkt eller indirekt påverkan på vår folkhälsa. Kretsloppstänkande, miljövänliga produkter, boendemiljö, de sociala nätverkens betydelse för vårt välbefinnande, den psykosociala arbetsmiljöns betydelse, trafikmiljöns utformning m.m. kommer att diskuteras under dessa spännande dagar i Åhus.

Denna folkhälsofestival utgör ett bra exempel på hur man kan finna samverkan mellan olika aktörer där såväl det offentliga som de enskilda organisationerna och näringslivet kan bidra till att sätta fokus på folkhälsan.

Fru talman! De nationella insatserna är av stor betydelse. Genom Folkhälsoinstitutets verksamhet stöds och stimuleras utvecklingen av regionala och kommunala insatser på området. Den nationella folkhälsokommittén har en mycket viktig uppgift, och förväntningarna är stora när kommittén så småningom kommer att presentera sitt arbete kring nationella hälsomål. Under sommaren i år kommer ännu ett delbetänkande från kommittén.

Dessa hälsomål kommer att vara ett viktigt redskap som vi kan ha som utgångspunkt då vi skall fortsätta arbetet med hälsofrågor. Även HSU 2000 och Miljöhälsoutredningen inbegriper flera yrkanden från motionärer som fått sina yrkanden avslagna.

Folkhälsoområdet är ständigt i likhet med samhället i övrigt under kontinuerlig förändring. Det ställer krav på att vi fortlöpande uppdaterar vår kunskap om folkhälsoområdet. Det innebär att vi måste satsa stora resurser på forskningsområdet, som i sin tur ger oss kunskaper om hälsa och social välfärd. Socialvetenskapliga forskningsrådet har just utrett och lämnat förslag om satsningar kring det högt prioriterade området ojämlikhet i hälsa. Ytterligare förslag kan eventuellt komma från Nationella folkhälsokommittén och från Kommittén för välfärdsbokslut över 1990-talet.

Under arbetets gång har det kommit motioner där det framgår att man önskar lyfta fram insatser riktade mot olika sjukdomar eller att vården vid dessa sjukdomar bör organiseras på ett visst sätt. Utskottet har under en rad år haft som regel att inte ställa sig bakom motionskrav som prioriterar vissa sjukdomar före andra, även om det kan vara aldrig så behjärtansvärt. Detta är en princip som är viktig att följa.

Fru talman! Tobak är ett allvarligt hälsoproblem. Även om vi under en längre tid sett en minskad konsumtion av tobak i gruppen som helhet har utvecklingen i vissa ungdomsgrupper legat stilla eller blivit negativ.

Därför är det arbete som pågår i Folkhälsoinstitutets regi med att utveckla ett nationellt tobaksprogram och Nationella folkhälsokommitténs arbete för att utarbeta mål och strategier för att minska tobaksbruket mycket angeläget.

Tobakslagens åldersgräns är 18 år för inköp av tobak, och den är grundläggande för att förhindra att tobak blir tillgänglig för barn och ungdom. Jag skulle vilja säga att vi här inte bara har ett nationellt, politiskt och samhälleligt problem. Här har vi också ett personligt ansvar.

När jag tog tåget häromveckan och gick förbi rökkupén såg jag hur en mamma satt och rökte tillsammans med sina två döttrar. Den ena var 15 och den andra 17. Den synen möter man inte alltför sällan. När jag frågade mamman varför hon gjorde på detta vis sade hon att hon hade givit upp. Hennes barn kunde köpa tobak i vilka affärer som helst i princip på hennes hemort.

Detta måste vi ta itu med. Vi har ett problem i att vissa handlare säljer tobak till barn och ungdomar. Detta är vi väl medvetna om. Därför är det viktigt att den översyn och granskning som Socialstyrelsen, som är central tillsynsmyndighet vad gäller tobakslagen, nu gör av kommunernas tillsynsarbete blir ett gediget arbete. Detta kommer sannolikt att blottlägga problem som vi kommer att behöva ta itu med i ett senare skede. Åldersgränsen måste respekteras – annars måste beteendet beivras och straffas.

Det är också viktigt att vi stöttar dem som är i ett tobaksberoende, inte minst när det gäller gravida kvinnor samt barn, men också andra. Men vi får anledning att återkomma med konkreta exempel på tänkbara insatser då den nationella handlingsplanen, som inkluderar dessa frågor, är framlagd.

Det har också förekommit motioner rörande varningstext på snusförpackningar. Här pågår en diskussion inom EU, vars resultat kommer att bli framlagt inom en snar framtid. Det känns fel att föregripa detta.

Fru talman! Det känns både formellt och en smula strikt att tala om folkhälsofrågor på detta högtidliga sätt. Bara begreppet folkhälsa talar om för oss att detta ytterst är något av vår nations viktigaste grundfundament. Människor skall ha förutsättningar att leva ett bra liv och må bra.

Folkhälsofrågorna avslöjar en hel del för oss om hur vårt folk lever, hur man växer upp, hur man arbetar, hur man åldras, hur man mår som infödd svensk eller nybliven svensk. De avslöjar skillnader mellan människor och människor.

De avslöjar också hur vi som politiker lyckas förvalta det förtroende som vi har fått av väljarna. Det måste vara vår högt prioriterade uppgift att skapa förutsättningar för att människor i vårt land skall kunna må bra. Politiker kan inte skapa lyckliga människor, men vi kan skapa strukturer som kan bistå människor genom deras resa genom livet.

Detta innebär en kamp mot orättvisor. Det innebär för mig en kamp för jämlikhet och solidaritet. Det handlar om att få ett skärpt sinne för att fånga upp signaler från dem som mår dåligt och om ett omfattande och förebyggande arbete på folkhälsoområdet.

Därmed yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 75 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vet att vi är många i detta utskott som är nya i kam-maren, bl.a. Kent Härstedt. Jag har en liten fråga. När det gäller det självmordspreventiva arbetet skriver man så här i utskottets betänkande: "Ett förebyggande arbete utförs också av bl.a. Folkhälsoinstitutet och Centrum för suicidforskning och prevention. Utskottet förutsätter att detta arbete fortsätter och att det nationella programmet för självmords-prevention sprids till alla berörda."

Detta låter ju jättebra, men sedan ser jag att utskottet även förra året förutsatte detta. Har man inte på ett år kunnat ta reda på om det här arbe-tet görs eller ej?

Anf. 76 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Det är svårt för mig att svara på detta. I likhet med Lars Gustafsson har jag varit här i fem månader. Jag måste faktiskt be om att få komma tillbaka med svar i den frågan. Jag skall ta reda på detta och återkomma till Lars Gustafsson.

Anf. 77 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag menar att det här måste vara angeläget. Vi vet att av 1 000 människor som föds lever tre inte fram till sin ålderdom. Det ger mig, och säkert också Kent Härstedt, tillräcklig motivation för att se till att vi får i gång det här arbetet.

Anf. 78 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Jag lovar att följa upp det här, kontakta dem och se till att det händer någonting.

Anf. 79 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Hälsobegreppet är inte alldeles enkelt, vilket har fram-kommit här. Men hur man än mäter är hälsoutvecklingen i Sverige, vid en internationell jämförelse, positiv. Medellivslängden är bland de längsta i världen. Det är sällsynt med död i olycksfall. Vi är, tro det eller inte, smalast i Europa. Men det finns mycket som inte är tillfredsstäl-lande i hälsoläget. Det finns oacceptabelt stora skillnader i hälsa mellan olika grupper. Vi har hört Vänsterpartiet och Socialdemokraterna, som bl.a. har hänvisat till klasskillnader. Man kan inte genom eget arbete påverka sin situation. Man kan inte komma någonstans så att hälsan påverkas. Vi har efter mer än ett halvt århundrade av socialdemokratiskt styre inte ett klassamhälle utan ett kastsamhälle. Det är ett samhälle där ingen, eller alltför få, kan påverka sin eller sin familjs situation själv utan är utlämnad till politikerns godtyckliga bidrag. Kommer barnbidraget före eller efter midsommar? Det är klart att den frustration och den maktlös-het som finns i detta påverkar hälsan på ett ogynnsamt sätt.

Självfallet finns det många andra faktorer. Alltför många röker, spe-ciellt bland de unga. Allergierna ökar, och det är oklart varför. Det finns alltså mycket att göra, och för att man skall nå resultat måste de flesta samhällsområden inbegripas i folkhälsoarbetet. Det finns också ett mycket stort intresse för folkhälsofrågor både ute i samhället och här i riksdagen, vilket mängden av motioner visar. Bakom det ligger naturligt-

vis förhoppningar om att man skall kunna undvika både lidanden och kostnader genom att förebygga sjukdomar samt uppfattningen att vissa sjukdomar får mindre uppmärksamhet än man finner rimligt ur folkhälso-synpunkt.

Fru talman! Jag har stor förståelse för det här. Det är viktigt att folkhälsan lyfts fram i riksdagen. Men vi som riksdagsmän måste inse vår begränsning. Det är svårt att avgöra vilka åtgärder i förebyggande syfte som ger säker effekt, vilka områden som är viktigast. Rosenröda förhoppningar och tro tar lätt överhanden över den mer gråfärgade verkligheten. Vilka mål och strategier är realistiska? Likaså är det lätt att uppleva att en sjukdom, eller ett hälsoproblem, är åsidosatt, och ett starkt engagemang gör att man vill att riksdagen skall uttala sig för åtgärder på just det området. Samtidigt upplever, med rätta, de som lider av någon annan sjukdom att riksdagen inte ser att deras sjukdom och möjligheten att förebygga och åtgärda den är minst lika försummad. Jag tror att det principiellt är bra att vi överlåter till huvudmän och profession att göra dessa mycket grannliga överväganden när det gäller preventionsmöjligheter och åtgärder och bedömningar av enskilda sjukdomar. Resurserna är begränsade, och det uppstår en etisk konflikt om medel går till osäkra förebyggande åtgärder när redan sjuka får vänta på behandling för sin sjukdom. Likaså måste prioriteringar av insatser mot enskilda sjukdomar kunna ske utifrån en helt annan kunskapsbas än den som vi har. Vi blir inte trovärdiga om vi går in på detaljerna. Det är också en balansgång mellan försvarliga ingrepp när det gäller livsstil för att hälsan skall främjas och sådana åtgärder som för många är oacceptabla och med rätta kan ses som förmynderi och intrång i den personliga integriteten. För oss moderater är integriteten mycket viktig. Preventiva åtgärder måste alltså grundas på ett mycket starkt faktaunderlag för att vara försvarbara. Där emot måste vi hålla debatten om betydelsen av folkhälsoåtgärder levande samt påminna om att man ständigt skall vara uppmärksam på olika aspekter av sjukdomspanoramat och förändringar i det.

Tyvärr är kunskaperna, som jag sade, otillräckliga om vilka förebyggande insatser som är effektiva och vilka åtgärder i preventivt syfte som är möjliga att utföra. Det är därför angeläget att man studerar vilka preventiva insatser som har bäst effekt och är lättast och rimligast att genomföra. Det är en uppgift för Nationella folkhälsokommittén, och vi har därför från moderat håll inte reserverat oss för något yrkande utan markerat vikten av en principiell syn i dessa frågor genom att medverka till, som vi tycker, bra skrivningar.

Fru talman! Jag vill också tydliggöra en sak. När dessa frågor senast behandlades stödde vi en flerpartimotion om osteoporos. Det gjorde vi trots vår principiella inställning att man som politiker inte skall prioritera en sjukdom framför en annan, som jag just sagt. Men då var läget sådant att man uppenbarligen inte hade observerat det folkhälsoproblem som osteoporos utgör. Att vi nu inte reserverar oss till förmån för en likalydande motion beror inte på att vi inte inser problemet utan på att mycket har hänt, och händer, när det gäller det här sedan den motionen lämnades in. Under hösten 1998 redovisade Folkhälsoinstitutet nationella och internationella erfarenheter av hälsoförebyggande åtgärder för äldre bl.a. när det gäller osteoporos. Som en följd av det har Folkhälsoinstitutet beslutat att år 2001 skall bli ett särskilt aktivitetsår, då man också skall ta

sikte på levnadsvanor för att förebygga bl.a. osteoporos på nationell, regional och lokal nivå. I år utarbetar Socialstyrelsen ett *state of the art*-dokument rörande kunskapsläget om osteoporos. Man tar upp diagnostik, behandling och uppföljning. Vi tycker att man i och med det som där lyfts fram är på så god väg att det inte finns skäl att lyfta fram en enskild sjukdom framför alla andra.

Fru talman! Låt mig också beröra en speciell punkt i betänkandet! Varningstexter på varor är ett utomordentligt starkt styrmedel. Man noterar varningen just i anslutning till konsumtionsögonblicket, och påverkan blir förhoppningsvis stor. Det är därför mycket angeläget att denna påverkan stöds av att trovärdigheten i varningen är så stor som möjligt. Om trovärdigheten sjunker för en varning genom att den visar sig vara felaktig berör det inte bara den aktuella varan, utan tvivlet färgar av sig på alla andra varningar hur väl underbyggda de än är. Om det visar sig att en varning saknar grund är det för hela systemets trovärdighet viktigt att den svagt underbyggda eller felaktiga varningen snarast tas bort.

Fru talman! Vi trodde att snus orsakade cancer. Därav följde att en varningstext var befogad. Nu framgår det av välgjorda svenska undersökningar på svenskt snus att så inte är fallet. Varningen har inget säkert underlag. Det är då som följd av vad jag har sagt viktigt att snabbt få bort varningstexten för att inte äventyra systemets allmänna trovärdighet. Likaså är det viktigt att regeringen driver frågan om ändring av EG-direktivet i denna sak med största kraft med stöd av de svenska undersökningarna.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 80 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Leif Carlson och jag är säkert överens om väldigt mycket i folkhälsoarbetet. Men det kanske finns en del nyanser som vi behöver klara ut.

Jag uppfattade inte riktigt tydligt hur Leif Carlson tolkar de uppenbara skillnader som finns i folkhälsan. Jag valde att säga att folkhälsan måste kunna ses ur ett klassperspektiv. Jag menar att det finns systematiska skillnader i befolkningen. Detta finns det en närmast överväldigande dokumentation kring.

Jag läste nyss en artikel i Göteborgs-Posten där man visade de enorma skillnader som finns kring ohälsotalet och hur detta ohälsotal exakt följer andra fattigdomsvariabler, som vi kan kalla dem – arbetslösheten, inkomstnivån, socialbidragsnivån osv. Jag säger därför att vi kan använda ett klassperspektiv på ohälsan.

Jag skulle vilja ha ett klagörande från Leif Carlson: Ser han också de här systematiska klasskillnaderna i folkhälsan?

Anf. 81 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Som jag framhöll finns det oacceptabelt stora skillnader mellan olika grupper i samhället. Och det är precis som Rolf Olsson säger: Man kan här finna en samvariation med den ekonomiska situationen och möjligheten att påverka sin tillvaro.

Vad jag sade var att man i dag kanske inte kan säga att det beror på klassamhället. I klassamhället kunde man genom eget arbete och egna

studier lyfta sig själv och påverka sin familjs situation. Man hade alltså makt över sin tillvaro och makt över sitt liv – om man bjöd till.

I dagens samhälle, efter den långvariga socialistiska politiken, sitter alla inlåsta i sina burar. Det går inte att med studier förbättra sin levnadsinkomst. Den blir oförändrad. Man drar på sig skulder. Man kan inte genom extra arbete förbättra sin familjs situation. Det man tjänar tar marginalskatterna bort. Det är klart att detta skapar frustration och maktlöshet som påverkar hälsan. Det är inte ett klassamhälle – det är ett *kast*-samhälle, där man inte genom eget arbete kan lämna den situation man hamnat i. Det är något annat än att hänvisa till ett klassamhälle, där arbete lönade sig och där beskattningen var rimlig.

Anf. 82 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Leif Carlson! Jag är enveten nog att kalla det för klassamhälle ändå. Det har alltid funnits arbetslöshet, och de människor som funnits längst ned i systemet har alltid varit de som haft den sämsta folkhälsan. Så är det än i dag. Klassamhället ser lite annorlunda ut i dag än vad det gjorde på 30-talet, men den dåliga folkhälsan består. Det måste till ett solidariskt samhälle för att effektivt kunna bekämpa folkhälsan, och då duger inte moderaternas enkla skattesänkingsmodeller.

Anf. 83 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Vi skall väl inte bekämpa folkhälsan. Jag trodde möjligen att vi skulle kämpa för den.

Sedan är det precis som Rolf säger: De som stått längst ned har haft det svårast. Men de kunde, i det klassamhälle som Rolf Olsson tror fortfarande finns, arbeta sig upp. De kunde påverka sin situation. I det samhälle vi har i dag, med ett bidragssystem där ens midsommarfirande beror på om en minister beslutar att bidraget skall komma före eller efter midsommar, är frustrationen stor i de grupper där man inte kan påverka sin egen situation. Det är mer likt ett kastsamhälle än något annat, dvs. att man inte kan påverka sin situation.

Det är som Rolf säger: Vi har haft ett klassamhälle. Men det har förändrat sig. Det har under socialistisk ledning förändrat sig till ett kastsamhälle där man är utlämnad åt politikernas godtycke.

Anf. 84 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Jag var först osäker på om Leif Carlson sade ”kastsamhälle” eller ”kast samhälle”. Men det syftade väl i alla fall på ett samhälle som på något sätt inte stämmer överens med hans moderata världsbild.

Kan Leif Carlson förklara sin syn på den offentliga sektorns roll när det gäller att påverka folkhälsoutvecklingen i landet? Detta är ju väldigt mycket uppbyggt kring att vi genom offentliga, solidariska satsningar skall försöka hjälpa upp de grupper som har det svårt i vårt samhälle och som lider av ohälsa.

Dessutom vet jag inte riktigt vilken tid han hänvisar till när han pratar om att de som bara ville kunde kämpa sig upp i samhället. Syftar han på den tid då en femtedel av den svenska befolkningen tvingades utvandra på grund av sin dåliga situation i landet, eller vilken tid syftar han på?

Anf. 85 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Låt mig börja med det första. Det är självklart att en offentlig sektor har ansvar. Varje människa måste kunna få hjälp när hon inte kan klara sig själv. Men det är också en självklarhet att den som kan klara sig själv och sin familj skall få möjlighet att göra det och inte hindras av att man har en offentlig sektor som bestyr allt. Den skall ta hand om dem som behöver vår hjälp. Det är en självklarhet i ett civiliserat samhälle. Där måste vi göra insatser. Men det finns inte anledning att förkväva hela samhällsapparaten med ett skattetryck och ett bidragssystem som är sådant att man inte kan ta sig ur det och själv bidra till vad man vill lyckas med utan är utlämnad till politiska insatser.

Om vi sedan tar tidsperspektivet är ju det långt. Det har funnits möjligheter att ta sig fram hela tiden, kan man säga, till de sista 20–30 åren då bidragssystemen gjort att det inte har varit idé att arbeta. Marginaleffekterna har blivit för stora. Man har påverkats mer om bostadsbidraget fallit bort än om man ökat sin arbetstid och på det sättet kunnat göra insatser.

Det är alltså de sista 20–30 årens uttalat socialdemokratiska samhälle som har bidragit till detta kastsystem – med ett s.

Anf. 86 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra Leif Carlson belysa Sverige som ett kastsamhälle. Då tror jag inte att han har varit i Indien ...

Anf. 87 TALMANNEN:

Får jag uppmana Kent Härstedt att stå upp i bänken.

Anf. 88 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Förlåt, fru talman! Det är intressant att höra att man från moderat håll kallar Sverige för ett kastsamhälle. Jag tror inte att man har varit i Indien om man kallar Sverige för ett kastsamhälle. Det är väl Indien som är utgångspunkten för den definitionen, antar jag.

När vi pratar om dem som har kunnat kämpa sig upp i samhället är det kanske inte de grupper vi menar när vi pratar om dem som har folkhälsoproblem. Vi pratar om de människor som fortfarande, än i dag, har det sämst i vårt samhälle – de som har det socialt knapert och kanske bor i de sämsta områdena. Det kan i mycket stor utsträckning handla om de nyblivna svenskarna i vårt samhälle, som lider av stor folkohälsa.

Jag vet inte riktigt vilket alternativ Leif Carlson erbjuder från moderat håll till en stark offentlig sektor – för det är ju just genom det instrumentet vi i dag försöker hjälpa och sätta in insatser för dem som har det svårt i vårt samhälle. Jag ser inte att moderat politik på något sätt kan erbjuda något alternativ åt dem som har det sämst och mår sämst i vårt samhälle i dag.

Anf. 89 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag tog bilden med ett kastsamhälle just därför att man, som i det indiska kastsamhället, inte genom egna åtgärder kan påverka sin situation. Sedan finns det självklart andra stora skillnader, men det är detta som är det centrala. Människor kan inte själva växa och göra något

åt sin situation. Det ger frustration och maktlöshet, och visst påverkar det ens hälsa. Det är alldeles klart.

Sedan gällde det vad man skall erbjuda i stället för den offentliga verksamheten. Så inskränkt kan det väl inte vara: att vi skall erbjuda de nya medborgarna bara offentligt omhändertagande, att vi skall erbjuda dem som i dag inte har råd att gå till tandläkaren bara offentlig verksamhet. Skall vi inte erbjuda dem möjligheter att få ett jobb med en lön som de kan leva på? Skall inte beskattningen, när de väl får ett jobb, vara sådan att de inte behöver vara beroende av bidrag utan faktiskt kan påverka sin egen situation? Är det inte det vi skall erbjuda människorna i de områden som är eftersatta i dag, att de skall få chans att arbeta, chans att jobba för sin lön och inte i första hand chans att få bidrag?

Anf. 90 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har en liten fråga till Leif Carlson. Han gjorde en definition, att vi skall överlämna mer åt professionen att välja vad som skall studeras och vad som skall göras. Samtidigt nämnde Leif Carlson att det är viktigt med forskning för att veta vad man skall göra. Om det kan vi ha en samsyn. Men frågan är: Finns det någon övre gräns för Leif Carlson, där politiker bör tala om att man kanske bör inrikta sig åt något visst håll, oavsett vilken politisk nivå vi pratar om?

Anf. 91 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det jag sade handlade just om att gå in i enskilda sjukdomar, enskilda åtgärder och enskilda preventiva åtgärder. Det måste vi lämna bort.

Däremot är det alldeles självklart att vi driver på när man, som så klart framgick förra året, inte har gripit tag i problemet, precis som jag också sade i samband med att jag diskuterade motionen om osteoporos. Men när det väl är gjort tycker jag att man får försöka hålla sig till principen att inte gå in i enskilda sjukdomar och säga att den ena är viktigare än den andra och att riksdagen därför skall ägna sig åt den. Det har vi inte underlag för.

Som jag sade är vi skyldiga att hålla debatten och se till att frågan hela tiden står i fokus för intresset.

Anf. 92 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Det innebär, om jag tolkar Leif Carlson rätt, att stora samhällsproblem som exempelvis missbruk av droger, alkoholmissbruk i väldig omfattning och annan misär finns det anledning för denna församling att bearbeta och ta ställning till. Det är enbart de enstaka sjukdomssymtomen som Leif Carlson menar att vi inte kan reagera på.

Anf. 93 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Självklart är det vår uppgift att ta upp en sådan stor fråga. Däremot är det kanske inte vår uppgift att tala om vilken preventiv åtgärd som är den bästa i missbruksfall, vilken behandlingsåtgärd som är den bästa och om man skall inrätta den eller den formen av behandlingsinstitution. Det kanske ligger utanför. Men problemet är vårt.

Anf. 94 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Populär blir man väl inte när man efteranmäler sig en sådan här eftermiddag. Men det är faktiskt inte det jag är ute efter. Jag känner en plikt att säga någonting om motion So220, som är en sjupartimotion och som gäller osteoporos.

Jag är mycket tacksam över att Leif Carlson i sitt anförande tog upp så mycket om den tidigare behandlingen av osteoporos, som är en växande sjukdom. Ordförande i riksförbundet är Sonja Rembo, ledamot av den här kammaren i många år. Hon har stor kunskap om sjukdomen och arbetar mycket aktivt. Genom de aktioner som kommer härifrån kammaren hoppas jag att både Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet ännu mer kommer att uppmärksamma denna sjukdom, som betyder lidande för dem som drabbas av den och även är en mycket svår och dyrbar fråga för samhället.

Fru talman! Dessutom vill jag säga några få ord om rökning. Jag har i ett tjugotal år arbetat i den frågan. Jag har suttit i Cancerfondens styrelse under många år. Det här gäller också en sjupartimotion. Jag anser att sjupartimotioner, där alla våra partier kan ena sig, visar vilket genomslag frågan har fått.

Man skriver från utskottets sida att stöd till gravida kvinnor bör prioriteras. Jag vill bara tala om för utskottet, om det inte är känt, att redan för flera år sedan fick just detta yrkande bifall från kammaren, och det har gått vidare. Det sorgliga är bara – det är därför vi har kommit tillbaka efter de erfarenheter vi har rönt – att detta inte har fått tillräckligt genomslag. Gravida kvinnor röker ännu i alltför stor utsträckning, till men framför allt för deras barn, men även för dem själva.

Jag ber att få tacka för ordet, fru talman.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 april.)

7 § Socialtjänstfrågor

Socialtjänstfrågor

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU9

Socialtjänstfrågor

Anf. 95 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Vi fick en lite hetsig debatt i slutet av behandlingen av förra ärendet. Det berörde kanske mer synen på socialtjänsten än på folkhälsofrågorna, dvs. det ämne som jag skall prata om nu.

Det är i de små starka gemenskaperna som sociala problem tidigast kan upptäckas och därmed också lättast kan lösas. För de flesta människor är familjen den viktigaste av dessa små gemenskaper, som myndigheter aldrig fullt ut kan ersätta.

Vi moderater ser socialtjänstlagen i första hand som ett komplement till enskilda individers självklara ansvar och som ett stöd till de naturliga nätverk som skapas av familj, vänner, arbetskollegor och grannar. Mäniskor som av olika orsaker inte kan försörja sig själva eller av annan anledning behöver samhällets stöd och hjälp skall ovillkorligen garante-

ras detta. Men enligt vår uppfattning skall statens grundläggande ansvar i första hand utformas så att enskilda människor med sociala och andra problem skall ges stöd att utnyttja sina naturliga nätverk. Sociala insatser skall framför allt syfta till att aktivera, inte passivisera människors egna resurser.

Vi anser att en rimlig social trygghet för de flesta måste ha sin utgångspunkt i möjligheterna för människor att påverka sin situation och ta ansvar för sitt eget liv och sina närmastes välfärd. Att vara bidragsberoende innebär att inte ha kontroll över den egna ekonomiska situationen. Tvärtom ökar det risken för utanförskap och sociala problem. Den första och viktigaste sociala försvarslinjen måste därför vara att så många enskilda och familjer som möjligt skall kunna klara sig på sin egen inkomst.

Många barnfamiljer med normala inkomster hamnar i dag, när skatten är betald, under Socialstyrelsens normer för socialbidrag. En stor del förvärvsarbetande ensamstående föräldrar är beroende av socialbidrag för att kunna uppnå en rimlig ekonomisk standard. För arbetslösa ensamförsörjare med barn är det ofta helt omöjligt att förbättra sin ekonomiska situation genom att börja förvärvsarbete, ens om det finns jobb. Den som både kan och vill försörja sig själv måste enligt vår uppfattning ges bättre förutsättningar att stå på egna ben, bl.a. genom en flexibel arbetsmarknadspolitik som bidrar till att skapa fler jobb och med en skattepolitik som gör det möjligt att leva på en normal familjeinkomst.

Det måste enligt vår uppfattning skapas radikalt bättre förutsättningar för arbete och ansvarstagande i Sverige. Socialbidraget skall vara ett yttersta skyddsnät, som ingående prövas från fall till fall, och inte jämföras med en generell socialförsäkring.

I dagens läge, med hög arbetslöshet och förändringar i de generella försäkringssystemen, är risken överhängande för en generalisering av det ekonomiska biståndet. Inte minst vissa invandrargrupper och ungdomar som aldrig kommit in på arbetsmarknaden riskerar att fastna i ett långvarigt socialbidragsberoende.

Vi är kritiska mot att en del av det ekonomiska biståndet till försörjning beräknas enligt en för hela landet gällande norm som fastställs av regeringen. Det är kommunerna som enligt socialtjänstlagen har det yttersta ansvaret när det gäller att hjälpa människor i svåra situationer. Enligt vår uppfattning är det rimligt att den som finansierar en utgift också får bestämma nivån på densamma.

Sociala stödinsatser skall utgå från en helhetssyn där det ekonomiska biståndet endast utgör en del. Riksnormen medför, enligt vår uppfattning, en uppenbar risk att kommunerna gör slentrianmässiga bedömningar av vilket hjälpbehov som föreligger och inte väger det ekonomiska biståndet mot andra stöd- och hjälpåtgärder som kan vara lämpliga.

Om särskilda skäl föreligger kan socialtjänsten, enligt § 6 b i socialtjänstlagen, frånga riksnormen och beräkna biståndet till en högre nivå. Enligt förarbetena till bestämmelsen gäller detta t.ex. om en person av medicinska skäl har behov av dyrare kost eller om han på grund av rörelsehinder har svårigheter att upprätthålla kontakten med andra och därför har extra behov av ersättning för att täcka utgifter för telefon och tidningar.

Vi menar att det finns en rad situationer som inte självklart täcks in med vad som anförs i motiven till lagstiftningen. Det vore t.ex. oacceptabelt om en funktionshindrad person vägras tillfälligt bistånd med hänvisning till att han eller hon kan sälja sin handikappanpassade bil. Vi anser det därför angeläget att regeringen noga följer utvecklingen av de senaste ändringarna i socialtjänstlagens bestämmelser om ekonomiskt bistånd.

Enligt vår uppfattning ger den nu gällande lagen om vård av missbrukare i vissa fall inte tillräckliga möjligheter att tidigt och effektivt gripa in för att hjälpa missbrukare, och vi anser därför att LVM bör ändras så att frivilliga åtgärder och tvång skall kunna kombineras.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom alla de moderata reservationerna fogade till socialutskottets betänkande, men jag nöjer mig för att vinna tid med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 96 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! I socialtjänstlagens portalparagraf kan vi läsa:

”Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. När åtgärder rör barn skall särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver.”

Dessa formuleringar utgör första paragrafen och trädde i kraft 1982. Formuleringarna är intakta fränsett den sista meningen, som tillkom den 1 januari 1998 för att stärka barnperspektivet.

Socialtjänstlagens tillkomst markerade ett definitivt uppbrott från den tidigare lagstiftningen som var uttalat kontrollerande och försedd med ett ovanifrånsperspektiv. Socialtjänstlagen ställde inte som tidigare bara moraliserande krav på den enskilde, den lyfte fram den enskilda människans rätt att ställa krav på samhället, rätten att förvänta sig stöd och service, respektfullt bemötande och självbestämmande som en av de viktigaste utgångspunkterna.

Vänsterpartiet menar att det är viktigt att slå vakt om de grundtankar som finns i socialtjänstlagen. En återgång till den tidigare inriktningen med funktionsbundna lagar präglade av överhetens symtomtänkande och utpekande av stora grupper är otänkbar för oss i Vänsterpartiet.

Socialtjänstlagen tillkom som ett komplement till det mer generella socialförsäkringssystemet. Under senare år har dock samhällsutvecklingen med massarbetslöshet och ekonomisk och social marginalisering av stora grupper människor medfört att socialtjänstlagen har kommit att användas på ett sätt som knappast var avsikten när den trädde i kraft. Socialbidrag har blivit en tvingande nödvändighet för hundratusentals människor när ersättningsnivåerna i de generella systemen sänkts och när stora grupper människor helt ställts utanför arbetsmarknad och försörjningsmöjligheter. Mängder av vittnesmål har lämnats om människor – vars stora och i många fall enda problem varit just behovet av försörjningsstöd – som känt sig kränkta när de lämnat in ansökan om bistånd. Många rapporter handlar om mycket ingående utredningar kring personliga förhållanden där den enskilde upplever sig förnedrad.

Denna utveckling och flera andra konsekvenser av förändringar under 90-talet är för närvarande föremål för socialtjänstutredningens granskning, och Vänsterpartiet emotser med stort intresse vad utredningen kommer att föreslå.

Den 1 januari 1998 trädde en rad förändringar av socialtjänstlagen i kraft. Bl.a. infördes den s.k. riksnormen, och biståndsbegreppet precisades avsevärt. I Vänsterpartiet är vi dock kritiska till att mycket viktiga poster inte ingår i försörjningsstödet och att avslag därmed inte kan överklagas med förvaltningsbesvär. Det handlar om mycket viktiga poster som t.ex. möbler och husgeråd för den enskilde, tandvård av icke-akut karaktär, psykologisk behandling, psykoterapi osv. Vi är också mycket kritiska till att besvärsrätten inte omfattar t.ex. avlösar- och ledsagarservice när kommunerna drar in på sådan verksamhet. Sådan verksamhet borde omfattas av rätten till bistånd. Vidare anser vi att det är en mycket allvarlig försämring att människor med missbruksproblem inte kan överklaga beslut om vård. Den enskilde missbrukarens önskemål om vård kan alltså avslås av kommunerna utan att missbrukaren kan besvära sig. Vi i Vänsterpartiet anser att denna inskränkning står i klar konflikt med portalparagrafens formulering att verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet. Därför borde det vara självklart att preferenser hos den enskilde vid val av behandling skall väga tungt, som det gjorde innan ändringen. Det har stor betydelse för motivationen och därmed resultatet av behandlingsinsatserna.

De inskränkningar av besvärsrätten som gjorts för den enskilde måste, enligt Vänsterpartiets mening, upphävas. Den enskildes självbestämmande och integritet måste vara riktninggivande. Det finns oroande tendenser som pekar hän i en annan riktning, bl.a. Kommunförbundets nyligen framtagna förslag till samlad vårdlag där rätten till förvaltningsbesvär försvinner helt för den enskilde och ersätts av en skyldighetsbaserad lagstiftning. Den kommunala självbestämmanderätten är viktig anser vi i Vänsterpartiet, men den får inte, som i detta förslag, vara helt överordnad individernas självbestämmanderätt. Den utvecklingen vill vi inte se.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 14 i socialutskottets betänkande kring socialtjänstfrågor. Jag står givetvis bakom de övriga motionerna från Vänsterpartiet, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till dessa.

Anf. 97 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag tycker inte alls att Elisabeth Fleetwood tar upp vår tid. Det är trevligt att hon deltar i debatten, även om jag har ännu längre hem.

Vi skall tala om socialtjänstfrågor. Socialtjänstfrågor är frågor som ofta har en stark direkt beröring med människor i utsatta positioner. Hantering och bedömning av lagar och regler i kommunerna får en avgörande betydelse för enskilda. Ibland får beslut på riksnivå en annan tolkning i kommunerna.

Utebliven hjälp eller ersättning under tiden för överklagande i en högre instans, ibland ända upp på prejudicerande nivå, kan få stora konsekvenser för enskilda och deras närmaste. Tyvärr finns alltför exempel på familjer med handikappade barn och små resurser som tvingats över-

klaga kommunala beslut om personligt stöd. Kommunala tankar på nedläggning eller avgiftsbeläggning av verksamhet för personligt stöd till dem som inte omfattas av LSS utgör ännu ett hot. Detta är oroväckande, och vi anser att det snarast bör åtgärdas.

Barnfamiljer är en annan grupp som har en ansträngd situation. Det gäller särskilt ensamstående mödrar och invandrarfamiljer. Kombinationen arbetslöshet, låg utbildning, svagt socialt kontaktnät, ansträngd ekonomi och psykisk stress ger inga höga odds i samhället. Detta är en grupp som vi kristdemokrater anser bör få en hög prioritet framöver. Vi anser att det behövs förebyggande insatser för att hjälpa bl.a. unga, lågutbildade arbetslösa till en framtidstro och självförtroende. Individuella planer där studie- och yrkesinriktning ingår bör finnas med i sammanhanget. Detta kan vara ett sätt att stärka svaga familjer.

Vi anser också att större krav måste ställas på kommunerna för att de skall leva upp till barnkonventionens krav om barns lika rättigheter även på detta område. Åtgärder för att stärka familjen är också ett sätt att stärka samhället.

Ett annat tyvärr växande problem är våld och övergrepp mot kvinnor, likaså våldet ute i samhället. Olika i sig behjärtansvärda åtgärder vidtas men är oftast riktade mot redan drabbade. Långsiktigt är dessa inte tillräckliga. Vi måste med gemensamma ansträngningar tränga ned på djupet i problematiken för att åstadkomma resultat. Vi måste med andra ord börja från början med våra barn.

För att nå reellt bestående resultat fordras ett målmedvetet och uthålligt arbete. Djupt sett handlar det om människovärdet och varje människas unika och okränkbara identitet. En mer övergripande samhällsdebatt om värden och samhällssyn skulle kunna bidra till en grundläggande samsyn för ett mindre våldsbenäget samhällsklimat.

Fru talman! Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservationerna 11 och 13.

Anf. 98 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Socialtjänstlagen skall utgöra det yttersta skyddsnätet för människor. Det är väldigt viktigt att den fungerar på rätt sätt, annars riskerar vi att trassla in oss i detta nätverks maskor. Då har vi inte vunnit det som vi ville med denna lagstiftning.

Jag kommer att ta upp bara en enda detalj i detta stora betänkande som innehåller många olika motionsyrkanden. Den härrör sig från den motion som vi från Centerpartiets sida har väckt angående hur man skall hantera studerande under sommarlovet. I dagens läge har tyvärr de som är studerande väldigt svårt att få jobb under sommaren. Här är det alltså tre lagstiftningar som kolliderar med varandra och som inte är samordnade och synkroniserade på ett bra sätt.

Jag tycker att det är helt naturligt att ställa krav på människor för att de skall få en insats från samhället. Men som det ser ut i dag med socialtjänstlagen, lagen om rätt till arbetslöshetsersättning och studiemedelslagen får det konsekvenser som är helt orimliga för den enskilde studenten. Studiemedel betalas inte ut under sommarlov eller andra lov, vilket är alldeles riktigt. Samtidigt måste man, för att ha rätt till ersättning från arbetslöshetskassa om man har jobbat innan man började studera, stå till arbetsmarknadens förfogande. Det gäller också enligt socialtjänstlagens

6 § att man skall stå till arbetsmarknadens förfogande. Men då har man alltså ingen möjlighet att fortsätta sina studier efter sommarlovet t.ex. Det blir då någon form av moment 22, för hur man än bär sig åt får man antingen ingen ersättning eller också kan man inte fortsätta sina studier.

Detta ger helt fel signaler från samhället till de människor som vill förkovra sig och skaffa sig en bättre möjlighet att försörja sig i framtiden.

Därför anser vi från Centerpartiets sida att det är viktigt att ta bort de regler i socialtjänstlagen som ställer krav på att studerande skall delta i olika insatser för att skaffa arbete om de inte lyckas få ett sommarjobb. Annars kommer det att bli alldeles för många människor som avbryter sina studier. Då är kanske år av studier och studiemedel kastade i sjön, eftersom människor inte får fullfölja studierna.

Detta är också en förenkling, och vi från Centerpartiets sida talar ofta och mycket om att förenkla lagar och förordningar i samhället. Det är viktigt att vi har enhetliga och tydliga lagar och att människor vet vad det får för konsekvenser om de gör ett visst val i samhället. Så är det inte i det här fallet.

Fru talman! Därför yrkar jag bifall till reservation nr 9 under mom. 8.

Anf. 99 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det här betänkandet tar upp ett antal olika frågor inom socialtjänstområdet, men jag har för avsikt att endast beröra de reservationer som vi har från Folkpartiet till detta betänkande.

Arbete måste löna sig även för sommarjobbande ungdomar. Drivkraften för de flesta ungdomar att sommarjobba är i första hand att tjäna lite extra pengar. Men det är så att om den unges familj har någon form av försörjningsstöd, minskas den unges ersättning när den får sommarjobb inom en kommun. Det här ger signaler till ungdomarna att det inte lönar sig att arbeta.

Ett exempel från Örebro kommun: De pengar som en örebroungdom under 18 år tjänar vars föräldrar uppbär socialbidrag skall enligt gällande regler tillkomma familjen upp till den nivå som enligt Socialstyrelsen motsvarar dennes del i familjens kostnader, således även hyresdel. Detta motsvarar i dag ca 2 500 kr. För att det ändå skulle löna sig att arbeta bestämde Örebro kommun i maj 1998 att ungdomar som sommarjobbade alltid skulle få behålla 1 000 kr om de tjänade mindre än 3 500 kr. Resten skulle räknas av på socialbidraget mot familjens försörjning – detta trots att ungdomar inte på något sätt har försörjningsplikt mot sina föräldrar, åtminstone inte enligt lag.

Många som sommarjobbade inom kommunen tjänade endast 25 kr i timmen. Den som arbetade knappt fyra veckor tjänade 3 500 kr. Av detta blev det då endast 1 000 kr kvar eller 7 kr i timmen.

Samtidigt är det förstås inte rimligt att den som genom sina föräldrar vanligtvis uppbär socialbidrag inte skall bidra något till sin egen försörjning med egna inkomster. Det som vi vänder oss emot är att Socialstyrelsens rekommendationer för sommarjobbande ungdomar tolkas olika i olika kommuner och ibland, som i fallet Örebro kommun, så snävt att ungdomar tackar nej till sommarjobben i stället för att ge dem signalen att arbete alltid lönar sig. Folkpartiet anser därför att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utforma tydligare rekommendationer vad gäller extraarbetande ungdomar till socialbidragstagande föräldrar.

Fru talman! Den 1 januari 1998 ändrades reglerna om överklagande av beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen. Endast vissa beslut om bistånd kan numera överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär. Övriga beslut överklagas genom den mindre förmånliga laglighetsprövningen.

I praktiken innebär förändringen att t.ex. den enskilde funktionshindrade i större utsträckning än tidigare måste förlita sig på kommunens goda vilja för att få stöd för andra insatser än dem som räknas upp i 6 § i socialtjänstlagen, t.ex. ledsagning och avlösning. Denna förändring ger en försämrad rättstrygghet för den enskilde som Folkpartiet finner oacceptabel. Vi finner det i högsta grad anmärkningsvärt att utskottets majoritet inte är beredd att ändra ett beslut som har visat sig så hårt drabba människor och minskat deras rättstrygghet.

Dessutom, fru talman, kommer signaler om att flera kommuner planerar att lägga ned eller avgiftsbelägga sin verksamhet för personligt stöd till dem som inte omfattas av LSS. Ständigt sker förändringar och försämringar, inte minst för de handikappade. De måste ständigt leva i oro för vad nya beslut kommer att innebära för dem och för vad som skall komma i framtiden. Då är rättstryggheten en mycket viktig del. Därför föreslår Folkpartiet att regeringen skall återkomma med förslag till åtgärder som ökar rättssäkerheten för personer som är i behov av annat bistånd såsom de definierades före ändringen av biståndsreglerna. Avsikten med insatsen hjälp i hemmet, enligt 6 § socialtjänstlagen, är att den skall kunna utformas på olika vis beroende på enskilda behov.

Fru talman! Folkpartiet anser att det inom den vårdgaranti som vi förespråkar även skall finnas utrymme för psykoterapi för kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp eller misshandel. Det är oerhört viktigt för dessa kvinnor att få snabb hjälp efter det som har inträffat.

Den tveksamhet som finns hos regeringen och även från Socialstyrelsens sida beträffande någon form av vårdgaranti kan vi inte dela. Vi kommer att fortsätta att arbeta för en vårdgaranti som ger människor klara besked om när de kan få vård och som också ger klara signaler till vården.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 13 men står självfallet bakom Folkpartiets samtliga reservationer i detta betänkande.

Anf. 100 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Det är viktigt att vi på bästa möjliga sätt stöder dem som av olika anledningar har hamnat i en svår situation. I Miljöpartiet tycker vi därför att det är viktigt att avlösar- och ledsagarservice samt vård och behandling av missbrukare skall omfattas av rätten till bistånd. Beslut om sådana insatser skall därmed kunna överklagas.

Det är viktigt att de som vårdar sina anhöriga, t.ex. föräldrar till funktionshindrade, ges möjlighet till avlösning. Viktigast är självklart att utsatta grupper i samhället får den hjälp som behövs. Men jag är också övertygad om att det är en dålig affär för samhället att inte bistå de här grupperna, som annars kanske hotas av att inte orka med eller av att familjen egentligen kollapsar. Då tvingas kanske samhället till en ännu större insats.

Det är också viktigt att de som vill komma ifrån sitt drogberoende och som önskar plats på ett behandlingshem får en möjlighet att genom

förvaltningsbesvär överklaga ett beslut om att vården i stället skall ske i t.ex. öppenvård. Det är ju många i den här gruppen som kanske inte klarar av öppenvård utan behöver det här extra. Då riskerar man att kommunen i en besvärlig ekonomisk situation väljer det billigaste. Det tycker jag att man måste försöka förhindra.

Det är många gånger svårt att motivera missbrukarna att gå in i vård vid den tid då samhället tycker att det är dags. Då är det viktigt att missbrukaren själv är motiverad och att det finns de här möjligheterna. Ett beslut om en behandlingsinsats måste därför kunna överklagas. Därför är det viktigt med en ändring i socialtjänstlagen som ger möjlighet att överklaga beslut inom missbrukarvården.

Fru talman! Vi vill åter framföra vår åsikt att man inte skall villkora socialbidrag till ungdom under 25 år. Vi tror inte att man vinner något på att tvinga på ungdomar som behöver bistånd praktiktjänst som de inte känner motivation för eller som de kanske inte upplever som tillfredsställande.

Däremot anser vi att kommunerna skall kunna erbjuda den som söker socialbidrag något som är kompetenshöjande. Men det måste ske i dialog mellan den som söker bistånd och kommunen. Man skall inte ha en tvingande attityd, för det tror jag inte att man vinner något på. Miljöpartiet anser med andra ord att socialbidrag inte skall villkoras för någon.

Vi har ytterligare en reservation med krav som vi har ställt tidigare. Det gäller att vi anser att socionomer skall legitimeras. Vi vill säkerställa att den som arbetar med mycket svåra ärenden har en grundläggande utbildning och erfarenhet av socialt arbete. Det är av största vikt både för klientens tillit och för rättssäkerheten.

Det är få arbeten där den enskilde tjänstemannen ställs inför så svåra ärenden som t.ex. ett omhändertagande av ett barn. Det är beslut och ingripanden som påverkar människors hela fortsatta liv. Det är också ingripanden som om de går fel i ett enskilt fall negativt påverkar förtroendet för en hel verksamhet. Därför tycker vi att det är viktigt att socionomer skall legitimeras.

Fru talman! Jag står bakom samtliga mina reservationer men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 8.

Anf. 101 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Det har under de senaste åren gjorts en hel del justeringar i socialtjänstlagen. Så har t.ex. en riksnorm införts.

- Begreppet ”barnens bästa” har lyfts fram.
- Kretsen av dem som är skyldiga att anmäla när barn kan misstänkas fara illa har utvidgats.
- Krav finns uttalade om att personal skall ha lämplig utbildning och erfarenhet för sitt arbete.
- Rätten för äldre och funktionshindrade att byta bostadsort har förtydligats.
- Kommunerna bör ge stöd och avlösning till dem som vårdar anhöriga hemma.
- Socialtjänstens ansvar för att hjälpa och stödja kvinnor som har utsatts för misshandel kom i och med kvinnofridspropositionen.

- Lex Sara ålägger personalen anmälningsplikt i de fall där de stöter på missförhållanden när de arbetar hos äldre och funktionshindrade.
- Lagen anger att ungdomar inte passivt skall ges bidrag utan skall delta i praktik eller någon form av utbildning för att få bidrag.

I vår skall den särskilda utredare som har arbetat med att se över ytterligare vissa frågor som hör ihop med socialtjänsten redovisa vad hon har kommit fram till. En av de uppgifter hon har att titta på är för- och nackdelar med blandning av rättigheter för den enskilde och skyldigheter för kommunerna. Vidare skall begreppet ”skälig levnadsnivå” analyseras, liksom om det med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet är möjligt att ge utrymme för mer lokalt anpassade lösningar. Hur tillsynen framöver skall se ut är en annan fråga som utredaren har att komma tillbaka med.

En del av de motioner som utskottet har haft att behandla har därför avstyrkts med hänvisning till att utskottet bör invänta utredarens förslag innan några beslut om eventuella förändringar fattas.

Vissa andra motioner har avstyrkts för att de tar upp frågor som rör sig till förändringar som gjorts ganska nyligen och som därför just nu är föremål för analys och för utvärdering som kommer att komma senare under året.

Ytterligare några motioner avstyrks närmast av ideologiska skäl. Det är, fru talman, väldigt spännande att följa de olika partiernas inställning till de frågor som hör hemma just inom socialtjänstens område eftersom de ideologiska skillnaderna blir så tydliga.

Mest utmärkande tycker jag, utifrån min socialdemokratiska horisont, att moderaterna är med sin övertro på skattesänkningar, sitt värnande om familjen och sina ökade möjligheter att utsätta enskilda personer för tvingande åtgärder. Moderaterna väljer att ordinera mirakelmedicinen sänkt skatt på det här området likväl som på alla andra politikområden där förnyelse behövs.

När moderaterna talar fritt ur hjärtat beskrivs det svenska välfärds- och fördelningssystemet som finansieras solidariskt över skattsedeln som det största *hotet* mot människors möjlighet att leva ett gott liv. Samtidigt drar man den felaktiga slutsatsen att människor på grund av skatten anser att de inte längre har något ansvar för sin egen eller någon annans situation. Det är rentav så att samhället försvarar för föräldrar att ge sina barn kärlek, omtanke, stöd och ledning.

Det här, fru talman, är självfallet fullständigt fel. Det är ur många aspekter tack vare – inte *trots* – vår modell med en generell välfärd för alla och inte bara för några som Sverige har, för att nämna några faktorer, en mycket hög medellivslängd, låg spädbarnsdödlighet och en förhållandevis hög levnadsstandard.

Det är bl.a. därför, paradoxalt nog, som köerna till vården kan växa; för att alla människor kan efterfråga den vård de har behov av, inte bara den som de själva kan betala för med egna pengar. Att köerna i sig kan vara besvärande är så att säga en annan diskussion.

Det är riktigt att vi har en förhållandevis hög skatt i Sverige. Det är ingen tvekan om det. Men det är inte detsamma som att människor i Sverige har det sämre eller får betala för mycket för att få sina behov tillgodosedda om man jämför med andra likartade länder. Man skulle stundtals kunna få den uppfattningen när man lyssnar på moderaterna.

Det som skiljer är hur mycket som betalas skattevägen och hur mycket som betalas via egna avgifter och försäkringar. Det är att göra det väl enkelt för sig att bara påstå att med ett annat finansieringssystem, något som sänkta skatter skulle kräva, skulle allt bli så mycket bättre. Det är svårt att finna andra fungerande exempel på system som skulle vara bättre när det gäller att se alla medborgares behov som lika viktiga och som inte bara gynnar dem som lyckats betala en egen försäkring eller har en sådan anställning att delar av välfärden följer med som en del av anställningsförhållandet. Så kan det ofta vara i andra länder.

Fru talman! Här avstyrks ett annat förslag om att låta lönenivån på orten avgöra vilken nivå bistånd från socialtjänsten till den enskilde skall hamna på. Det är ett utmanande förslag, särskilt om man kopplar ihop det förslaget med samma partis krav på slopande av kollektivavtal och sänkta ersättningar i a-kassan.

Att införa den sortens konjunkturanpassade socialbidrag kan inte vara rätt. Människor måste kunna lita på att de system som de är med och betalar till verkligen ger tillbaka det som kan uppfattas som rimligt den dagen de behöver ta hjälp från samhället. De skall inte heller först behöva låna till sitt bistånd under en period som också har föreslagits här.

Det finns flera intervjuer och studier som visar på att det inte är ovanligt att människor hinner skaffa sig ganska stora privata skulder innan de ansöker om hjälp just därför att de drar sig för att gå till kommunen och söka socialbidrag.

Fru talman! Ett samhälles förmåga att ordna det så att vi människor lever och får väl inte bara när livet ler mot oss och vi förmår att vara framgångsrika och får vara friska utan även när det är besvärligt är ett bra mått på hur ett modernt samhälle kan fungera.

Vår modell med en solidarisk finansiering och med möjlighet för var och en att ta del av välfärden när behovet uppstår under livets många skiften är kanhända inte ofelbar, men det är väl inte heller någon tillfällighet att den står som en mycket intressant modell för många andra länder som nu är på väg att bygga ut sina trygghetssystem.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 102 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Det var första gången på kanske 20 år som jag hörde en hänvisning till den svenska välfärdsmodellen när man talar om vilka modeller som man försöker bygga upp i andra länder. Jag skulle gärna vilja att Elisebeht Markström förklarar vilken typ av välfärdssystem och vilka länder som hon talar om i det sammanhanget.

På vissa områden har vi nått vägs ände redan för ett antal år sedan, åtminstone när det gäller delar av vårt välfärdssystem. Ni kan väl inte heller ha den uppfattningen att det är bra att vi har en nettoinkomst för en normal barnfamilj som ligger under normen för socialbidrag eller att det i verkligheten är omöjligt för en barnfamilj, i synnerhet för ensamstående familjeförsörjare, att förbättra sin inkomst genom arbete om det finns ett arbete att tillgå.

Jag håller med om den beskrivning som Elisebeht Markström inledningsvis gjorde av moderat politik, att vi tror att man löser många problem genom rimligare skatter för människor med normala inkomster. Vi anser, vilket jag tror att även Elisebeht Markström innerst inne gör, att vi måste ha som utgångspunkt att människor skall kunna leva på sin egen inkomst innan de blir beroende av det allmännas stöd, i synnerhet stöd som är tänkta att vara tillfälliga, t.ex. socialbidrag. Jag skulle gärna vilja ha dessa två frågor besvarade.

Anf. 103 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Under årens lopp har det varit tämligen många delegationer som har besökt Sverige för att kika på den välfärdsmodell som vi har. Det är inte så ovanligt att det kommer delegationer t.ex. från Östeuropa, från södra Europa och även från andra delar av världen som är mycket intresserade av att se hur i jösse namn vi här uppe i Norden egentligen har klarat av den stora utmaningen. Det har vi ju ändå gjort här i Sverige, där levnadsförhållandena är väl och goda och där det är något så när jämnt fördelat över befolkningsgrupperna i landet. Det är inte bara eget arbete och den lön som man för stunden har som fullständigt avgör på vilken nivå som familjen skall kunna leva. För oss socialdemokrater är det fullständigt självklart att när lönen inte räcker till skall det samhälleliga gå in och backa upp, så att ingen människa skall behöva flytta från det bostadsområde där han eller hon är bosatt på grund av att lönen har minskat.

Sänkta skatter är någon typ av mirakelmedicin som Moderaterna tar till i hart när vartenda läge. Jag läste att t.o.m. i jämställdhetspolitiken skulle sänkta skatter röna något slags framgång. På detta område är det inte alls så att sänkta skatter på något sätt skulle hjälpa de grupper som vi nu talar om, därför att en hel del av dem som får del av t.ex. socialbidrag är ju personer med mycket låga löner, och sänkt skatt för dem skulle aldrig någonsin uppväga den typen av avgifter och försäkringslösningar som Moderaterna förespråkar. Den ekvationen, Lars Elinderson, går inte ihop.

Anf. 104 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Socialstyrelsen har redovisat att en genomsnittlig socialbidragstagare betalar mer i skatt än han eller hon får i socialbidrag som hjälp till sin försörjning. Och vår utgångspunkt är ju att man i första hand skall kunna förfoga över resurser själv innan man behöver begära bidrag. Jag delar den uppfattning som Elisebeht Markström ger uttryck för här, nämligen att många drar sig för att begära stöd. Detta skapar en orättvisa mellan dem som försöker klara sig med de egna begränsade resurserna och dem som inte gör det.

Sänkta skatter löser inte alla problem. Men det höga skattetrycket är en av anledningarna till många av de problem som vi har bl.a. på arbetsmarknaden i dag.

Anf. 105 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill hävda att analysen på något sätt haltar, därför att de grupper som vi nu talar om är ju dock grupper som i regel har låga inkomster. De betalar kommunalskatt och kanske kyrkoskatt och någon hundring i statsskatt. Att sänka skatten för dessa grupper och samtidigt höja avgifterna och införa olika typer av försäkringslösningar med premier som ändå skall täcka så att säga risken för de situationer som kan uppstå gör ju, Lars Elinderson, att den där sänkta skatten på i bästa fall 2 000–3 000 kr i månaden ju mycket snart är uppäten för t.ex. en familj med två barn. Den ekvationen går inte ihop, och jag tyckte att det var väldigt befriande och skönt att höra att också Lars Elinderson är medveten om att sänkta skatter inte är någon medicin för livets alla problem och inte heller för politikens alla problem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 april.)

Anf. 106 TALMANNEN:

Får jag passa på tillfället att uttycka min uppskattning till de ärade närvarande ledamöter som på ett så förtjänstfullt sätt under ogynnsamma villkor har genomfört debatterna om de viktiga frågor som har stått på dagens föredragningslista.

8 § Anmälan och hänvisning av ärenden till utskott samt beslut om förlängd motionstid

Anmäldes
Proposition
1998/99:80 Kasinospel i Sverige

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition skulle förlängas till *onsdagen den 14 april*.

Motioner
med anledning av prop. 1998/99:62 Vissa byggfrågor m.m.
1998/99:Bo1 av Owe Hellberg och Sten Lundström (v)
1998/99:Bo2 av Knut Billing m.fl. (m)
1998/99:Bo3 av Sonja Fransson (s)
1998/99:Bo4 av Kerstin Heinemann (fp)
1998/99:Bo5 av Helena Hillar Rosenqvist m.fl. (mp)
1998/99:Bo6 av Ulf Björklund och Ulla-Britt Hagström (kd)

med anledning av prop. 1998/99:65 Videokonferens i rättegång
1998/99:Ju20 av Gun Hellsvik m.fl. (m)
1998/99:Ju21 av Carin Lundberg och Per Erik Granström (s)
1998/99:Ju22 av Ragnwi Marcelind och Ingemar Vänerlöv (kd)

med anledning av prop. 1998/99:66 En stärkt kommunal revision
1998/99:K20 av Lennart Hedquist och Ola Rask (m, s)
1998/99:K21 av Per Unckel m.fl. (m)
1998/99:K22 av Helena Bargholtz m.fl. (fp)
1998/99:K23 av Rune Berglund (s)
1998/99:K24 av Leif Jakobsson och Marie Granlund (s)
1998/99:K25 av Per Lager m.fl. (mp)
1998/99:K26 av Ingvar Svensson m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:68 Lag om utlandsstyrkan inom För-
svarsmakten
1998/99:Fö17 av Berit Jóhannesson m.fl. (v)
1998/99:Fö18 av Lars Ångström m.fl. (mp)
1998/99:Fö19 av Marianne Andersson (c)
1998/99:Fö20 av Henrik Landerholm m.fl. (m)
1998/99:Fö21 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:70 Könssympning – borttagande av
kravet på dubbel straffbarhet
1998/99:So19 av Karin Pilsäter (fp)
1998/99:So20 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:76 Försäkringsmedicinska utredningar,
m.m.
1998/99:Sf4 av Barbro Westerholm (fp)
1998/99:Sf5 av Eva Arvidsson m.fl. (s)
1998/99:Sf6 av Margareta Andersson m.fl. (c)
1998/99:Sf7 av Anders Ygeman m.fl. (s)
1998/99:Sf8 av tredje vice talman Rose-Marie Frebran m.fl. (kd)
1998/99:Sf9 av Ulf Kristersson m.fl. (m)

med anledning av prop. 1998/99:77 Eftergift vid återbetalning av bo-
stadsbidragen m.m.
1998/99:Bo7 av Lennart Klockare (s)
1998/99:Bo8 av Inger Lundberg m.fl. (s)
1998/99:Bo9 av Rigmor Ahlstedt m.fl. (c)
1998/99:Bo10 av Knut Billing m.fl. (m)
1998/99:Bo11 av Viviann Gerdin (c)
1998/99:Bo12 av Yvonne Ångström och Kerstin Heinemann (fp)
1998/99:Bo13 av Owe Hellberg och Sten Lundström (v)
1998/99:Bo14 av Ulf Björklund m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:83 Avdrag för ökade levnadskostnader
vid tillfälligt arbete
1998/99:Sk22 av Bo Lundgren m.fl. (m)
1998/99:Sk23 av Per Rosengren m.fl. (v)

med anledning av prop. 1998/99:87 Ändrade försäkringsrörelseregler
1998/99:Fi9 av Lars Tobisson m.fl. (m)
1998/99:Fi10 av Karin Pilsäter m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1998/99:88 Bekämpning av smittsamma djur-
sjukdomar
1998/99:MJ9 av Eskil Erlandsson m.fl. (c)
1998/99:MJ10 av Göte Jonsson m.fl. (m)
1998/99:MJ11 av Caroline Hagström m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:90 Utstationering av arbetstagare
1998/99:A11 av Kenth Skårvik (fp)

med anledning av prop. 1998/99:91 Vissa trafikfrågor m.m.
1998/99:T18 av Sture Arnesson m.fl. (v)
1998/99:T19 av Johnny Gylling m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:92 Ändringar i telelagen m.m.
1998/99:T20 av Gun Hellsvik m.fl. (m)
1998/99:T21 av Per-Richard Molén m.fl. (m)
1998/99:T22 av Johnny Gylling m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:93 Kostnadsinformation till fondsparare
i det individuella pensionssparandet, m.m.
1998/99:Fi11 av Lars Tobisson m.fl. (m)
1998/99:Fi12 av Karin Pilsäter m.fl. (fp)
1998/99:Fi13 av Per Landgren m.fl. (kd)

med anledning av skr. 1998/99:59 Öppen handel – rättvisa spelregler
1998/99:N7 av Carl Bildt m.fl. (m)
1998/99:N8 av Marianne Andersson m.fl. (c)
1998/99:N9 av Runar Patriksson m.fl. (fp)

med anledning av skr. 1998/99:60 Berättelse om verksamheten i Europe-
iska unionen under 1998
1998/99:U9 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp)

Kammaren biföll talmannens förslag att ovanstående proposition och
motioner omedelbart skulle hänvisas till berörda utskott enligt nedan:

Proposition
1998/99:80 till kulturutskottet

Motioner
1998/99:Bo1–Bo6 till bostadsutskottet
1998/99:Ju20–Ju22 till justitieutskottet
1998/99:K20–K26 till konstitutionsutskottet
1998/99:Fö17–Fö21 till försvarsutskottet
1998/99:So19 och So20 till socialutskottet
1998/99:Sf4–Sf9 till socialförsäkringsutskottet
1998/99:Bo7–Bo14 till bostadsutskottet

1998/99:Sk22 och Sk23 till skatteutskottet
1998/99:Fi9 och Fi10 till finansutskottet
1998/99:MJ9–MJ11 till miljö- och jordbruksutskottet
1998/99:A11 till arbetsmarknadsutskottet
1998/99:T18–T22 till trafikutskottet
1998/99:Fi11–Fi13 till finansutskottet
1998/99:N7–N9 till näringsutskottet
1998/99:U9 till utrikesutskottet

Prot. 1998/99:76
26 mars

---

9 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 26 mars

1998/99:232 av *Gustaf von Essen* (m) till socialministern
Könsselektiva aborter
1998/99:233 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Överklaganderegler
1998/99:234 av *Kjell Eldensjö* (kd) till försvarsministern
Miljöbrigaden i Borås
1998/99:235 av *Sten Andersson* (m) till justitieministern
Gömmande av flyktingar
1998/99:236 av *Fanny Rizell* (kd) till statsrådet Pierre Schori
Visumkrav vid väpnade konflikter

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 april.

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 26 mars

1998/99:500 av *Eva Flyborg* (fp) till näringsministern
Läkemedelsindustrin
1998/99:501 av *Karin Olsson* (s) till justitieministern
Elektronisk övervakning med fotboja
1998/99:502 av *Rosita Runegrund* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Ungdomar med funktionshinder
1998/99:503 av *Harald Nordlund* (fp) till finansministern
ROT-avdrag
1998/99:504 av *Carina Hägg* (s) till justitieministern
Offentlighetsprincipen

Prot. 1998/99:76
26 mars

1998/99:505 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialministern
Demensförbundets ekonomiska situation

1998/99:506 av *Nils Fredrik Aurelius* (m) till justitieministern
Försöksverksamhet vid domstolsväsendet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 13 april.

11 § Kammaren åtskildes kl. 15.58.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 4 § anf. 9
(delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 47 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 79 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

1 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
3 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den	
25 mars.....	3
JuU19 Unga lagöverträdare	3
NU6 Vissa näringspolitiska frågor	4
NU8 Vissa energipolitiska frågor	6
UbU5 Distansutbildning m.m.	8
UbU6 Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet	9
UbU7 Högskolefrågor	10
4 § Strategi för att förverkliga FNs konvention om barnets	
rättigheter i Sverige m.m.....	13
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU6	13
Anf. 1 INGRID BURMAN (v).....	13
Anf. 2 CHRIS HEISTER (m).....	16
Anf. 3 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	18
Anf. 4 KENNETH JOHANSSON (c)	20
Anf. 5 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	22
Anf. 6 THOMAS JULIN (mp).....	24
Anf. 7 MARGARETA ISRAELSSON (s)	26
Anf. 8 INGRID BURMAN (v) replik.....	28
Anf. 9 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	29
Anf. 10 INGRID BURMAN (v) replik.....	29
Anf. 11 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	30
Anf. 12 CHRIS HEISTER (m) replik.....	30
Anf. 13 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	31
Anf. 14 CHRIS HEISTER (m) replik.....	32
Anf. 15 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	32
Anf. 16 KENNETH JOHANSSON (c) replik	33
Anf. 17 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	33
Anf. 18 KENNETH JOHANSSON (c) replik	33
Anf. 19 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	33
Anf. 20 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	34
Anf. 21 INGRID BURMAN (v) replik.....	37
Anf. 22 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	37
Anf. 23 INGRID BURMAN (v) replik.....	37
Anf. 24 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	38
Anf. 25 CHRIS HEISTER (m) replik.....	38
Anf. 26 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	39
Anf. 27 CHRIS HEISTER (m) replik.....	39
Anf. 28 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	40
Anf. 29 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	40
Anf. 30 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	41
Anf. 31 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	41
Anf. 32 KENNETH JOHANSSON (c) replik	41

Anf. 33 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	41
Anf. 34 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	42
Anf. 35 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	42
Anf. 36 BARBRO JOHANSSON (mp)	42
Anf. 37 TORGNY DANIELSSON (s).....	44
Anf. 38 YVONNE OSCARSSON (v).....	45
Beslut	46
SoU6 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.	46
Beslut om uppskjuten votering.....	48
Anf. 39 TALMANNEN :	48
5 § Äldrepolitik.....	48
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU7	48
Anf. 40 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	48
Anf. 41 LENA OLSSON (v).....	50
Anf. 42 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	52
Anf. 43 LENA OLSSON (v) replik.....	52
Anf. 44 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	52
Anf. 45 LENA OLSSON (v) replik.....	53
Anf. 46 MAJ-BRITT WALLHORN (kd)	53
Anf. 47 KENNETH JOHANSSON (c)	54
Anf. 48 LENA OLSSON (v) replik.....	56
Anf. 49 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	56
Anf. 50 LENA OLSSON (v) replik.....	57
Anf. 51 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	57
Anf. 52 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	57
Anf. 53 THOMAS JULIN (mp).....	60
Anf. 54 TULLIA VON SYDOW (s).....	61
Anf. 55 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	63
Anf. 56 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	64
Anf. 57 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	64
Anf. 58 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	65
Anf. 59 THOMAS JULIN (mp) replik.....	65
Anf. 60 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	65
Anf. 61 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	65
Anf. 62 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	65
Anf. 63 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	65
Anf. 64 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	66
Anf. 65 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	66
Anf. 66 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	66
Anf. 67 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m)	66
Anf. 68 ELISABETH FLEETWOOD (m).....	68
(Beslut skulle fattas den 14 april.).....	70
6 § Folkhälsofrågor m.m.	70
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU8	70
Anf. 69 ROLF OLSSON (v)	70
Anf. 70 LARS GUSTAFSSON (kd).....	72
Anf. 71 KENNETH JOHANSSON (c)	74
Anf. 72 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	75

Anf. 73 THOMAS JULIN (mp)	76
Anf. 74 KENT HÄRSTEDT (s)	78
Anf. 75 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	81
Anf. 76 KENT HÄRSTEDT (s) replik	81
Anf. 77 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	81
Anf. 78 KENT HÄRSTEDT (s) replik	81
Anf. 79 LEIF CARLSON (m)	81
Anf. 80 ROLF OLSSON (v) replik	83
Anf. 81 LEIF CARLSON (m) replik	83
Anf. 82 ROLF OLSSON (v) replik	84
Anf. 83 LEIF CARLSON (m) replik	84
Anf. 84 KENT HÄRSTEDT (s) replik	84
Anf. 85 LEIF CARLSON (m) replik	85
Anf. 86 KENT HÄRSTEDT (s) replik	85
Anf. 87 TALMANNEN	85
Anf. 88 KENT HÄRSTEDT (s) replik	85
Anf. 89 LEIF CARLSON (m) replik	85
Anf. 90 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	86
Anf. 91 LEIF CARLSON (m) replik	86
Anf. 92 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	86
Anf. 93 LEIF CARLSON (m) replik	86
Anf. 94 ELISABETH FLEETWOOD (m)	87
(Beslut skulle fattas den 14 april.)	87
7 § Socialtjänstfrågor	87
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU9	87
Anf. 95 LARS ELINDERSON (m)	87
Anf. 96 ROLF OLSSON (v)	89
Anf. 97 LARS GUSTAFSSON (kd)	90
Anf. 98 MARGARETA ANDERSSON (c)	91
Anf. 99 KERSTIN HEINEMANN (fp)	92
Anf. 100 THOMAS JULIN (mp)	93
Anf. 101 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s)	94
Anf. 102 LARS ELINDERSON (m)	96
Anf. 103 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s)	97
Anf. 104 LARS ELINDERSON (m)	97
Anf. 105 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s)	98
(Beslut skulle fattas den 14 april.)	98
Anf. 106 TALMANNEN	98
8 § Anmälan och hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förlängd motionstid	98
9 § Anmälan om interpellationer	101
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	101
11 § Kammaren åtskildes kl. 15.58	102

